

სახელმძღვანელო შეიქმნა სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეროვნებათშორისი ურთიერთობების ცენტრის (CCIIR) პროექტის „არაქართულენოვანი სკოლების მხარდაჭერა მულტილინგუური განათლების რეფორმის პროცესში“ ფარგლებში. პროექტი ხორციელდება საქართველოს გაეროს ასოციაციის (UNAG) და ევრაზიის თანამშრომლობის ფონდის (EPF) პროგრამის "ეროვნული ინტეგრაცია და ტოლერანტობა საქართველოში" ფარგლებში შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) დაფინანსებით.

This book was created as part of the project “Supporting Non-Georgian Schools in Multilingual Education Reform,” which is implemented by the Centre for Civil Integration and Inter-Ethnic Relations (CCIIR). The project is implemented as part of the National Integration and Tolerance in Georgia Program (NITG) funded by the United States Agency for International Development (USAID) and administered by the United Nations Association of Georgia (UNAG) and Eurasia Partnership Foundation (EPF).

ინტერკულტურული განათლების პრაქტიკული სახელმძღვანელო მასწავლებლებისთვის

ავტორები:

შალვა ტაბატაძე
მანია ინასარიძე
ქეთევან ჩაჩხიანი
ჭაბუკი ქირია

რედაქტორები:

კახა ბაბუნია
ქეთევან ბოჩიტაშვილი

ISBN: 978-9941-0-2484-9

წიგნი გამოსაცემად მოამზადა
„სამოქალაქო ინტერაქციისა და
ეროვნებათშორისი ურთიერთობების ცენტრმა“

თბილისი
2010

ს ა რ ჩ ე ვ ი

შესავალი

თავი პირველი: ინტერკულტურული განათლების თეორიული საკითხები	1
ინტერკულტურული / მულტიკულტურული განათლების არსი	2
კულტურა და მისი გავლენა სწავლა-სწავლების პროცესზე	4
კულტურა და სწავლა-სწავლების პროცესი	8
მრავალფეროვნების დადებითი მხარეები სწავლების პროცესში	13
ინტერკულტურული განათლება საქართველოში	15
ინტერკულტურული მგრძობელობის განვითარების ეტაპები	20
ინტერკულტურული სწავლების მიდგომები	38
თავი მეორე:	
ინტერკულტურული განათლების ზოგადი მეთოდები და სტრატეგიები	56
შესავალი	57
თანამშრომლობითი სწავლა	59
ეფექტური ჯგუფური მუშაობის სტრატეგიების მთავარი ელემენტები	61
ჯგუფების ოპტიმალური ზომის შერჩევა	62
ინტერვენციის ეფექტური სტრატეგიები	64
სოციალური უნარ-ჩვევების განვითარება	66
ჯგუფური მუშაობის ფორმები	67
წყვილებში მუშაობა	67
STAD (მოსწავლეთა გუნდური მიღწევების ჯგუფები)	67
Jigsaw II	74
საკლასო დისკუსია	76
ინტერკულტურული სწავლების პრაქტიკული მაგალითები	78
პროექტი	78
მოწვეული სტუმარი	83
კუთხეები	84
თანატოლთა სწავლება	89
როლური თამაში	95
დასკვნა	100
თავი მესამე: ინტერკულტურული განათლება და პრაქტიკა	104
შესავალი	105
ეთნიკურად მრავალფეროვან კლასში სწავლების სტრატეგიები	106
ენა და სწავლის სტილი	118
ბილინგუური განათლების პროგრამები	120
რელიგიური პლურალიზმი სეკულარულ კლასში	139
სოციალური კლასისა და მდგომარეობის გავლენა	
სწავლა-სწავლების პროცესზე	149
სოციალური კლასისა და მდგომარეობის გავლენა	
სწავლა-სწავლების პროცესზე	149
თავი მესამე:	
პრაქტიკოსი კვლავობის საბაკვეთილო მაგალითები	
.	
ტერმინთა განმარტება	

შესავალი

ინტერკულტურული განათლება უმნიშვნელოვანესია 21-ე საუკუნეში. ინტერკულტურული მგრძობელობა არ არის ადამიანური ცხოვრების „ბუნებრივი“ პროცესი. ინტერკულტურული სენსიტიურობა არ გახლავთ ადამიანის განვითარების ისტორიული პროცესების განუყოფელი ნაწილი. კულტურათაშორის კონტაქტს ისტორიულ ჭრილში თან სდევდა სისხლისღვრა, რეპრესიები, ეთნიკური წმენდა და გენოციდი... ინტერკულტურული განათლება გახლავთ ინსტრუმენტი, რომლის მეშვეობითაც შესაძლებელია შეიცვალოს ადამიანთა კულტურათაშორისი ურთიერთობების ზემოთ ხსენებული უარყოფითი „ბუნებრივი“ ქმედებანი.

გლობალიზაციის პროცესების კვალდაკვალ, აგრეთვე საქართველოში არსებული მრავალფეროვნების გათვალისწინებით, მნიშვნელოვანი გახდა სკოლებისა და მასწავლებელთა მომზადება, რათა მათ შეძლონ მოსწავლეთა აღზრდა მულტიკულტურულ გარემოში საცხოვრებლად. წინამდებარე სახელმძღვანელო სწორედ ამ მიზანს ემსახურება.

მასწავლებლებისთვის მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ ზოგადი ხასიათის თეორიული ცოდნა ინტერკულტურული განათლების შესახებ, არამედ მთლიანად საკუთარი მიდგომების ტრანსფორმაცია, რაც თეორიული და პრაქტიკული მასალის შეჯერებით არის შესაძლებელი. შესაბამისად, სახელმძღვანელო მოიცავს როგორც თეორიულ, ასევე პრაქტიკულ ნაწილებს. სახელმძღვანელოს პირველი თავი ეძღვნება ინტერკულტურული განათლების გააზრებას, კულტურის გავლენის აღქმას სწავლა-სწავლების პროცესში, ინტერკულტურული მგრძობელობის განვითარების მოდელებსა და მის ასახვას სასწავლო პროცესში. სახელმძღვანელოს მეორე თავი ეთმობა ინტერკულტურული სწავლების პრაქტიკაში გამოყენებულ ზოგადი

ხასიათის სტრატეგიებს და ამ სტრატეგიების შესაბამის საგაკვეთილო მაგალითებს. მესამე თავში წარმოდგენილია სხვადასხვა მიმართულებით სასწავლო სიტუაციები, ამ სიტუაციებში მასწავლებლის მიერ განხორციელებილი მიდგომები და ამ მიდგომების ანალიზი სხვადასხვა კონტექსტში. ეს კონტექსტები მოიცავს რელიგიურ, ეთნიკურ, ლინგვისტურ, სოციალურ მრავალფეროვნებას და კრიტიკული სიტუაციები განხილულია რელიგიის, ენის, ეთნიკური წარმომავლობისა თუ სოციალურ სტატუსთან და მდგომარეობასთან მიმართებით. სახელმძღვანელოს მეოთხე ნაწილი ეთმობა საქართველოს არაქართულენოვანი სკოლების მულტილინგვური განათლების საპილოტე პროგრამებში მონაწილე მასწავლებელთა გამოცდილებას ინტერკულტურული განათლების კონტექსტში და მოყვანილია მათ მიერ საკლასო ოთახში განხორციელებული აქტივობების მაგალითები, როცა მათ ტრანსფორმაციული მიდგომების გამოყენებით წარმართეს კულტურულად ადეკვატური სასწავლო პროცესი.

pirveli Tavi

**ინტერკულტურული განათლების თეორიული
საკითხები**

ინტერკულტურული / მულტიკულტურული
განათლების არსი

კულტურა და მისი გავლენა სწავლა-სწავლების პროცესზე

მრავალფეროვნების დადებითი მხარეები სწავლების პროცესში

ინტერკულტურული განათლება საქართველოში

ინტერკულტურული მგრძობელობის განვითარების ეტაპები

ინტერკულტურული სწავლების მიდგომები

პირველი თავი

ინტერკულტურული განათლების თეორიული საკითხები

ინტერკულტურული / მულტიკულტურული განათლების არსი

საინტერესოა, რა არის ინტერკულტურული განათლება საზოგადოდ. მულტიკულტურული განათლება არ არის მხოლოდ განსხვავებული ადამიანებისადმი ტოლერანტული დამოკიდებულება ან, მაგალითად, აზერბაიჯანული კულტურის დღეები საქართველოში... იმისათვის, რომ გავიგოთ, თუ რა არის მულტიკულტურული განათლება, უნდა ჩავწვდეთ მულტიკულტურული განათლების მიზნებს, მის არსს.

თუკი განათლების სპეციალისტებს შევეკითხებით, რა არის მულტიკულტურული განათლება, უმეტესობა გიპასუხებთ, რომ ეს არის სასწავლო გეგმის ახალი და მრავალფეროვანი მასალით გამდიდრება, სხვადასხვა სტრატეგიისა და პედაგოგიური მეთოდის განხილვა, რომლებიც პასუხობენ უმცირესობების მოთხოვნებს. განათლების სპეციალისტების მეორე ნაწილის პასუხი, შესაძლებელია, უფრო ზოგადი იყოს და შეეხოს არასამართლიან და დისკრიმინაციულ საგანმანათლებლო სისტემას და მულტიკულტურული განათლების როლიც ამ დისკრიმინაციული სისტემის რეფორმირებას უკავშირდებოდეს.

მიუხედავად მულტიკულტურული განათლების თაობაზე განსხვავებული თვალსაზრისებისა, მულტიკულტურული განათლების ცნობილი მეცნიერები (ბენქსი, ნიეტო, სლიტერი, გრანტი) თითქმის თანხმდებიან მულტიკულტურული განათლების განმარტებაზე. მულტიკულტურული განათლების უმთავრესი მიზანი არ არის, რომ მხოლოდ ხელი შეუწყოს ადამიანურ ურთიერთობებს, სხვადასხვა კულტურული წარმომავლობის მოსწავლეებსა და სტუდენტებს დაეხმაროს თანაცხოვრებაში ან ხელი შეუწყოს უმცირესობების წარმომადგენელ მოსწავლეებს მშობლიური ენისა და კულტურის შენარჩუნებაში. ეს

შესაძლებელია იყოს მულტიკულტურული განათლების შედეგები, მაგრამ არა მისი მიზანი. მულტიკულტურული განათლების მთავარი მიზანია, რომ ხელი შეუწყოს *საკუთარი პოტენციალიდან გამომდინარე, ყველა მოსწავლის განათლებასა და აკადემიურ მიღწევებს.*

ინტერკულტურული განათლების მიზანს, საზოგადოდ, წარმოადგენს როგორც უმრავლესობის, ასევე უმცირესობების მოზარდთა წარმატებული ინტეგრაცია თანამედროვე პოლიეთნიკურ საზოგადოებაში და ინტერკულტურული პიროვნების ჩამოყალიბება, რომელიც ადეკვატური იქნება პოლიკულტურული გარემოს პირობებში. ინტერკულტურული აღზრდა მოწოდებულია, ჩამოუყალიბოს შემსწავლელებს მსოფლხედვა და ქცევა, რომელიც დაემყარება ჰუმანურობის, პასუხისმგებლობის, სოლიდარობის, ურთიერთგაგების, დემოკრატიისა და ტოლერანტობის პრინციპებს.

ინტერკულტურულ განათლებას მოეპოვება ორი გამოხატული მახასიათებელი: 1) ეს არის განათლება, რომელიც აღიარებს, პატივს სცემს და იღებს ადამიანური ცხოვრების ყველა სფეროში მრავალფეროვნების არსებობას, როგორც ნორმას; 2) ეს არის განათლება, რომელიც ხელს უწყობს თანასწორობასა და ადამიანის უფლებებს, ეწინააღმდეგება უსამართლო დისკრიმინაციას და ხელს უწყობს ისეთი ღირებულებების განვითარებას, რომლებზეც შესაძლებელი იქნება თანასწორობის ცხოვრების წესის აგება.

აღსანიშნავია, რომ, განსაკუთრებით ევროპული განათლების სამეცნიერო ლიტერატურაში, მნიშვნელოვანი განსხვავებაა ტერმინებს „ინტერკულტურულ განათლებასა“ და „მულტიკულტურულ განათლებას“ შორის. ერთ-ერთი ყველაზე მარტივი და მკაფიო გამოიჯენა ამ ორ ტერმინს შორის ეკუთვნის *კამილერის* (1992), რომელიც აღნიშნავს, რომ „მულტიკულტურული“ არის აღწერითი ტერმინი, რომელიც უბრალოდ აფიქსირებს პლურალიზმის არსებობას და სხვადასხვა კულტურის მატარებელი ხალხის ფაქტობრივ თანაცხოვრებას, ხოლო ტერმინი „ინტერკულტურული“ ასახავს არსებულ ინტერაქციას განსხვავებული კულტურის მქონე ხალხს შორის.

წინამდებარე სახელმძღვანელოში მულტიკულტურული და ინტერკულტურული განათლება ერთი და იმავე მნიშვნელობით იქნება წარმოდგენილი, რაც გულისხმობს სწავლისა და სწავლების პროცესისადმი არსებულ მიდგომას, რომელიც ეფუძნება დემოკრატიულ ღირებულებებსა და ფასეულობებს და მხარს უჭერს კულტურულ პლურალიზმს კულტურულად მრავალფეროვან საზოგადოებებში. ეს მიდგომა ეფუძნება მოსაზრებას, რომ განათლების მთავარი დანიშნულებაა, **ხელი შეუწყოს ყველა მოსწავლის პოტენციალიდან გამომდინარე ინტელექტუალურ, სოციალურ და პიროვნულ განვითარებას.** მულტიკულტურული განათლება მოიცავს ოთხ ურთიერთდამოკიდებულ პოსტულატს:

- (ა) ეს არის მოძრაობა თანასწორობის მისაღწევად;
- (ბ) ეს არის მოძრაობა კურიკულუმის ტრანსფორმაციისთვის;
- (გ) ეს არის პროცესი ინდივიდის ინტერკულტურული კომპეტენციის გასაზრდელად;
- (დ) ეს არის ბრძოლა წინარე განსჯისა და დისკრიმინაციის წინააღმდეგ.

კულტურა და მისი გავლენა სწავლა-სწავლების პროცესზე

მნიშვნელოვანია, რომ თავად ტერმინი *კულტურა* და მასთან დაკავშირებული სწავლა-სწავლების თემატიკის განხილვა იწვევს დებატებს, რამეთუ ამ ტერმინს ყველა თავისებურად აღიქვამს და მათი მსჯელობაც აქედან გამომდინარეობს. შესაბამისად, მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია, შეგვეხოთ კულტურისა და სწავლის პროცესის საკითხებს.

კულტურას სწავლობს არაერთი სამეცნიერო დისციპლინა, კერძოდ, ანთროპოლოგია, სოციოლოგია, განათლების მეცნიერებები, ფსიქოლოგია, ბიზნეს-ეკონომიკა და სამხედრო მეცნიერებებიც კი. თუკი ყველა ამ სამეცნიერო დარგს გადავხედავთ, ტერმინ „კულტურის“ ასობით განსხვავებული განმარტება შეგვხვდება, თუმცა, რა თქმა უნდა, ყველა ეს განმარტება

არ არის ადეკვატური სწავლა-სწავლების პროცესისა და კულტურის დასაკავშირებლად. თუმცა, ყველა ამ განმარტებას აქვს ერთი საერთო, რომ „კულტურა არის ადამიანის მიერ შექმნილი გარემო“. კულტურა გამოხატავს ადამიანის ფიქრებს, იდეებს, ინტერაქციის მახასიათებლებს.

კუნი აღნიშნავს, რომ „კულტურა არის სოციალური ქმედებების, რწმენის, ხელოვნების, ინსტიტუტების მთლიანობა, რომელსაც აქვს ტრანსმისიური ხასიათი, შექმნილია ადამიანთა გარკვეული ჯგუფის შრომისა და ფიქრის შედეგად“. კულტურის მთავარი შემადგენელი ელემენტები არის გეოგრაფიული მდებარეობა, ეთნიკური კუთვნილება, ენა, რელიგია და ისტორია.

ტერმინ *კულტურასთან* დაკავშირებულია არაერთი სხვა ტერმინიც, რომლებიც გვხვდება ყოველდღიური კომუნიკაციის დროს, მაგალითად, *სუბკულტურა, მიკროკულტურა, ეთნიკური ჯგუფები, უმცირესობები, მულტიკულტურული განათლება* და სხვა. ტერმინების გასააზრებლად და განმარტებისთვის შეგიძლიათ ისარგებლოთ სახელმძღვანელოს ბოლოში არსებული განმარტებითი ლექსიკონით.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ტერმინ „კულტურის“ არაერთი განმარტება არსებობს, რომელთაც საერთო მახასიათებლები აქვთ. ტერმინის ანალიზისას ძირითადად სამი მნიშვნელოვანი საერთო მახასიათებელი იკვეთება:

- 1) კულტურა ადამიანის მიერ არის შექმნილი;
- 2) კულტურა არის გაზიარებული ადამიანთა ჯგუფის მიერ და გადაეცემა თაობიდან თაობას;
- 3) კულტურა არის როგორც ობიექტური, აგრეთვე სუბიექტური.

განვიხილოთ ცალ-ცალკე ეს საერთო მახასიათებლები, რათა უფრო ღრმად ჩავწვდეთ კულტურის არსს.

1) კულტურა შექმნილია ადამიანთა მიერ

ცხოველებისგან განსხვავებით, ადამიანები არ არიან ბიოლოგიურად დაპროგრამებულიები, რომ მათ ავტომატურად შეძლონ გარემოს უტილიზაცია, საკვებისა და თავშესაფრის მოპოვება და ა.შ. ანუ ადამიანებს არ

შეუძლიათ გადარჩნენ სხვა ადამიანების გარეშე, რომლებიც ზრუნავენ მათზე და ასწავლიან მათ. შესაბამისად, ადამიანებმა უნდა მიაგონ ეფექტურ გზებს როგორც ერთმანეთთან, ასევე გარემოსთან ინტერაქციისთვის. ადამიანებმა უნდა ისწავლონ, როგორ შეიძინონ ცოდნა, მათ შორის ცხოვრების წესების შესახებ, რაც მათ მისცემს გადარჩენის საშუალებას. სწორედ ამ ცოდნას (წარმოქმნილს ოჯახში, სამეზობლოში, ლიტერატურაში, ხელოვნებაში, კლასში...) და ამ ცოდნის არსს ეწოდება **კულტურა**.

კულტურა, ჩვეულებრივ, არის ადამიანის ფიზიკური თუ გონებრივი უზომოქმედების შედეგად შექმნილი მატერია, ანუ ყველაფერი ის, რაც ბუნებრივად არ ხდება ცხოვრებაში. მაგალითად, ზღვაზე ან ოკეანეში არც წყალი და არც ჰორიზონტი არ არის კულტურა, არამედ არის ბუნებრივი მდგომარეობა, თუმცა, მოწყობილი ზღვის სანაპირო – ეს უკვე კულტურის ნაწილია და ამ კულტურისათვის დამახასიათებელი ნიშნებით ხდება სანაპიროს მოწყობა. მაგალითად, ამერიკის შეერთებულ შტატებში, მაიამიში, სანაპიროზე აშენებულია უამრავი სასტუმრო, გასართობი კომპლექსები, სასეირნო ბილიკები და მარინადები. მსგავსი ტიპის სანაპირო სხვა კულტურის მქონე ხალხის მიერ, შესაძლებელია, შერაცხულიყო წმინდა ადგილად, სადაც ადამიანის ჩარევა არსებულ ბუნებრივ გარემოში მინიმალური იქნებოდა.

ამერიკის შეერთებული შტატებში არსებული მაიამის სანაპირო მიუთითებს ამერიკელი ხალხის ცოდნაზე, დამოკიდებულებასა და ღირებულებებზე ბუნებრივი გარემოს მიმართ, თუმცა მსგავსი დამოკიდებულება არ იყო ამერიკის შეერთებულ შტატების შექმნის პირველ წლებში და მაშინ მიიჩნეოდა, რომ ადამიანი ბუნების განუყოფელი ნაწილია და ვინაიდან ადამიანი ცხოვრობს ბუნების შიგნით და არა გარეთ, ადამიანი არ უნდა ჩაერიოს არსებულ ბუნებრივ გარემოში.

ეს მაგალითი მიუთითებს, რომ სხვადასხვა სოციოკულტურული ჯგუფი აღიქვამს სამყაროს სხვადასხვანაირად, ამასთანავე, ხაზს უსვამს, რომ კულტურული რწმენები და დამოკიდებულებები ერთი და იმავე სოციოკულტურული ჯგუფის შიგნით დროთა განმავლობაში იცვლება.

2) კულტურა არის გაზიარებული ადამიანთა გარკვეული ჯგუფის მიერ და გადაეცემა თაობიდან თაობას

კულტურა ყალიბდება ადამიანთა სოციალური ურთიერთობების შედეგად. კულტურული იდეები და გააზრება ყალიბდება, როცა გარკვეული ჯგუფი იზიარებს ერთმანეთის ცოდნას, დამოკიდებულებებს, ღირებულებებსა და რწმენას. უფრო მეტიც: ადამიანთა ეს ჯგუფი აყალიბებს ღირებულებათა იერარქიას: თუ რომელი ღირებულება უფრო ძვირფასია მათთვის, თუმცა, დროთა განმავლობაში ღირებულებათა ეს იერარქიაც შესაძლებელია შეიცვალოს. აღსანიშნავია, რომ გაზიარებული კულტურული იდენტობა გადაეცემა ერთი თაობიდან შემდგომ თაობას.

3) კულტურა არის როგორც ობიექტური, ასევე სუბიექტური

კულტურა შედგება ორი კომპონენტისაგან: (ა) ობიექტური ელემენტები და (ბ) სუბიექტური ელემენტები (ტრიანდისი, 1972). ობიექტური კულტურის კომპონენტები მოიცავს ჯგუფისათვის დამახასიათებელ ვიზუალურად და მატერიალურად ხელშესახებ ელემენტებს, მაგალითად, ენას, რომელზეც ლაპარაკობენ, ტრადიციებსა და რიტუალებს, რომელთაც იცავენ, ტანსაცმელს, რომელსაც ატარებენ, საჭმელს, რომელსაც მიირთმევენ და ა.შ. ყველა ეს ელემენტი ადვილად შესაძინებია და ამ ელემენტების აღმოჩენა თანაბრად შესაძლებელი ყველასათვის. სწორედ ობიექტური კულტურის ელემენტები იგულისხმება ხშირად, როდესაც საუბარია კულტურულ განსხვავებებზე. სუბიექტური კულტურის კომპონენტები არის ვიზუალურად და მატერიალურად შეუმჩნეველი კულტურის ასპექტები, კერძოდ, დამოკიდებულებები, ღირებულებები, ქცევის წესები და ნორმები, სწავლის სტილი, სოციალური როლების იერარქია და ა.შ.

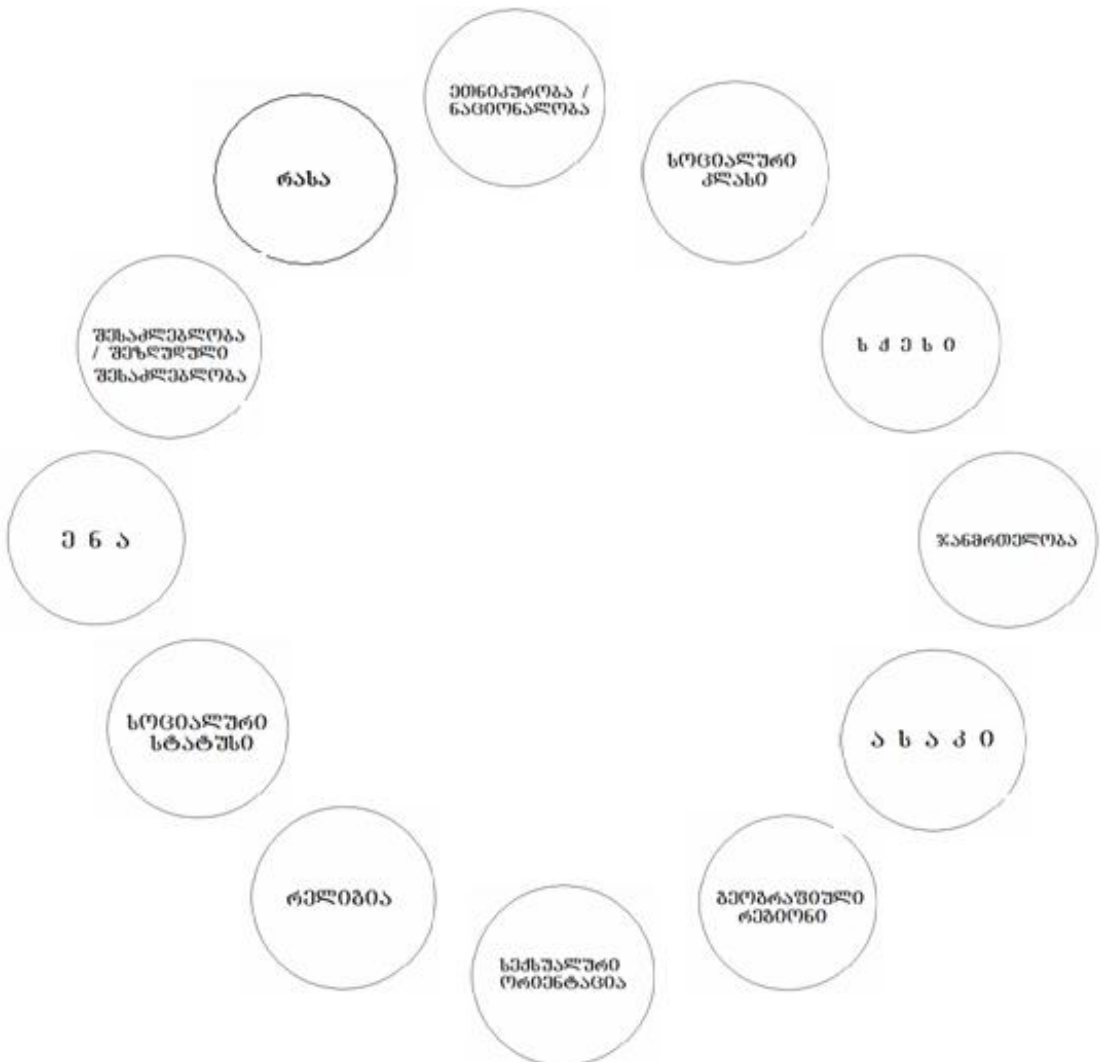
სუბიექტური და ობიექტური კულტურის ანალიზისას კულტურას ხშირად ადარებენ აისბერგს. აისბერგის მხოლოდ 10%-ის დანახვაა შესაძლებელი წყლის ზედაპირზე, ხოლო 90 %-ი დამალულია წყლის ქვეშ და, შესაბამისად, ეს 90%-ი წარმოადგენს საფრთხეს გემის კაპიტანისთვის. აისბერგის მსგავსად, კულტურის ყველაზე შინაარსობრივი (და პოტენციურად საფრთხის შემცველი) ნაწილი არის შეუმჩნეველი და ძნელად აღსაქმელი, ანუ წარმოადგენს სუბიექტურ კულტურას. სწორედ კულტურის

სუბიექტური ასპექტებია, რომლებიც წარმოქმნიან ინტერკულტურულ გაუგებრობებს და რაზეც უნდა მოხდეს ფოკუსირება მულტიკულტურული თუ ინტერკულტურული განათლების დროს.

კულტურა და სწავლა-სწავლების პროცესი

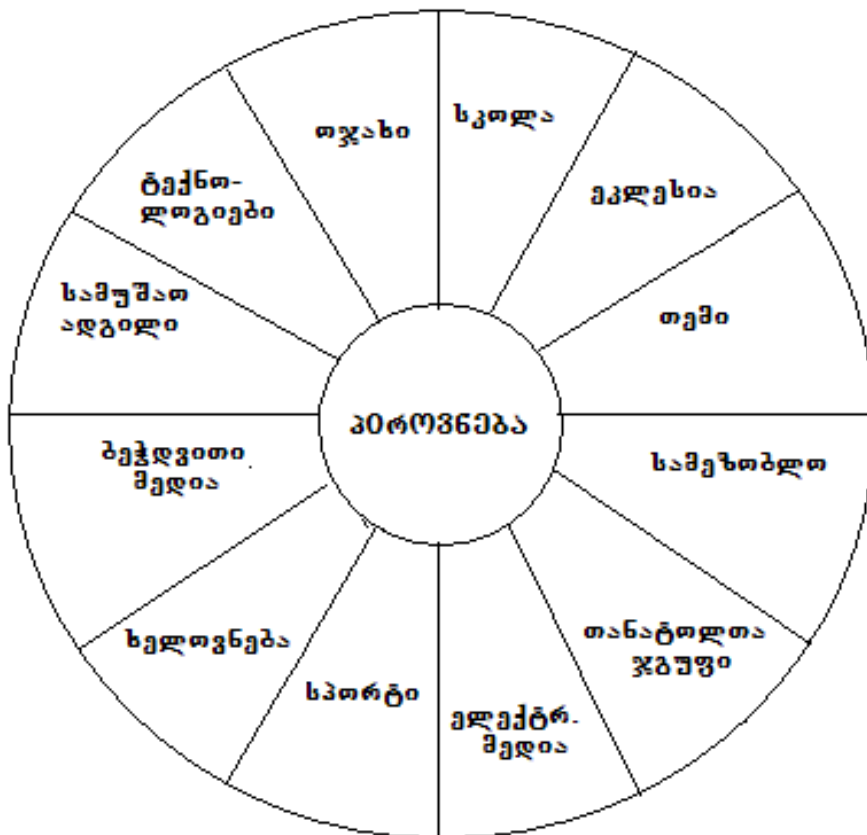
ადამიანები ინდივიდუალურად ახდენენ საკუთარი თავის კულტურულ იდენტიფიკაციას. დადგენილია კულტურული იდენტობის თორმეტი წყარო, რომლებიც გავლენას ახდენენ სწავლა-სწავლების პროცესზე (იხ. სქემა).

კუშნერი, მაკკლილანდი, საფორდი, 2006, გვ. 70

ამ თორმეტ წყაროს, რასაკვირველია, მოეპოვება გადაკვეთის წერტილები. არსებითია, რომ ინდივიდის კულტურული იდენტობა (ღირებულებები, რწმენა, ცოდნა, უნარები, დამოკიდებულებები) ყალიბდება ამ თორმეტი წყაროსთან მიმართებაში არსებული გამოცდილებით. ამ გამოცდილების შექმნა კი ხდება ინდივიდის ურთიერთობით სოციალიზაციის ისეთ აგენტებთან, როგორცაა ოჯახი, ეკლესია, სამუშაო ადგილი, სკოლა, მედიასაშუალებები და ა.შ. (იხ. სქემა). სწორედ სოციალიზაციის ამ აგენტების მეშვეობით იძენს ინდივიდი კულტურულ ცოდნას.

კუშნერი, მაკკლილანდი, საფორდი, 2006, გვ. 76

კულტურული ცოდნის დაგროვება: სოციალიზაციის აგენტები

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, კულტურული იდენტობის ფორმირება ხდება სოციალიზაციის პროცესის შედეგად – სოციალიზაციის აგენტების მეშვეობით. ზემოთ მოყვანილ სქემაში ნათლად ჩანს, თუ როგორ ხდება კულტურული ცოდნის ფილტრაცია სოციალიზაციის სხვადასხვა აგენტის მეშვეობით, ინდივიდის გამოცდილების შესაბამისად. მიუხედავად იმისა, რომ კულტურული იდენტობის წყაროები (ენა, რელიგია, ეთნიკური წარმომავლობა) არის უნივერსალური წყაროები და დამახასიათებელი ნებისმიერი კულტურისთვის, სოციალიზაციის აგენტები (ოჯახი, სკოლა, ეკლესია, მედია), რომელთა მეშვეობითაც ინდივიდს გადაეცემა კულტურული წყარო, მკვეთრად განსხვავდება ერთმანეთისგან. შესაბამისად, სხვადასხვა საზოგადოებაში ინდივიდებს უვითარდებათ განსხვავებული მსოფლხედვა.

აღნიშნული მსჯელობისას ალბათ მნიშვნელოვანია, განვსაზღვროთ, რას ნიშნავს სოციალიზაცია და რა ეტაპებს მოიცავს იგი. სოციალიზაცია არის პროცესი, რომლის მეშვეობითაც ინდივიდი ეუფლება ამა თუ იმ კონკრეტული ჯგუფისათვის მისაღებ ნორმებს. ეს ნორმები შეიძლება მოიცავდეს ენის დაუფლებას, სოციალური როლების ცოდნას და ამ როლების შესაბამის ქმედებას, ფიზიკური და სოციალური გარემოს ასპექტების სპეციფიკურ აღქმას და გააზრებას. სოციალიზაციის პროცესი კი სამ ეტაპად იყოფა:

- 1) პირველადი სოციალიზაცია, რომელიც გულისხმობს პატარა ბავშვების აღზრდას ოჯახის ან ნებისმიერ მომვლელის მიერ;
- 2) მეორადი სოციალიზაცია, რომელიც მოიცავს პროცესში ისეთი აგენტების ჩართვას, როგორცაა სკოლა, სამეზობლო, თანატოლთა წრე, ტელევიზია, ეკლესია და ა. შ.
- 3) ზრდასრულთა სოციალიზაცია, რომელიც გულისხმობს ზრდასრული ადამიანის ახალ სოციალურ როლებთან თუ სიტუაციასთან ადაპტაციას, რისთვისაც ის არ მომზადებულია დაწყებითი და შუალედური სოციალიზაციის პროცესის დროს. ასეთი ტიპის სო-

ციალიზაციას განეკუთვნება, მაგალითად, ქორწინება, მშობლობა, საცხოვრებლად სხვა ქვეყანაში გადასვლა, ახალ სამუშაოზე გადასვლა და ა.შ.

სოციალიზაციის პროცესის ლიმიტები

აღსანიშნავია, რომ სოციალიზაციის პროცესს გააჩნია საკუთარი ლიმიტები. ამ ლიმიტებს შორის გამოყოფენ სამ მნიშვნელოვან შეზღუდვას, რომელთა ცოდნაც ძალიან მნიშვნელოვანია პედაგოგთათვის:

- 1) სოციალიზაციის პროცესი შეზღუდულია ბავშვის ფიზიკური და ბიოლოგიური ორგანიზმის თავისებურებებით. მაგალითად, ყველა ახალშობილი ადვილად ეუფლება ენას, თუმცა ენის დაუფლება პრობლემაა სმენადაქვეითებულისთვის. ინდივიდს თუ არ გააჩნია მუსიკალური სმენა, სოციალიზაციის პროცესში მუსიკაზე აქცენტირების პირობებშიც კი და მუდმივად მუსიკაში მეცადინეობით, ის ვერაფრით ვერ გახდება ოპერის მომღერალი;
- 2) სოციალიზაციის პროცესი არის დაუსრულებელი პროცესი და ის არასდროს არ მთავრდება, ანუ ადამიანი მთელი ცხოვრების განმავლობაში იმყოფება სოციალიზაციის პროცესში. შესაბამისად, თუ ბავშვის სოციალიზაცია მოხდა და ის დაეუფლა გარკვეულ ცოდნას, თვისებებს თუ მახასიათებლებს (ენა, სიტუაციის შესაბამისი ქმედება, სოციალური როლის გააზრება) ეს იმას არ ნიშნავს, რომ ის ვეღარ შეიძენს სხვა დამატებით ცოდნას, თვისებებს და მახასიათებლებს;
- 3) ინდივიდები არ არიან პასიური მიმღები სოციალიზაციის პროცესის, ისინი აქტიურად ზემოქმედებენ თვითონ ამ პროცესზე. ინდივიდი იღებს ან არ იღებს არსებულ ნორმას, ინტერპრეტაციას უკეთებს არსებულ ნორმას, ქმნის ახალ ნორმებს სხვადასხვა სიტუაციიდან გამომდინარე.

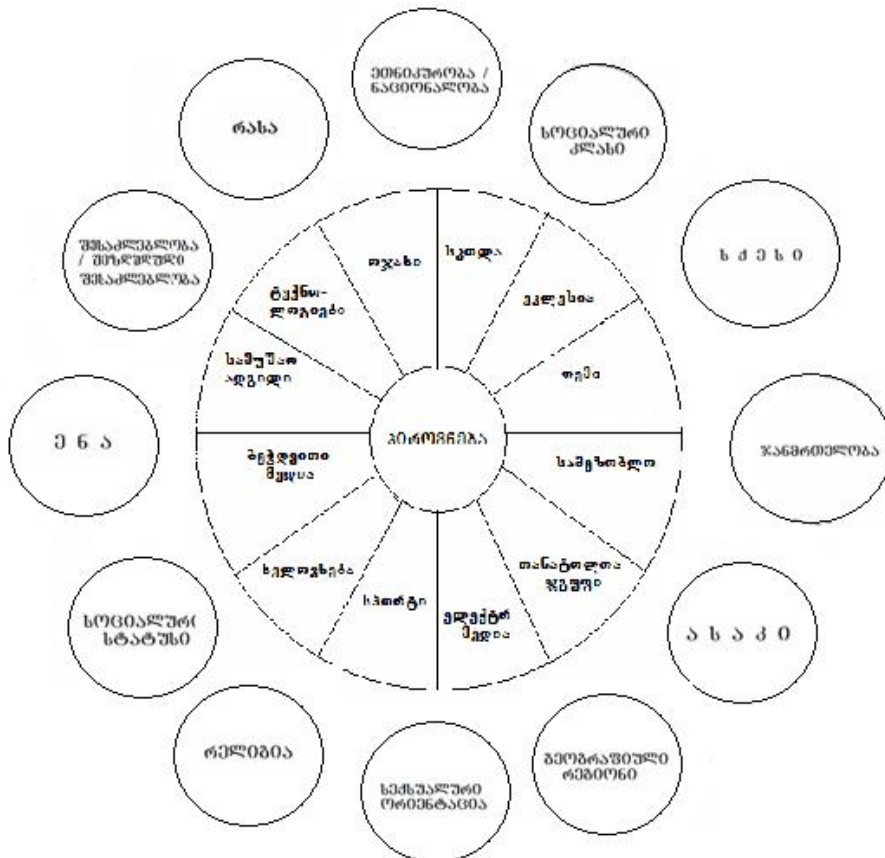
სოციალიზაციის სამივე ეს ლიმიტი რესურსია პედაგოგის ხელში, თუმცა, როგორც *დიუი* აღნიშნავს, ყველაზე ეფექტურია სწავლა მაშინ,

როდესაც იგი იწყება იმ ცოდნიდან, რაც ბავშვს უკვე გააჩნია. შესაბამისად, მასწავლებლისთვის მნიშვნელოვანია იცოდეს არა მხოლოდ კულტურული სოციალიზაციის ზოგადი ასპექტები, არამედ უნდა იცნობდეს თითოეული მოსწავლის კულტურულ მახასიათებლებს, რომელთა ფარგლებშიც ხდებოდა მათი სოციალიზაცია.

კულტურული სხვაობების გააზრება

კულტურული ცოდნის დაგროვების პროცესის უფრო კარგად აღსაქმელად გთავაზობთ სქემას, სადაც შეჯამებულია ეს პროცესი და კიდევ ერთხელ ხაზგასმულია ამ პროცესის კომპლექსურობა, განსაკუთრებით მულტიკულტურულ საზოგადოებებში.

კუშნერი, მაკელილანდი, საფორდი, 2006, გვ. 85

როგორც სქემებიდან ჩანს, კულტურული წყაროები სოციალიზაციის სხვადასხვა აგენტების მეშვეობით აყალიბებენ ინდივიდის კულტურულ იდენტობას. მნიშვნელოვანია, მასწავლებლებს ახსოვდეთ, რომ კულტურული იდენტობა მკვეთრად განსხვავებულია როგორც სხვადასხვა კულტურის ურთიერთმიმართებით, აგრეთვე ერთი და იმავე კულტურის შიგნითაც. ამ კულტურულმა განსხვავებებმა შეიძლება წარმოშვას გარკვეული გაუგებრობა ან კონფლიქტი სკოლასა თუ კლასში სწავლების პროცესში. ამ სახელმძღვანელოს დანიშნულებაა, ზოგადი წარმოდგენა შეგიქმნათ ინტერკულტურულ განათლების შესახებ, რომელიც ხელს შეუწყობს, ერთი მხრივ, გაუგებრობების აღმოფხვრას და აცილებას და, მეორე მხრივ, შესაძლებელს გახდის, რომ კულტურული სხვაობები კლასში პედაგოგმა გამოიყენოს, როგორც პოზიტივი და რესურსი უფრო ეფექტური სასწავლო გარემოს შესაქმნელად. ამ სახელმძღვანელოს მიზანია, მასწავლებლებმა დაიწყონ გარკვეული საკითხების ახლებურად გააზრება და ანალიზი და, შესაბამისად, გახდნენ ყველა მოსწავლის მასწავლებელი და არა მხოლოდ იმ მოსწავლეთა მასწავლებლები, რომლებიც უფრო ახლოს დგანან მათ კულტურულ იდენტობასთან.

მრავალფეროვნების დადებითი მხარეები სწავლების პროცესში

მრავალფეროვნება სასწავლო პროცესის ეფექტურად მართვის რესურსს წარმოადგენს და, დღევანდელი რეალობის გათვალისწინებით, ხელს უწყობს მულტიკულტურულ საზოგადოებაში ცხოვრებისთვის მომზადებული მოქალაქის ჩამოყალიბებას. აღსანიშნავია, რომ ძველად მასწავლებელთა მომზადების პროგრამებში მრავალფეროვნება ნეგატიურ კონტექსტში განიხილებოდა. ითვლებოდა, რომ მრავალფეროვნება ერთგვარი პრობლემაა. მიდგომას, რომ განსხვავებული კულტურული ჯგუფის მოსწავლეებს აქვთ განსხვავებული გამოცდილება და ხედვა, რაც სასარგებლოა დომინანტი კულტურული ჯგუფის მოსწავლეებისთვისაც, არ ჰქონდა ფართო მხარდაჭერა. თუმცა გლობალიზაციის პროცესმა და

საჭიროებამ, რომ მოსწავლეები უნდა მოემზადონ პლურალისტურ და მრავალფეროვან მსოფლიოში საცხოვრებლად, რადიკალურად შეცვალა მრავალფეროვნებისადმი დამოკიდებულება და ნათლად გამოკვეთა ინტერკულტურული განათლების აუცილებლობა.

მრავალფეროვნების საგანმანათლებლო პარადიგმა ხაზს უსვამს, რომ მრავალფეროვნება სასარგებლოა, როგორც უმრავლესობის, ასევე უმცირესობის კულტურული ჯგუფის მოსწავლეთათვის. მრავალფეროვნება „ამდიდრებს“ სასწავლო გარემოს. სწორედ ეს მოსაზრებაა ყველაზე მკაფიო არგუმენტი ინტერკულტურული განათლების მხარდასაჭერად. მრავალფეროვან გარემოში ინტერკულტურული განათლების ელემენტების გამოყენებით მოსწავლეს უვითარდება:

- ა) მრავალმხრივი ხედვა;
- ბ) კონფლიქტის თავიდან არიდების უნარი;
- გ) საერთო ღირებულებების მიმართ პატივისცემა.

ეს მოსაზრება დადასტურებულია არაერთი საგანმანათლებლო ექსპერტისა და მეცნიერის კვლევებით. მეცნიერები მრავალფეროვნების დადებით მხარეებს ძირითადად ორ კატეგორიად ყოფენ:

- 1) სასწავლო (აკადემიური) შედეგები;
- 2) დემოკრატიული შედეგები.

დღესდღეობით ყველა თანხმდება სასწავლო გარემოში მრავალფეროვნების დადებით მხარეებსა და ინტერკულტურული განათლების საჭიროებაზე. თუმცა სწავლების პროცესში მთავარი პრობლემა მრავალფეროვნების ეფექტურად მართვა და ინტერკულტურული განათლების სტრატეგიების სწორად გამოყენებაა, რაც საკმაოდ რთულად გადასაჭრელ ამოცანას წარმოადგენს, რადგან, გადაუღალავ გამოწვევად რჩება საკითხის კომპლექსურობა, რომელსაც კულტურული სხვაობების სიმრავლე განაპირობებს.

ინტერკულტურული განათლება საქართველოში

ინტერკულტურული განათლების ასპექტებს მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს საქართველოს განათლების სისტემის პოლიტიკის დოკუმენტებში, რადგან მრავალფეროვანი სახელმწიფოსთვის, გლობალიზაციის პირობებში, მნიშვნელოვანია მრავალმხრივი ხედვის, ტოლერანტულ და მულტიკულტურულ საზოგადოებაში ცხოვრებისთვის მომზადებული მოქალაქის ჩამოყალიბება. საქართველოს კანონის „ზოგადი განათლების შესახებ“ მეოთხე მუხლით განსაზღვრულია: „ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებში სწავლების ენაა ქართული, ხოლო აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში — ქართული ან აფხაზური.“ იმავე მუხლის მესამე პუნქტის მიხედვით, „საქართველოს მოქალაქეებს, რომელთათვისაც ქართული ენა მშობლიური არ არის, უფლება აქვთ მიიღონ სრული ზოგადი განათლება მათ მშობლიურ ენაზე, ეროვნული სასწავლო გეგმის შესაბამისად, კანონმდებლობით დადგენილი წესით“.

ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებაში სავალდებულოა სახელმწიფო ენის სწავლება, ხოლო აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში — ორივე სახელმწიფო ენისა. საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებითა და შეთანხმებებით გათვალისწინებულ შემთხვევებში შესაძლებელია, ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებაში სწავლება განხორციელდეს უცხოურ ენაზე. ამ ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებში სავალდებულოა სახელმწიფო ენის სწავლება, ხოლო აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში — ორივე სახელმწიფო ენისა.

ზოგადი განათლების კანონი იცავს ყველა მოსწავლეს ყოველგვარი ძალადობისაგან და აძლევს მშობლიურ ენაზე გამოხატვის თავისუფლებას. კერძოდ, კანონის მე-13 მუხლის მე-2 პუნქტში აღნიშნულია: „დაუშვებელია საჯარო სკოლაში სასწავლო პროცესის რელიგიური ინდოქტრინაციის, პროზელიტიზმის ან იძულებითი ასიმილაციის მიზნებისათვის გამოყენება.“ ეს ნორმა არ ზღუდავს საჯარო სკოლაში სახელმწიფო დღესასწაულებისა

და ისტორიული თარიღების აღნიშვნას, აგრეთვე ისეთი ღონისძიების ჩატარებას, რომლებიც მიმართულია ეროვნული და ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებების დამკვიდრებისაკენ. იმავე მუხლის მე-6 პუნქტში კი აღნიშნულია: „სკოლა ვალდებულია დაიცვას და ხელი შეუწყოს მოსწავლეებს, მშობლებსა და მასწავლებლებს შორის შემწყნარებლობისა და ურთიერთპატივისცემის დამკვიდრებას, განურჩევლად მათი სოციალური, ეთნიკური, რელიგიური, ენობრივი და მსოფლმხედველობრივი კუთვნილებისა.“ მე-7 პუნქტის შესაბამისად კი, „სკოლა თანასწორობის საფუძველზე იცავს უმცირესობების წევრების ინდივიდუალურ და კოლექტიურ უფლებას, თავისუფლად ისარგებლონ მშობლიური ენით, შეინარჩუნონ და გამოხატონ თავიანთი კულტურული კუთვნილება“.

განათლების შესახებ კანონის მე-18 მუხლის პირველი პუნქტით გარანტირებულია მოსწავლის, მშობლის და მასწავლებლის რწმენის, აღმსარებლობისა და სინდისის თავისუფლება. აღნიშნული მუხლის მეორე პუნქტის შესაბამისად, „დაუშვებელია, მოსწავლეს, მშობელს და მასწავლებელს დაეკისროთ ისეთი ვალდებულების შესრულება, რომელიც ძირეულად ეწინააღმდეგება მათ რწმენას, აღმსარებლობას ან სინდისს“.

ინტერკულტურული განათლების ასპექტები ასახულია 2004 წლის 18 ოქტომბერს დამტკიცებულ განათლების ეროვნული მიზნების დოკუმენტში, კერძოდ: „ზ) კომუნიკაცია ინდივიდებთან და ჯგუფებთან: სასკოლო განათლებამ უნდა უზრუნველყოს რომ საზოგადოების მომავალ წევრებს განუვითაროს ზოგადი საკომუნიკაციო უნარები, საორგანიზაციო და ჯგუფური მუშაობის ჩვევები, მათ შორის იმათ, ვისთვისაც სახელმწიფო ენა მშობლიური არ არის“ თ) იყოს კანონმორჩილი, ტოლერანტი მოქალაქე: დღევანდელ დინამიკურ, ეთნიკურად და კულტურულად მრავალფეროვან სამყაროში საზოგადოების ფუნქციონირებისთვის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ურთიერთპატივისცემის, ურთიერთგაგებისა და ურთიერთშემეცნების ჩვევები. სკოლამ უნდა გამოუმუშაოს მოზარდს ადამიანის უფლებების დაცვისა და პიროვნების პატივისცემის უნარი, რომელსაც იგი გამოიყენებს საკუთარი და სხვისი თვითმყოფადობის შესანარჩუნებლად. მოზარდს უნდა

შექდოს ადამიანის არსებითი უფლებების შესახებ მიღებული თეორიული ცოდნის განხორციელება და ამ პრინციპებით ცხოვრება“.

მოსწავლის მიერ ინტერკულტურული კომპეტენციების განვითარება ასახულია საზოგადოებრივი მეცნიერებების, უცხო ენისა და მშობლიური ენის სასწავლო გეგმებში, მაგალითად, საზოგადოებრივი მეცნიერებების სასწავლო გეგმების ამოცანად ტოლერანტი, ადამიანის ღირსებების და უფლებების მქონე მოქალაქის ჩამოყალიბება დასახული, ამასთანავე, კულტურულ და რელიგიურ ასპექტებს მნიშვნელოვანი ყურადღება ეთმობა საზოგადოებრივი მეცნიერებების სასწავლო საგნებში: „საზოგადოების სწავლებამ მოსწავლეს უნდა დაანახოს ადამიანის გამოცდილების მრავალფეროვნება უძველესი დროიდან დღემდე და აგრეთვე თავისი ქვეყნის მიღწევები კაცობრიობის მონაპოვართა ფონზე. მოსწავლეს უნდა მიეწოდოს ინფორმაცია როგორც საქართველოს, ასევე მსოფლიოს პოლიტიკურ, სოციალურ, კულტურულ, რელიგიურ და ეთნიკურ მრავალფეროვნებაზე. ამ ინფორმაციაზე დაყრდნობით მან უნდა შექდოს გაანალიზოს წარსულისა და თანამედროვეობის უმნიშვნელოვანესი ისტორიული თუ გეოგრაფიული მოვლენები და სხვადასხვა ეპოქებისა და საზოგადოებების განვითარების მსგავსება განსხვავებები“, უფრო მეტიც, „ისტორიული პროცესის სხვადასხვა კუთხით (პოლიტიკური, სოციალური, ეკონომიკური, კულტურული, რელიგიური) დანახვა; ისტორიული მოვლენისა და/ან პიროვნების მოღვაწეობის, განსხვავებული ინტერპრეტაციების არსებობის მიზეზების ახსნა, განსხვავებული, ინტერპრეტაციების შედარება და შეფასება“; სამოქალაქო განათლების საგნის სასწავლო გეგმაში აღნიშნულია – „განუვითაროს მნიშვნელოვანი სამოქალაქო უნარ-ჩვევები: საკუთარი პოზიციის ჩამოყალიბება და დაცვა, საკუთარი საქციელის კრიტიკულად შეფასება, განსხვავებული აზრის, ეროვნების, სარწმუნოებისა და კულტურის მქონე ადამიანების პატივისცემა“.

მრავალფეროვნებისა და ინტერკულტურული განათლების მოთხოვნები წაყენებული აქვთ სასკოლო სახელმძღვანელოების გამომცემლებს, კერძოდ, 2009 წლის 30 მარტის ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრის დირექტორის №072 ბრძანებაზე,

რომელიც განსაზღვრავს გრიფირების წესს, თანდართულ ინტრუქციაში სახელმძღვანელოების შეფასების კრიტერიუმების თაობაზე მითითებულია: „დ) სახელმძღვანელოს შინაარსი ითვალისწინებს საქართველოს მოსწავლეთა მრავალფეროვნებას რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რელიგიის, პოლიტიკური და სხვა შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური და სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობის და საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. ე) სახელმძღვანელო უწყობს ხელს არასტერეოტიპული, მრავალმხრივი აზროვნებისა და შეხედულებების განვითარებას მოსწავლეებში.

ინტერკულტურული სწავლების მოთხოვნა ასახულია 2008 წლის 21 ნოემბერს გამოცემულ მასწავლებელთა პროფესიული სტანდარტში „მასწავლებელი იცნობს ინკლუზიური განათლების, ასევე მულტიკულტურულ და მულტილინგვურ მიდგომებსა და პრინციპებს და იყენებს მას საკუთარი პრაქტიკის დაგეგმვასა და განხორციელებაში“, უფრო დეტალურად ინტერკულტურული ასპექტები აგრეთვე ასახულია მასწავლებლის საგნობრივ სტანდარტებში, კერძოდ ქართული, როგორც მეორე ენის, საზოგადოებრივი მეცნიერებების და უცხო ენის მასწავლებლების სტანდარტებში.

ინტერკულტურული განათლების პოლიტიკის ნაწილია საქართველოს მთავრობის მიერ 2009 წლის 8 მაისს დამტკიცებული „შემწყნარებლობისა და სამოქალაქო ინტეგრაციის ეროვნულ კონცეფცია და სამოქმედო გეგმა“. უმცირესობათა ინტეგრაციისკენ მიმართული კიდევ ერთი ნაბიჯი იყო 2009 წელს განათლების და მეცნიერების სამინისტროს მიერ შემუშავებული „მულტილინგვური განათლების კონცეფცია და სამოქმედო გეგმა“, რომლის საფუძველზე 2009 წლის 31 მარტს დამტკიცდა „მულტილინგვური განათლების პროგრამა“. პროგრამის ფარგლებში 40 არაქართულენოვანი სკოლა მოახდენს ბილინგვური განათლების პროგრამის პილოტირებას.

საქართველო გაწევრებულია სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციაში, რომელთათვისაც ინტერკულტურული განათლება მნიშვნელოვან ფაქტორს წარმოადგენს და საქართველო, როგორც წევრი სახელმწიფო, უერთდება ამ ორგანიზაციების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებს. ამ

მხრივ განსაკუთრებით გამოირჩევა ევროპის საბჭო, რომელმაც ბოლო წლებში მიიღო 4 ფუნდამენტური დოკუმენტი. ეს დოკუმენტები განსაზღვრავენ ევროსაბჭოს წევრ-ქვეყნებში ინტერკულტურული განათლების პოლიტიკას. კერძოდ, განათლების მინისტრთა მუდმივმოქმედი კომისიის 21-ე სესიის ბოლო დეკლარაცია (ათენი, 2003 წლის 10-12 ნოემბერი). აღნიშნული დეკლარაცია უშუალოდ ინტერკულტურულ განათლებას ეხება. აგრეთვე *ეროცლავის დეკლარაცია* (2004 წლის 9-10 დეკემბერი) და სახელმწიფოს და მთავრობის მეთაურთა მესამე სამიტზე მიღებული სამოქმედო გეგმა (ვარშავა, 2005 წლის 16-17 მაისი) და 2005 წლის 4 ოქტომბრის ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის №1720 რეკომენდაცია რელიგიისა და განათლების შესახებ.

ათენის დეკლარაციის თანახმად, მნიშვნელოვანია, ევროპის საბჭომ „ა) ხელახლა დაიწყოს ინტერკულტურული განათლების სფეროში კონცეპტუალური კვლევა; ბ) ხელი შეუწყოს ურთიერთნდობის ჩამოყალიბებას... ადამიანის უფლებათა და მრავალფეროვნების მიმართ პატივისცემის გაღვივებას. გ) გაატაროს ღონისძიებები სწავლების მეთოდებისა და სასწავლო საშუალებების სფეროში; ე) შეიმუშავოს კომუნიკაციასა და ურთიერთგაგებაზე გამიზნული პროგრამები, განსაკუთრებით ენობრივი სწავლების გზით. ვ) დაეხმაროს წევრ სახელმწიფოებს განათლების პოლიტიკაში ინტერკულტურული ელემენტის შეტანაში; ი) შეიმუშავოს ხარისხის უზრუნველყოფის მექანიზმები დემოკრატიული და ინტერკულტურული პრინციპების გათვალისწინებით; ლ) გააძლიეროს ინტერკულტურული განათლება და მრავალფეროვნების მართვა ამგვარი წვრთნით... რ) დაეხმაროს წევრ სახელმწიფოებს იმის გაცნობიერებაში, რომ კულტურულ, ეთნიკურ თუ რელიგიურ მრავალფეროვნებასთან დაკავშირებული პრობლემების მოგვარება მხოლოდ სკოლებისთვის კი არ არის საჭირობო, არამედ მთლიანად საზოგადოებისთვის“.

2005 წლის 4 ოქტომბრის ევროპის საბჭოს საპარლამენტო ასამბლეის №1720 რეკომენდაცია რელიგიისა და განათლების შესახებ აგრეთვე კონკრეტულ რეკომენდაციებს უწევს მინისტრთა კომიტეტს ინტერკულტურული განათლების დასანერგად ევროპის მაშტაბით საგანმანათლებლო სისტემებში.

თუკი არსებულ ვითარებას და დეკლარირებულ პოლიტიკას გადავხედავთ, საქართველოში წარმოდგენილია მრავალფეროვანი სასწავლო გარემო და ინტერკულტურული განათლების ასპექტები ასახულია განათლების სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის ყველა მნიშვნელოვან დოკუმენტში.

ინტერკულტურული კომპეტენციის განვითარების ეტაპები

არსებობს ინტერკულტურული კომპეტენციების განვითარების სტადიების სხვადასხვა მოდელი. განვიხილავთ მხოლოდ ერთ მოდელს, რომელიც ყველაზე უფრო ეფექტურია სასწავლო გეგმაში ასახვისა და შეფასების თვალსაზრისით: „ბენეტის ინტერკულტურული მგრძობელობის განვითარების მოდელი“.

აღსანიშნავია, რომ ბენეტის მოდელი ყველაზე უფრო მიღებული და ფართოდ გავრცელებული მოდელია განათლების მეცნიერებებში. აღნიშნული განპირობებულია შემდეგი გარემოებებით:

- ა) ის განმარტავს ინტერკულტურულ მგრძობელობას „განვითარების“ მოდელიდან გამომდინარე, რომელიც მოიცავს ადამიანის პროგრესირებად უნარს მოახდინოს ცნობიერებაში კულტურული სხვაობების აკუმულირება;
- ბ) ინტერკულტურული მგრძობელობა განხილულია სოციალური კონსტრუქტივიზმის კონტექსტში, რაც ნიშნავს რომ კულტურული სხვაობები არ არის სტატიკური;
- გ) ინტერკულტურული სენსიტიურობის განვითარება განხილულია „სუბიექტური“ და არა „ობიექტური“ კულტურის კონტექსტში. „სუბიექტური“ კულტურა აღნიშნავს სხვა ადამიანებთან ინტერაქციის შედეგად პიროვნების მიერ შექმნილი და ნასწავლი ღირებულებების, რწმენისა და ქცევების ერთობლიობას. „ობიექტური“ კულტურა კი გამოხატავს „ღირებულებებ-

ისა და ქცევების ერთობლიობას, რომელიც უკვე ფორმირებულია გარკვეული სახით.

დ) განვითარების სხვა მოდელებისგან განსხვავებით, ასახულია ინტერკულტურული კომპეტენცია;

ე) სხვა მოდელები ფოკუსირებულია ეთნიკური იდენტობის ფორმირებაზე და იგნორირებულია განვითარების ეტაპობრიობა.

ბენეტი თავის მოდელში გამოყოფს ინტერკულტურული მგრძობიანობის განვითარების ექვს საფეხურს, რომლებიც დაყოფილია ორ ფაზად: I. **ეთნოცენტრული ფაზა** (1. სხვაობათა უარყოფა; 2. სხვაობათაგან თავდაცვა; 3. სხვაობათა მინიმიზაცია) და **ეთნორელატიური ფაზა**: (4. სხვაობათა მიმდებლობა; 5. სხვაობათა ადაპტაცია; 6. სხვაობათა ინტეგრაცია).

1) **სხვაობათა უარყოფა** არის საფეხური, როდესაც ინდივიდს არ გააჩნია უნარი, შეამჩნიოს კულტურული სხვაობები. ამ დროს ინდივიდი იგნორირებას უკეთებს არსებულ მრავალფეროვან რეალობას და, როგორც ბენეტი აღნიშნავს, მას ახასიათებს „სუფელური შეკითხვების სინდრომი“, რომელიც ეფუძნება სტერეოტიპებს. ამ საფეხურზე მყოფი ინდივიდისთვის დამახასიათებელია შემდეგი გამოთქმები და მოსაზრებები: „ისინი აქ დაიბადნენ და ცხოვრობენ ამიტომ უნდა მოიქცნენ როგორც ქართველები“, „ ჩემი გაცილებიდან გამომდინარე მე შემოიძლია ვიყო წარმატებული ნებისმიერ ქვეყანაში და ნებისმიერი კულტურის პირობებში, ყოველგვარი დამატებითი ძალისხმევის გარეშე“, „მე არასოდეს განვიცდი კულტურულ შოკს“, „ბიზნესი ბიზნესია მსოფლიოს ნებისმიერ კუთხეში“.

2) **სხვაობათაგან თავდაცვა** წარმოადგენს შემდგომ საფეხურს ინტერკულტურული სენსიტიურობის განვითარების მოდელში. ამ ეტაპზე ხდება კულტურული სხვაობების აღიარება, თუმცა, ამასთანავე, განსხვავებული კულტურის შეფასება ხდება

მხოლოდ ნეგატიურ კონტექსტში. აღნიშნული საფეხური-სათვის დამახასიათებელი შემდეგი და მსგავსი შინაარსის ფრაზები: „გენეტიკურად მათ არ აქვთ უნარი, ჩაწვდნენ ამის არსს“, „ჩვენ გამოვიგონეთ ეს საგანი და მხოლოდ ჩვენ შეგვიძლია უზრუნველყოთ მისი შემდგომი ფუნქციონირება“, „ეს დაწესებულება შეიქმნა ჩვენი ღირებულებების გარშემო და, შესაბამისად, მხოლოდ ჩვენი მოსაზრებაა მნიშვნელოვანი“, „ჩვენ გვაქვს ქართული სკოლები და მათ უნდა იმუშაონ ეფექტურად ქართველებისთვის, სხვებმა რაც უნდათ, ის ქნან“, „აზიელები არ არიან თავდაჯერებულები, შესაბამისად, ისინი ვერ იქნებიან ლიდერები“.

- 3) **სხვაობათა მინიმიზაცია** არის ეთნოცენტრული ფაზის ბოლო საფეხური. ინტერკულტურული სენსიტიურობის ამ ეტაპზე მყოფი პიროვნება ახდენს კულტურული სხვაობების ზედაპირულ აღიარებას, თუმცა, ამავე დროს, აღიქვამს ყველა ინდივიდს, როგორც არსებითად მსგავსს. აღსანიშნავია, რომ ეს ეტაპი არის ყველაზე ხშირი მასწავლებლების ინტერკულტურული მგრძობელობის გაზომვისას და, ამავე დროს, არის ყველაზე რთული საფეხური შემდგომ საფეხურზე გადასასვლელად. ამ საფეხურზე ყველაზე ნათელი მახასიათებელი ფრაზა გახლავთ: „კარგი ადამიანია, მაგრამ არა-ქართველი“, „მე მომწონს ის ყველა თავისი თვისებით, მაგრამ, სამწუხაროდ, არ არის ქართველი“. ამ საფეხურისთვის დამახასიათებელია აგრეთვე შემდეგი და მსგავსი შინაარსის ფრაზები: „მათი ჩვეულებები თითქოს განსხვავებულია, თუმცა, თუ კარგად დააკვირდებით, მათაც ჩვენნაირი ჩვეულებები აქვთ“, „ჩემი ინტუიციის წყალობით ამოვიცნობ ხალხს; მნიშვნელობა არ აქვს, რომელ კულტურას ეკუთვნის“.

- 4) **სხვაობათა მიმდებლობა** გახლავთ ეთნორელატიური ფაზის პირველი საფეხური. ეთნორელატიური ფაზის დროს ზოგა-

დად იცლება მიდგომა და იმის აღქმა ხდება, რომ „კულტურული სხვაობები არ არის სახიფათო“. სხვაობების მიმდებლობის საფეხური გულისხმობს სხვაობის, როგორც ღირებულების, პატივისცემას და ინტერესს კულტურული სხვაობების მიმართ. მაგალითად, ამ ეტაპზე პედაგოგი აცნობიერებს სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენელი მოსწავლის მშობლის ჩართულობის ხარისხს სწავლების პროცესში და ამ კულტურული ასპექტების გათვალისწინებით მუშაობს როგორც მშობელთან, ასევე მოსწავლესთან. ამ საფეხურზე მყოფი ინდივიდისთვის დამახასიათებელი ფრაზებია: „არც კარგი და არც ცუდი, უბრალოდ - განსხვავებული“, „მე მუდმივად ვცდილობ შევეისწავლო სხვა ხალხის კულტურა, რაც გამიადვილებს ამ კულტურის მქონე ხალხთან ურთიერთობას“, „რაც უფრო მეტი კულტურა ვიცი, მით უფრო მეტი შედარებითი ანალიზის უნარი მაქვს“, „ზოგჯერ ვიბნევი ხოლმე, რადგანაც ვიცი, რომ სხვადასხვა კულტურაში ღირებულებათა სისტემა არის განსხვავებული და მინდა ვადიარო ეს ღირებულებები, თუმცა მაინც ყოველთვის ჩემი კულტურის ძირითადი ღირებულებებიდან გამომდინარე ვმოქმედებ“.

- 5) **სხვაობათა ადაპტაცია** გახლავთ ეთნორელატიური ფაზის მეორე საფეხური, რომელიც გულისხმობს უნარის განვითარებას, რომელსაც შეუძლია გაარღვიოს კულტურული ჩარჩოები და ინდივიდს უკვე შეუძლია კულტურათაშორისი ეფექტური კომუნიკაცია. ამ საფეხურისთვის დამახასიათებელია შემდეგი ფრაზები: „რათა რეალურად დავეხმარო მოსწავლეს, რომ შეძლოს კარგად სწავლა, მე უნდა შევცვალო მთლიანად ჩემი მიდგომა“, „მე ვიცი, რომ მოსწავლეებმა იშრომეს გულმოდგინედ, რათა აპყოლოდნენ ჩემს სტილს, მაგრამ რადგან მათ ეს ვერ შეძლეს, მე უნდა

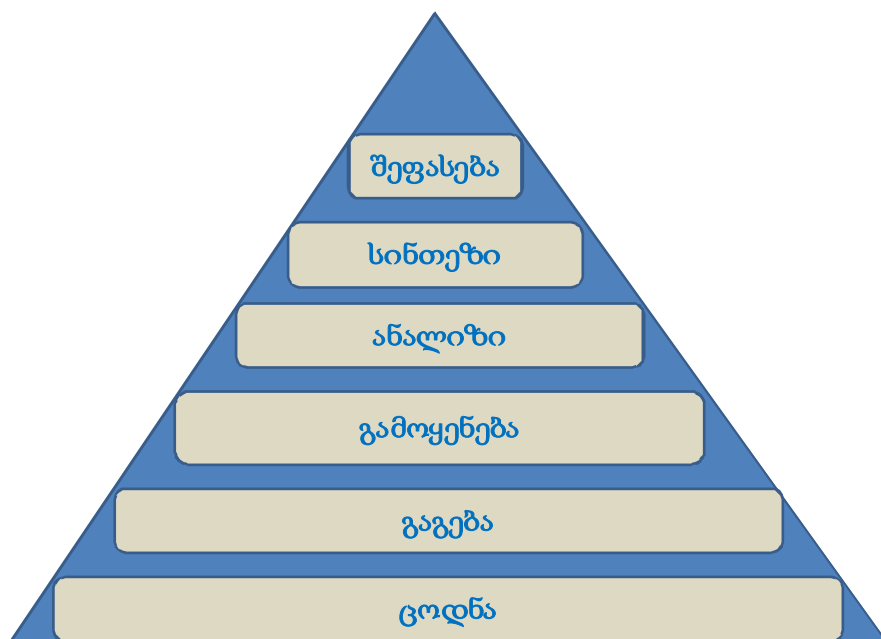
გადავდგა მათკენ ნაბიჯი და მოვახდინო ჩემი სტილის მათთვის უფრო მისაღები სტილით ადაპტირება”, „მე განსხვავებული ურთიერთობა მაქვს ჩემი მოსწავლეების მშობლებთან იმისდა მიხედვით, თუ რომელ ეთნიკურ ან რელიგიურ ჯგუფს ეკუთვნიან და რა კულტურული ღირებულებები და ფასეულობები გააჩნიათ“.

- 6) **სხვაობათა ინტეგრაცია** ინტერკულტურული სენსიტიურობის განვითარების ბოლო სტადიაა, რომლის მიღწევა ძალიან რთულია და რაც ძალიან იშვიათად გვხვდება რეალობაში. ამ საფეხურზე ინდივიდს შეუძლია თანაბრად და ეფექტურად იმოქმედოს ორი, შესაძლოა, სრულიად განსხვავებული კულტურის ფარგლებში. ამ საფეხურისათვის ყველაზე მეტად დამახასიათებელი ფრაზები და გამოთქმებია: „ყველგან სახლია, თუკი შენ იცი, როგორ იცხოვრო იმ გარემოში“, „მე ვგრძნობ თავს ყველაზე კარგად, როცა ვაშენებ ხიდებს ორ სხვადასხვა კულტურას შორის, რომლებსაც მე პირადად ძალიან კარგად ვიცნობ“, „როგორი სიტუაციაა არ უნდა იყოს, მე შემოიძლია დავინახო და გავაანალიზო ის სხვადასხვა კულტურული პერსპექტივიდან გამომდინარე“.

აღსანიშნავია, რომ ბენეტის მოდელის ასახვა სასწავლო პროცესში არის ყველაზე მოსახერხებელი, რამეთუ იგი ეფუძნება ბლუმის კოგნიტური განვითარების ტაქსონომიას მარტივიდან რთულისაკენ და, შესაბამისად, შესაძლებელს ხდის ინტერკულტურული კომპეტენციის განვითარების შეფასებას. შესაბამისად, სასწავლო გეგმის ყველაზე მარტივმა დონემ უნდა ასახოს, სულ მცირე, სხვაობების მინიმუმაციის უნარის განვითარება მოსწავლეებში. ხოლო ამ მიმართულებით ყველაზე მეტად შორსმიმავალმა სასწავლო გეგმამ შეიძლება მოიცვას მოსწავლის მიერ სხვადასხვა სოციოკულტურულ კონტექსტში სხვაობების შესახებ საკუთარი აზრების რეორგანიზება, შეფასება და შესაბამისი ქმედება.

რადგან ბლუმის კოგნიტური განვითარების ტაქსონომია ვახსენეთ, ალბათ საინტერესოა აღნიშნული ტაქსონომიის განხილვაც და ინტერ-კულტურული მგრძობელობის განვითარების კონკრეტული მაგალითის ჩვენება ბლუმის ტაქსონომიის გათვალისწინებით.

ბენუამენ ბლუმმა შეიმუშავა სააზროვნო (კოგნიტური) უნარების განვითარების ტაქსონომია სპეციალურად განათლების სისტემისათვის. ბლუმის მიხედვით, აზროვნების ან შემეცნების უნარი ექვს დონედ შეიძლება დაიყოს: ცოდნა, გაგება, გამოყენება, ანალიზი, სინთეზი და შეფასება. ცოდნა, გაგება და გამოყენება არის აზროვნების დაბალი დონეები, ხოლო ანალიზი, სინთეზი და შეფასება – მაღალი დონეები.

ცოდნა – I ღონე:

ფაქტების, მოვლენების, მეთოდების, პროცესების, ხერხების დამახსოვრება და ცოდნა

<u>მოსწავლეს შეუძლია:</u>	<ul style="list-style-type: none">• დაკვირვება და ინფორმაციის გახსენება, დამახსოვრება• თარიღების, მოვლენების ადგილების ცოდნა• ძირითადი იდეების ცოდნა• საგნის შინაარსის ცოდნა
---------------------------	---

<u>კითხვების მაგალითები</u>	<ul style="list-style-type: none">• რა მოხდა შემდეგ?• რამდენი? რამდენჯერ?• ვინ?• შეგიძლიათ დაასახელოთ?• აღწერეთ რა მოხდა• ვინ ესაუბრა?• შეგიძლიათ ახსნათ რატომ?• რას ნიშნავს?• რომელია სწორი / არასწორი?
-----------------------------	--

ზმნები: ჩამოთვლა, განსაზღვრა, აღწერა, გამოყოფა, ჩვენება, შეგროვება, შესწავლა, დახარისხება, დამახსოვრება, დაკავშირება, გამეორება, ციტირება, და ა.შ.

აქტივობების მაგალითები: ჩამოთვალეთ მთავარი მოვლენები; შექმენით მთავარი მოვლენების ქრონოლოგია; გააკეთეთ იმ ინფორმაციის ჩამონათვალი, რომლის დამახსოვრებაც შეგიძლიათ; ჩამოთვალეთ ნაწარმოების პერსონაჟები, გააკეთეთ სქემა, რომელიც აჩვენებს და ა.შ.

ბაბეზა – II ღონე:

მოსწავლეს ესმის შესწავლილი მასალის მნიშვნელობა და შეუძლია მისი გამოყენება, თუმცა არ შეუძლია მისი სხვა მასალასთან დაკავშირება ან მისი ფართო ჭრილში ხედვა.

<p><u>მოსწავლეს შეუძლია:</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> • ინფორმაციის გაგება • ფაქტების ინტერპრეტირება და შედარება • ფაქტების და იდეების ორგანიზება და შერჩევა • მოსალოდნელი შედეგების / განვითარების პროგნოზირება • საკუთარი სიტყვებით აღწერა
----------------------------------	--

<p><u>კითხვების მაგალითები</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> • მოყვით... • გადმოცით თქვენი სიტყვებით ... • შეგიძლიათ მოკლე მონახაზის გაკეთება? • რა მოხდება შემდეგ? • რა არის მთავარი იდეა / არსი? • ვინ არის მთავარი პერსონაჟი? • შეგიძლიათ განასხვაოთ? • რა განსხვავებაა ... შორის? • შეგიძლიათ თქვენი მოსაზრების შესახებ მოიყვანოთ მაგალითი? • შეგიძლიათ განსაზღვროთ?
------------------------------------	--

ზმნები: შეჯამება, აღწერა, ინტერპრეტირება, შედარება, პროგნოზირება, განსხვავება, განხილვა, დანაწილება, კლასიფიცირება, განმარტება, მითითება, პერეფრაზირება, საკუთარი სიტყვებით გადმოცემა, გადათარგმნა, შერჩევა, განსაზღვრა, ა.შ.

აქტივობების მაგალითები: დაასურათეთ რომელიმე მოვლენა; ჩამოაყალიბეთ ნაწარმოების მთავარი იდეა; შეიმუშავეთ და შეასრულეთ სცენარი ნაწარმოების მიხედვით; მოყვით მოთხრობა თქვენი სიტყვებით; შეაჯამეთ ნაწარმოებში განვითარებული მოვლენები და ა.შ.

ბამოყენება – III ღონე:

აბსტრაქციების (მაგ: პრინციპების, თეორიების, იდეების) პრაქტიკაში გამოყენება

<p><u>მოსწავლეს შეუძლია:</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> • ინფორმაციის, ფაქტების, წესების, პრინციპების გამოყენება • მეთოდების, ცნებების, თეორიების სხვადასხვა სიტუაციებში გამოყენება • პრობლემების გადაჭრა სავალდებულო უნარებისა და ცოდნის გამოყენებით
----------------------------------	---

<p><u>კითხვების მაგალითები</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> • რა არის მაგალითი? • როგორ უკავშირდება აღნიშნული ...? • რამდენად მნიშვნელოვანია ? • იცით თუ არა სხვა შემთხვევა, როდესაც...? • შეიძლებოდა თუ არა აღნიშნული მომხდარიყო...? • შეგიძლიათ თუ არა დააჯგუფოთ ... მახასიათებლების მიხედვით? • რა ფაქტორებს შეცვლიდით, თუ...? • შეიძლება თუ არა ამ მეთოდის გამოყენება მოცემულ სიტუაციაში? • როგორ შეკითხვებს დასვამდით, თუ...? • აღნიშნული ინფორმაციის გამოყენებით, როგორ ინსტრუქციებს შეიმუშავებდით? • ღირებულება თუ არა ეს ინფორმაცია, იმ შემთხვევაში, თუ...?
------------------------------------	--

ზმნები: გამოყენება, ანგარიში, დასრულება, დახასიათება, ჩვენება, ამოხსნა, შეცვლა, მოდიფიცირება, ექსპერიმენტის ჩატარება, ამორჩევა, დაგეგმვა, კლასიფიცირება, ინტერპრეტირება, შემუშავება და ა.შ.

აქტივობების მაგალითები: შექმენით მოდელი, რომელიც აჩვენებს აღნიშნული პრინციპის პრაქტიკაში გამოყენებას; შექმენით მნიშვნელოვანი მოვლენების ამსახველი სქემა; შექმენით ფოტოსურათების კოლექცია, რომელიც გამოხატავს თქვენს დამოკიდებულებას მოცემული საკითხისადმი; შექმენით ფაზლი (გამოსაცნობი თამაში), რომლისთვისაც გამოიყენებთ მოცემულ საკითხში თქვენს ცოდნას; დაწერეთ მოთხრობა, სტატია; შემოსეთ თოჯინა მის ეროვნულ ტანსაცმელში და ა.შ.

ანალიზი – IV ღონე:

მთლიანი საგნის ცალკე ნაწილების, მხარეების და თვისებების გამოყოფა და მათ შორის კავშირის დანახვა.

<p><u>მოსწავლეს შეუძლია:</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> • ერთი მთლიანობის ცალკეულ კომპონენტებად დაშლა • მთლიანობის / მოცემულობის სტრუქტურის განსაზღვრა • მსგავსებების აღმოჩენა • ცალკეული კომპონენტების / ნაწილების ორგანიზება • დაფარული აზრის / მნიშვნელობის მიხედვრად და ამოცნობა • პროცესების კანონზომიერებების გამოვლენა • მიზეზებსა და შედეგებს შორის კავშირის დამყარება • ძირითადი ტენდენციების გამოვლენა
----------------------------------	---

<p><u>კითხვების მაგალითები</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> • რა ნაწილებისგან შედგება ...? • რა ძირითადი მახასიათებლები გააჩნია ...? • გააკეთეთ აღნიშნული საგნების კლასიფიკაცია ... მიხედვით • ჩამოთვალეთ გარემოებები, რომელიც დაადასტურებს თქვენს მოსაზრებას • რა მოვლენები შეიძლება მომხდარიყო...? • თუ ... მოხდებოდა, როგორ განვითარდებოდა მოვლენები? როგორი იქნებოდა დასასრული? • რა მსგავსებაა ... შორის? • რაში მდგომარეობს ნაწარმოების დაფარული არსი? რას გულისხმობდა მწერალი, როდესაც ...? • რა შესაძლო შედეგები შეიძლება ჰქონოდა აღნიშნულ მოვლენას? • რამ გამოიწვია ... ცვლილებები? • შეგიძლიათ შეადაროთ ... პრეზენტაციაში აღწერილ ...? • კიდევ რა პრობლემებს გამოყოფდით? • შეგიძლიათ განასხვავოთ ...? • რა ამოძრავებდა (რა იყო მოტივი) ... დროს? • რომელი იყო თამაშის გადამწყვეტი მომენტი?
------------------------------------	--

ზმნები: გაანალიზება, გამოყოფა, ახსნა, განმარტება, დაკავშირება, კლასიფიცირება, დაყოფა, შედარება, შერჩევა, შეფასება, დაანგარიშება, გამოთვლა, კატეგორიზაცია, კრიტიკა, შემოწმება, შესწავლა, ექსპერიმენტის ჩატარება და ა.შ.

აქტივობების მაგალითები: შეიმუშავეთ კითხვარი, რომლის საშუალებითაც შეძლებთ ინფორმაციის შეგროვებას; შექმენით მასალის რეკლამა, შეისწავლეთ საკითხი სიღმისეულად თქვენი მოსაზრების დასაბუთების მიზნით; შექმენით სქემა, სადაც ასახული იქნება მნიშვნელოვანი მოვლენების თანმიმდევრობა; შექმენით „ოჯახის ხე“ სადაც აჩვენებთ მითითებულ ადამიანებს შორის ნათესაურ კავშირს; დაწერეთ შესწავლილი პერსონაჟის ავტობიოგრაფია; განიხილეთ ხელოვნების ნიმუში გამოყენებული ფერებისა და ტექსტურის ჭრილში და ა.შ.

სინთეზი – V დონე:

ახალი მთლიანობის / ერთეულის შექმნა ცალკე მოცემული ელემენტების (ნაწილების, თვისებების) გაერთიანების საშუალებით.

<p><u>მოსწავლეს შეუძლია:</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> • მისთვის ცნობილი იდეების / ცოდნის გამოყენებით ახალი ერთეულის შექმნა • მოცემული ფაქტების / ინფორმაციის განზოგადება • სხვადასხვა სფეროში მიღებული ცოდნის დაკავშირება • პროგნოზირება, დასკვნების გაკეთება
----------------------------------	--

<p><u>კითხვების მაგალითები</u></p>	<ul style="list-style-type: none"> • რა პროგნოზს გააკეთებდით ... ? • რა დამატებითი იდეები გაგაჩნიათ ... დაკავშირებით? • როგორ შექმნით ახალ ...? • რა მოხდება ... კომბინაციის შემთხვევაში? • პრობლემის მოგვარების რა გზებს შემოგვთავაზებთ? • შეგიძლიათ შექმნათ ახალი ...? • ხედავთ თუ არა ... მოგვარების გზას? • თქვენ როგორ მოიქცეოდით მოცემულ სიტუაციაში?
------------------------------------	--

	<ul style="list-style-type: none"> • რა მოხდებოდა, თუ ...? • შეგიძლიათ შეიმუშავოთ შეთავაზების წერილი, რომელიც ...
--	---

ზმნები: კომბინაცია, ინტეგრირება, მოდიფიცირება, შეცვლა / გადაწყობა, ჩანაცვლება, დაგეგმვა, შექმნა, გამოგონება, ფორმულირება, განზოგადება, შეგროვება, განვითარება, მართვა, ორგანიზება, შეთავაზება, აწყობა და ა.შ.

აქტივობების მაგალითები: გამოიგონეთ მოწყობილობა, რომელიც შეასრულებს მოცემულ ფუნქციას; შექმენით შენობის პროექტი მოცემული დანიშნულებისათვის; მოიფიქრეთ სახელი და შეიმუშავეთ გეგმა მითითებული მარკეტინგული კომპანიისთვის; აღწერეთ თქვენი დამოკიდებულება ... მიმართებით; შექმენით ლექსი, მოთხრობა, პიესა ... შესახებ; შექმენით წიგნის / ჟურნალის თავფურცელი და ა.შ.

შეფასება – VI დონე:

მასალის, მეთოდების, იდეების შესახებ მსჯელობა და დასკვნების გამოტანა

<u>მოსწავლეს შეუძლია:</u>	<ul style="list-style-type: none"> • შედარება და გამოყოფა • თეორიის მნიშვნელობის / ღირებულების შეფასება • არჩევანის გაკეთება რაციონალური და არგუმენტირებული გადაწყვეტილების საფუძველზე • შესედულებების, მსჯელობის, გადაწყვეტილებების ჩამოყალიბება
<u>კითხვების მაგალითები</u>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ეთანხმებით? ▪ რას ფიქრობთ ... შესახებ? ▪ რა არის ყველაზე მნიშვნელოვანი ...? ▪ განალაგეთ მოცემული ... პრიორიტეტულობის მიხედვით ▪ როგორ მიიღებთ გადაწყვეტილებას ... შესახებ? ▪ რა კრიტერიუმებს გამოიყენებთ ... შესაფასებლად? ▪ არსებობს თუ არა პრობლემის მოგვარების უფრო ეფექტური საშუალება?

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ შეგიძლიათ დაასაბუთოთ თქვენი პოზიცია? ▪ თქვენი შეფასებით ... არის პოზიტიური თუ ნეგატიური? ▪ როგორ მოაგვარებდით...? ▪ რა ცვლილებებს შემოგვთავაზებდით ...? ▪ რამდენად ეფექტურია ... ? ▪ რა რეაქცია გექნებოდათ, თუ ...?
--	--

ზმნები: შეფასება, გადაწყვეტილების მიღება, შემოწმება, გაზომვა, რეკომენდაციის შემუშავება, დარწმუნება, შერჩევა, განსჯა, ახსნა, დასკვნის გაკეთება, შედარება, შეჯამება, შეფასება, მსჯელობა, დასაბუთება, პროგნოზირება და ა.შ.

აქტივობების მაგალითები: შეიმუშავეთ ... განხილვისათვის საჭირო კრიტერიუმების ჩამონათვალი; გამოყავით პრიორიტეტები; ჩაატარეთ დებატები თქვენთვის საინტერესო საკითხის შესახებ; დაარწმუნეთ სხვები ...; შეიმუშავეთ 5 წესი, რომელიც თქვენი აზრით მნიშვნელოვანია და ა.შ.

ბლუმის კოგნიტური განვითარების ტაქსონომიის კონტექსტში ინტერკულტურული მგრძობელობის განვითარება, მარტივი მაგალითისათვის, ასე შეიძლება გამოიყურებოდეს:

1. ცოდნა	<ul style="list-style-type: none"> • ობიექტების, ფაქტების, თარიღების, ტერმინების, წესების, პრინციპების, პროცესების ცოდნა; • არსებული კლასიფიკაციებისა და კატეგორიების ცოდნა <p><i>მაგალითად, საქართველოს ეთნიკური, რელიგიური და ლინგვისტური შემადგენლობის ცოდნა.</i></p>
2. გაგება	<ul style="list-style-type: none"> • საკუთარი სიტყვებით გადმოცემის უნარი (ფაქტები, წესები...); • ტექსტიდან ძირითადი აზრის გამოტანა; • ინფორმაციის ერთი ფორმიდან მეორეზე გადატანა; <p><i>მაგალითად, საქართველოს ეთნიკური, რელიგიური და ლინგვისტური შემადგენლობის მარტივი კატეგორიზაციით (მრავალრიცხოვანი და მცირე ეთნიკური/ რელიგიური /ლინგვისტური ჯგუფები) ცხრილის ან სქემის შედგენა.</i></p>

3. გამოყენება	<ul style="list-style-type: none"> • მიღებული ინფორმაციის გამოყენება პრაქტიკაში; • ნიმუშისა და პრინციპების მიხედვით დავალებისა და სამუშაოს შესრულების უნარი; • არსებული კანონზომიერების გავრცელების ფარგლების განსაზღვრა <p><i>მაგალითად, საქართველოს ეთნიკური, რელიგიური და ლინგვისტური შემადგენლობის საქართველოს რუქაზე გადმოტანა და ასახვა ან ეთნიკური, რელიგიური, ლინგვისტური რუქის შედგენა.</i></p>
4. ანალიზი	<ul style="list-style-type: none"> • მოვლენის, შინაარსის, დაფარული აზრის აღმოჩენა და ახსნა; • პროცესთა შორის კანონზომიერების გამოვლენა; • მოვლენებს შორის მიზეზ – შედეგობრივი კავშირების დადგენა; <p><i>მაგალითად, აზერბაიჯანული და სომხური კულტურის გავლენის გამოვლენა თბილისური კულტურის ჩამოყალიბების პროცესში.</i></p>
5. სინთეზი	<ul style="list-style-type: none"> • ცალკე მოცემული ელემენტების გაერთიანება; • ახალი პროდუქტის შექმნა; • პრობლემების გადაჭრის ალტერნატიული გზების ჩამოყალიბება; <p><i>მაგალითად, სომხური, აზერბაიჯანული/თურქული, ოსური, აფხაზური, რუსული, ინგლისური, ფრანგული ენის ელემენტების გამოვლენა თანამედროვე ქართულ ენაში და „ნასესხები სიტყვების ლექსიკონის“ შექმნა.</i></p>
6. შეფასება	<ul style="list-style-type: none"> • საკუთარი პოზიციის არგუმენტირებული დასაბუთება; • გარკვეულ კრიტერიუმებსა და სტანდარტებზე დაყრდნობით დასკვნების გაკეთება; • მოსაზრებების, თეორიების, ღირებულებების დასაბუთება; <p><i>მაგალითად, სხვადასხვა რელიგიური თუ ფილოსოფიური მსოფლმხედველობიდან გამომდინარე, აზო თბილელის მოღვაწეობის წარმოჩენა და დასაბუთება.</i></p>

აქვე გთავაზობთ სამ მაგალითს, წარმოდგენილს საგანმანათლებლო სიტუაციის სახით, რათა შეაფასოთ და გაანალიზოთ ამ შემთხვევებში მოქმედი მასწავლებლების ინტერკულტურული მგრძობელობის ეტაპები.

საბანამანათლებლო სიტუაციები

სიტუაცია 1. ქართული ენის „მისიონერი“ პედაგოგი

მე მეშვიდე ცაზე ვარ. შემიძლია ხმამაღლა განვაცხადო, რომ ვარ ბედნიერი, რამეთუ გავატარე წელიწად-ნახევარი ქვემო ქართლის არაქართულენოვან სკოლაში ქართული ენის მასწავლებლად. ქართულ ენას ვასწავლიდი როგორც სკოლის მოსწავლეებს, ასევე მათ მშობლებს და ამავე სკოლის მასწავლებლებს. აღნიშნული წელიწად-ნახევარი დაუვიწყარი გამოცდილება იყო ჩემთვის. თუმცა მე მარტო მასწავლებელი არ ვიყავი, ამ სოფლის თემთან ერთად ვაწყობდი სხვადასხვა კულტურულ ღონისძიებებს, ვაგროვებდი მოხალისეებს რადგან თემს თვითონვე მოეგვარებინა ადგილობრივი პრობლემები, ვცდილობდი ენის სწავლების გარდა მაქსიმალურად შემეწყო ხელი მათთვის რათა ზიარებულიყვნენ ქართულ კულტურას.

წელიწად-ნახევრის განმავლობაში ვცხოვრობდი აზერბაიჯანულ ოჯახში, რის შედეგადაც მთლიანად შევისწავლე და გავითავისე მათი ყოფა, აღსანიშნავია, რომ მათაც მოახდინეს თავიანთი ყოფის ადაპტირება ქართულ კულტურასთან და ცდილობდნენ თავიანთ ყოველდღიურ ცხოვრებაში ქართული კულტურისთვის დამახასიათებელი ნიშნები დაემკვიდრებინათ.

წელიწად-ნახევრის შემდგომ დამთავრდა ჩვენი პროგრამა და სამუშაოდ გადმოვედი თბილისის ქართულ საჯარო სკოლაში მასწავლებლად. მე იმდენად აღფრთოვანებული ვარ მიღებული გამოცდილებით, რომ მაქსიმალურად ვცდილობ, ეს გამოცდილება გარკვეულწილად მიიღონ ჩემმა მოსწავლეებმაც. ამ ბოლო დროს ორგანიზება გავუკეთე ჩემი ამჟამინდელი სკოლისა და ყოფილი სკოლის მოსწავლეებს შორის გაცვლით პროგრამას. ერთი თვის წინ ჩავატარე აღნიშნულ ორ სკოლას შორის ინტელექტუალური თამაში ქართულ და აზერბაიჯანულ კულტურათა შესახებ ცოდნის თაობაზე. ამჟამად ვგეგმავ ახლანდელი და ყოფილი სკოლის მოსწავლეებისათვის კულტურულ-

საგანმანათლებლო ბანაკის ორგანიზებას, სადაც მთავარი აქცენტი გაკეთდება ქართულისა და აზერბაიჯანული ენისა და კულტურის შესწავლაზე მოსწავლეების მიერ. კიდევ არაერთი საინტერესო ღონისძიება მაქვს დაგეგმილი, თუმცა მთავარი პრობლემა ისევ და ისევ ფინანსებია, სკოლის ფინანსებით ყველა ჩანაფიქრის განხორციელება ვერ ხერხდება, თუმცა, ალბათ, მთავარი სურვილია და თანდათანობით შევასხამ ფრთებს ჩემს ჩანაფიქრებს.

რაც მთავარია, მე თვალნათლივ დავინახე, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია, შეხედო საკითხებს სხვადასხვა პერსპექტივის გათვალისწინებით. ჩემი ჩამოსვლის შემდეგ თბილისში მეგობრები ხშირად ვერ მიგებენ, მეუბნებიან, რომ სხვანაირი გავხდი, არ აინტერესებთ ჩემი ნაამბობი აზერბაიჯანული კულტურის, ტრადიციებისა თუ ჩვეულებების შესახებ.

ალბათ არ არის იმაზე მეტად მნიშვნელოვანი არაფერი მასწავლებლისთვის, ვიდრე ის, რომ შეძლოს, მოსწავლეს განუვითაროს მრავალმხრივი ხედვისა და საკითხების სხვადასხვა პერსპექტივით აღქმის უნარი. თბილისის სკოლაში ჩემი მოღვაწეობის მთავარი მიზანიც სწორედ

ეს არის. ვცდილობ რომ მოსწავლეებმა გააანალიზონ კონკრეტული ნაწარმოებები თუ გმირთა ქმედება არა მხოლოდ ქართული კულტურისა თუ რელიგიის, არამედ განსხვავებული კულტურის პერსპექტივიდან, იმსჯელონ მრავალფეროვნების საკითხებზე და ა.შ. ხშირად ამის მიღწევა ძნელია, თუმცა მე ვიქნები ბედნიერი, თუ შევძლებ მოსწავლეებში ამ უნარის განვითარებას, თუ შევძლებ გარკვეული ხიდების გადებას საქართველოში მცხოვრებ სხვადასხვა ეთნიკურ თუ რელიგიურ ჯგუფებს შორის.

შეკითხვები ამ შემთხვევის ანალიზისთვის:

- 1) თქვენი აზრით, ბენეტის ინტერკულტურული მგრძობელობის განვითარების რომელ საფეხურზეა ეს „მისიონერი“ მასწავლებელი?
- 2) რა რჩევებს მისცემდით მისიონერ მასწავლებელს, რათა შეძლოს საკუთარ მოსწავლეებში ინტერკულტურული მგრძობელობის განვითარება და საკუთარ გამოცდილებაზე დაყრდნობით მათთვის მრავალმხრივი ხედვების ჩამოყალიბება?

სიტუაცია 2. მარნეულის ქართულენოვანი სკოლის ქართული ენის

მასწავლებელი

სიმართლე ვითხრათ, უკვე დავიდალე, აღარ შემიძლია ამდენი, უკვე ყოველდღე ტარდება შეხვედრები, თუ როგორ შევუწყოთ ხელი ეთნიკური უმცირესობების მოსწავლეებს სწავლების პროცესში. მართალია, მათი რიცხვი ჩვენ სკოლაში ამ ბოლო წლებში მკვეთრად გაიზარდა, მაგრამ მათზე ამდენმა ყურადღებამ უკვე დამდალა, უმჯობესია დამანებონ თავი, რომ ვაკეთო ჩემი საქმე და ვასწავლო მოსწავლეებს. ნერვები მეშლება, როცა მთხოვენ, დავრჩე სკოლის შემდეგ და დავესწრო სემინარს ინტერკულტურული განათლების შესახებ. ეს კურსები არაფერს მაძლევს იმაზე მეტს, რაც უკვე ვიცი... 25 წელია ამ რაიონში ვასწავლი და გამოცდილება მაქვს უკვე საკმაოდ და აღარ მჭირდება ამ ახალგაზრდების მიერ სწავლება მრავალფეროვნების, როგორც რესურსის, გამოყენების შესახებ სასწავლო პროცესში.

მე ვფიქრობ, რომ კულტურა არაფერ შუაშია, აქ საქმე მხოლოდ თვითონ მოსწავლესა და მშობელშია, მნიშვნელობა არ აქვს მოსწავლის კულტურულ წარმომავლობას... მე ვფიქრობ, რომ მოსწავლეები დაახლოებით ერთნაირები არიან, არის მათ შორის რაღაც სხვაობა, ზოგიერთი ითვისებს საგანს უფრო ადვილად, ზოგიერთი – უფრო ძნელად, ზოგიერთი ძლიერია ესთეტიკურ საგნებში, ზოგიც საბუნებისმეტყველო და ზოგიც საზოგადოებრივში, მაგრამ ძირითადად ყველა მოსწავლე მაინც ერთნაირია. მე მინდა, რომ თითოეული მათგანი იყოს წარმატებული და, შესაბამისად, მათ ყველას ვასწავლო თანაბრად. მოსწავლისათვის მთავარია, ჰქონდეს სტაბილური ოჯახი და მას წარმატება გარანტირებული ექნება სკოლაში. ამ ბოლო დროს იმატა განქორწინების რიცხვმა, ანუ ოჯახი გახდა არასტაბილური და აქ არის მთავარი პრობლემა და არა მოსწავლის კულტურაში და მასწავლებლის მიერ ამ კულტურული მახასიათებლის გაუთვალისწინებლობაში. სწორედ ოჯახებში უნდა ვეძიოთ მოსწავლის წარმატებლობის მიზეზები.

შეკითხვები ამ შემთხვევის ანალიზისთვის:

- 1) თქვენი აზრით, ბენეტის ინტერკულტურული მგრძობელობის განვითარების რომელ საფეხურზეა ეს მასწავლებელი?
- 2) რა რჩევებს მისცემდით ამ მასწავლებელს, რათა შეეძლოს საკუთარი ინტერკულტურული მგრძობელობის განვითარება?

სიტუაცია 3.

არაქართულენოვანი მოსწავლეს აქვს დაბალი ენობრივი კომპეტენცია სხვა მოსწავლეებთან შედარებით, რამეთუ იგი სწავლობს ქართულ სკოლაში, სადაც მოსწავლეებისთვის ქართული ენა მშობლიურია. მასწავლებელი, დაბალი ენობრივი კომპეტენციის გამო, მოსწავლის იზოლირებას ახდენს და არ რთავს მას სასწავლო პროცესში, რასაც შესაბამის ახსნასაც უძებნის: „შენ ხომ ქართულად რამდენიმე სიტყვას ძლივს აბამ“.

მნიშვნელოვანია, ყველა მასწავლებელმა გაისიგრძეგანოს, რომ დაბალი ენობრივი კომპეტენცია არ ნიშნავს დაბალი კოგნიტური განვითარების უნარს. დაბალი ენობრივი კომპეტენციის მქონე მოსწავლე არ ნიშნავს, რომ ვერ აზროვნებს და არ გააჩნია განსჯის უნარი. შესაბამისად, მისი სასწავლო პროცესიდან იზოლირების ნაცვლად, პედაგოგმა უნდა გამოიყენოს ყველა სტრატეგია და რესურსი მისი მაქსიმალურად ინტეგრირებისათვის და მისი ცოდნის წარმოსაჩენად. მიუხედავად დაბალი ენობრივი კომპეტენციისა, მოსწავლე შეიძლება ერთ-ერთი ყველაზე წარმატებული გახდეს, ამიტომ არ შეიძლება მოხდეს მისი დათრგუნვა და მასში სწავლის მოტივაციის ჩაკვლა.

ინტერკულტურული სწავლების მიდგომები

მულტიკულტურული განათლების ცნობილმა მეცნიერმა ჯეიმს ბენქსმა გამოყო ოთხი მოდელი, რომელიც სწავლების პროცესში მულტიკულტურული განათლების ასახვის ოთხ განსხვავებულ მიდგომას წარმოაჩენს: 1) კონტრიბუციული მიდგომა; 2) დამატებითი მიდგომა; 3) ტრანსფორმაციული მიდგომა; 4) სოციალური ქმედებების მიდგომა. თითოეული ეს მიდგომა უნდა იყოს ასახული სასწავლო გეგმებსა და სახელმძღვანელოებში, თუმცა მაქსიმალური აქცენტი უნდა გააკეთდეს ტრანსფორმაციული და სოციალურ ქმედებების მიდგომის ეტაპობრივად დანერგვაზე.

კონტრიბუციული მიდგომა

ამ მიდგომას ხშირად გმირებისა და დღესასწაულების შესახებ მიდგომასაც უწოდებენ. მიდგომა წარმოადგენს საწყის დონეს სასწავლო გეგმაში მულტიკულტურული განათლების ინტეგრაციისთვის. სწორედ ეს მიდგომა გამოიყენება ყველაზე ხშირად პრაქტიკაში, რადგან ყველაზე მარტივია. აღნიშნული მიდგომით, სასწავლო გეგმაში ხდება

უმცირესობათა წარმომადგენელი გმირებისა და დღესასწაულების ჩართვა და ამ გზით უმცირესობების, ისევე, როგორც უმრავლესობის წარმომადგენელი, იღებს ინფორმაციას განსხვავებული კულტურის შესახებ. ამ შემთხვევაში სასწავლო გეგმა რჩება უცვლელი ძირითადი სტრუქტურის, მიზნებისა და ძირითადი იდეების თვალსაზრისით. შინაარსი იცვლება მხოლოდ რამდენიმე დღის ან ღონისძიების დამატებით (დომინანტი კულტურისგან განსხვავებული კულტურის დღეები, საიათნოვას საღამო და ა.შ.).

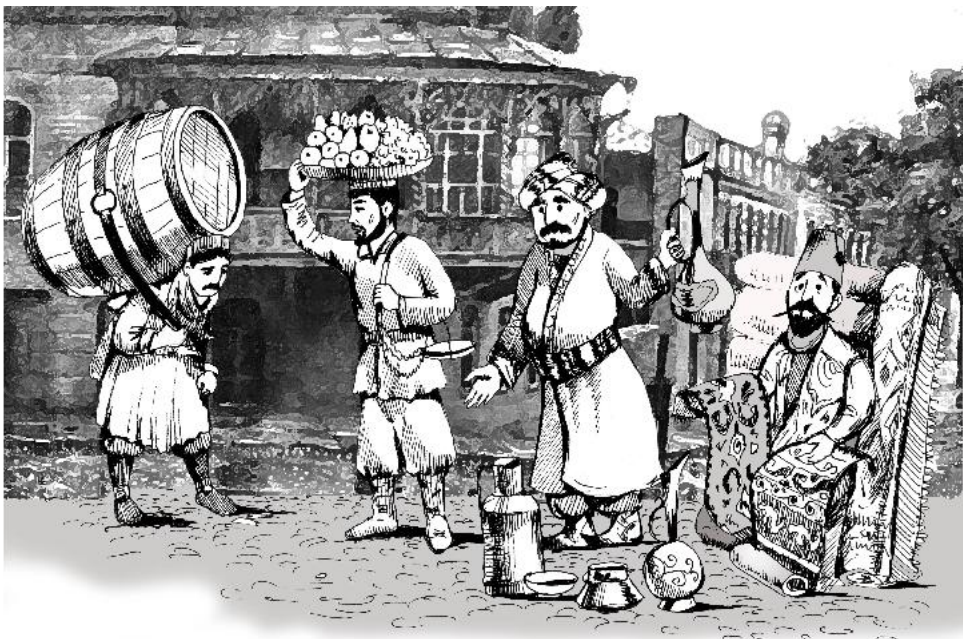

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ეს მიდგომა არის ყველაზე პოპულარული მისი სიმარტივის გამო. ის არ ითხოვს დამატებით ცვლილებებს სასწავლო გეგმაში და ამ გზით შესაძლებელია შეიქმნას შთაბეჭდილება, რომ მრავალფეროვნება არის ასახული სასწავლო პროცესში. თუმცა ამ მიდგომას აქვს ძალიან ბევრი ღიმიტები. კერძოდ, ეს მიდგომა არ აძლევს საშუალებას მოსწავლეებს, დაინახონ ის მნიშვნელობა, რაც ენიჭებათ უმცირესობებს ქართული სახელმწიფოს მშენებლობაში. გმირების და დღესასწაულების შესახებ ღონისძიება მხოლოდ დანამატია სასწავლო პროცესზე და არ იძლევა საფუძველს რომ

მსჯელობა გაიმართოს ისეთ თემებზე როგორცაა დისკრიმინაცია, სოციალური სამართლიანობა, სოციალური უთანასწორობა, ეთნოცენტრიზმი და ქსენოფობია, რაც დამახასიათებელია საზოგადოებისთვის და რის გააზრებაც და შეცვლაც არის მნიშვნელოვანი. მხოლოდ აღნიშნული ღონისძიებებით შემოფარგვლამ შეიძლება უკუშედეგიც გამოიღოს და მოსწავლეებში ჩამოაყალიბოს სტერეოტიპი: „თუ ძლიერი ხარ, შეძლებ, იყო წარმატებული; უმცირესობები წარუმატებლები არიან იმიტომ, რომ მათ მეტი არ შეუძლიათ, თორემ ვინც მართლა მონდომა, წარმატებას მიაღწია“.

დამატებითი მიდგომა

დამატებითი მიდგომა წარმოადგენს სასწავლო პროცესში მულტიკულტურული განათლების ასახვის მეორე დონეს. ამ მიდგომის შესაბამისად, სასწავლო პროცესში ხდება შინაარსზე გარკვეული ინფორმაციის დამატება. ამ მიდგომას, კონტრიბუციული მიდგომის მსგავსად, აქვს იგივე შეზღუდვები და უკუშედეგებიც. ამ მიდგომის ერთ-ერთი მაგალითი შეიძლება იყოს ის, რომ მე-19 საუკუნის თბილისის გაცნობისას მოსწავლეებს მიაწოდო ინფორმაცია მე-19 საუკუნის თბი-

ლისში სხვადასხვა ეთნიკური წარმომავლობის მოქალაქეების თანაცხოვრებაზე, მაგრამ არ აუხსნა, თუ რა როლი შეასრულეს უმცირესობების წარმომადგენლებმა თბილისური თუ ქართული კულტურის ფორმირებაში.

ტრანსფორმაციული მიდგომა

ტრანსფორმაციული მიდგომა განსხვავდება მთლიანად პირველი ორი მიდგომისაგან. ის აძლევს საშუალებას მოსწავლეს, დაინახოს საკითხი სხვადასხვა კულტურული პერსპექტივიდან. ტრანსფორმაციული მიდგომის წარმოჩენისათვის შეგვიძლია ავიღოთ რამდენიმე მაგალითი. კერძოდ, „გეოგრაფიული აღმოჩენების“ სწავლება. გეოგრაფიული აღმოჩენების სწავლებისას ძირითადად გამოიყენება დასავლური მოძრაობის პოზიტიური კონტექსტი და თუ როგორ მოხდა ახლად აღმოჩენილ მიწებზე კულტურული ექსპანსია და ამ ტერიტორიების „აკულტურება“. თუმცა, აღნიშნული საკითხის განხილვისას არ ხდება განხილვა და მოსწავლის ინფორმირება, თუ რა გავლენა მოახდინა ამ მოძრაობამ ამერიკელ აბორიგენ მოსახლეობაზე, თუ როგორ გაჩნდა ინდიელთა და სხვა ტომების რეზერვაციები, მათი სკოლები, მისიონერთა საქმიანობა, ამ მოსახლეობის გენოციდის ფაქტები, აფროამერიკელი მოსახლეობის მონობის და დატყვევების ფაქტები. ტრანსფორმაციული მიდგომის მიხედვით, მოსწავლეს მიეწოდება ყველა სახის ინფორმაცია გეოგრაფიული აღმოჩენების შესახებ, როგორც პოზიტიური, ასევე ნეგატიური ფაქტორები, რაც ამ მოძრაობას ახლდა თან და ადგილი აქვს ამ მოვლენათა ანალიზს და შეფასებას მოსწავლეების მიერ. ტრანსფორმაციული მიდგომის მაგალითად შესაძლებელია მოვიყვანოთ უახლესი ისტორიის მაგალითი - ამერიკელების მიერ ერაყში შეჭრა დემოკრატიის დასამყარებლად კოსოვოს დამოუკიდებლობისთვის მებრძო-

ლი ხალხის აღიარების პრეცედენტი, როგორც დემოკრატიისა და განვითარებისკენ მიმართული პოლიტიკური ნაბიჯი. ტრანსფორმაციული მიდგომის შესაბამისად, მოსწავლეს მიეწოდება არა მხოლოდ პოზიტიური ხედვები ამ პოლიტიკური აქციების ირგვლივ, არამედ უარყოფითი ფაქტორებიც. მაგალითად, ერაყელი მოსახლეობის ნაწილის დამოკიდებულება ამერიკელთა მოძრაობის წინააღმდეგ, რომლებიც ამერიკელთა აქციას განიხილავენ, როგორც აგრესიას და დამოუკიდებელი სახელმწიფოს ანექსიას და არა მათი გათავისუფლებისკენ მიმართულ ქმედებას. ანალოგიურად, კოსოვოს პრეცედენტის სწავლებისას, მოსწავლეს ან სტუდენტს მიეწოდებათ სერბების პოზიცია და ხედვა მათი სახელმწიფოს შემადგენლობაში შემავალი ერთეულის აღიარების შესახებ. ტრანსფორმაციული მიდგომისას ხდება თუნდაც ძალიან ტაბუდადებული ფაქტების მიწოდება, განხილვა და ანალიზი და მოსწავლე აბსოლუტურად დამოუკიდებელი ხდება საკუთარი პოზიციისა და ღირებულების ფორმირებისას. მას აქვს ყველანაირი ხედვა მიწოდებული და იგი თვითორგანიზებით ახდენს ამა თუ იმ მოვლენაზე უკვე აზრის, პოზიციისა და მსოფლმხედველობის ფორმირებას.

ტრანსფორმაციული მიდგომის მთავარი გამოწვევა სასწავლო პროცესის მთლიანად ტრანსფორმირებაა. მასწავლებელი ამ შემთხვევაში ახდენს საკუთარი პოზიციის ტრანსფორმირებასაც სწავლების პროცესში. მიუხედავად იმისა, რომ თითოეულ ზემოთ ჩამოთვლილ საკითხზე

მასწავლებელს აქვს საკუთარი პოზიცია, სასწავლო პროცესში ხდება ამ პოზიციის ტრანსფორმირება და ამა თუ იმ საკითხზე მოსწავლეს ინფორმაცია მიეწოდება სხვადასხვა კულტურული პერსპექტივიდან გამომდინარე. ტრანსფორმაციული მიდგომის პრაქტიკაში განსახორციელებლად მნიშვნელოვანია მასწავლებელთა მიერ საკუთარი ცოდნის დეკონსტრუქცია და საკითხის ანალიზი მრავალმხრივი, მათ შორის სხვა კულტურული პერსპექტივიდან გამომდინარე.

სოციალური ქმედების მიდგომა

გადაწყვეტილების მიღების და სოციალური ქმედების მიდგომა არის ბოლო საფეხური სასწავლო პროცესში მულტიკულტურული განათლების კომპონენტების ინტეგრაციისათვის. აღნიშნული მიდგომა მოიცავს ტრანსფორმაციული მიდგომის აბსოლუტურად ყველა კომპონენტს, თუმცა, დამატებით, გულისხმობს მოსწავლის მიერ გადაწყვეტილების მიღებას და მის შესაბამისად მოქმედებას. მაგალითად, მოსწავლე ან სტუდენტი არა მხოლოდ იღებს და აანალიზებს ინფორმაციას დისკრიმინაციის ან სოციალური უსამართლობის შესახებ სკოლაში ან საზოგადოებაში, არამედ გადადგამს შესაძლებლობების ფარგლებში გარკვეულ ნაბიჯებს ამ დისკრიმინაციისა და სოციალური უსამართლობის აღმოსაფხვრელად.

მიუხედავად განსხვავებული რელიგიური თუ პოლიტიკური შეხედულებებისა, მოსწავლე აანალიზებს საკითხს სხვა კულტურული პერსპექტივიდან და მზად არის, დაიცვას განსხვავებული შეხედულებების მქონე ადამიანის უფლებები. ამ მიდგომის მთავარი მიზანია, მოსწავლეში განავითაროს ფიქრისა და გადაწყვეტილების მიღების უნარი და ხელი შეუწყოს აქტიური მოქალაქის ფორმირებას. საქართველოს რეალობაში მასწავლებელთა უმრავლესობა არ იყენებს სწავლების პროცესში ინტერკულტურული მგრძობელობის განვითარებისთვის არანაირ მიდგომას. ხოლო იმ მასწავლებელთა დიდი ნაწილი, რომელიც მიიჩნევს, რომ ინტერკულტურული განათლება ასახულია მის სასწავლო გეგმაში,

ორიენტირებული კურიკულუმი. მოკლედ განვიხილავთ თითოეული ამ მიდგომის მაგალითებს:

სწავლებაზე ორიენტირებული კურიკულუმი

სწავლებაზე ორიენტირებული კურიკულუმის სტანდარტული განმარტება არ არსებობს (ჰიუნი, 2006) და როცა საუბარია ამ ტიპის სასწავლო პროცესზე იგულისხმება მასწავლებლის როლი და უნარი შეამჩნიოს მოსწავლის განვითარებისთვის მნიშვნელოვანი ფაქტორები და ადეკვატურად იმოქმედოს. ჟან-ჟაკ რუსო მიიჩნევს, რომ სწავლებაზე ორიენტირებული სასწავლო პროცესი გულისხმობს მასწავლებლის პასუხს მოსწავლის ბუნებრივ ზრდასა და ინტერესებზე. ხოლო ჯონ პესტალოცი აღნიშნავს, რომ სწავლების მომენტი მნიშვნელოვანია, რათა მასწავლებელმა შეძლოს მოსწავლის ინდივიდუალური განვითარება, ხშირ შემთხვევაში მასწავლებლები აფერხებენ მოსწავლის განვითარებას და სწავლების მომენტი გულისხმობს სწორედ მასწავლებლის მიერ სწორი მიდგომის შერჩევას მოსწავლის კოგნიტური განვითარებისთვის (ჰიუნი, 2006).

მასწავლებლებისთვის მნიშვნელოვანია, კარგად გაიაზრონ ინდივიდების კულტურული ფაქტორები და სწავლებაზე ორიენტირებული სასწავლო პროცესი მოსწავლეთა კულტურულ მახასიათებლებთან თანხვედრაში მოაქციონ. ქვემოთ წარმოგიდგენთ მაგალითს მოსწავლისათვის ქართული ენის ანბანის სწავლებასთან დაკავშირებით, სადაც მასწავლებელმა მოახერხა სწავლებაზე ორიენტირებული მიდგომის გამოყენება. მაგალითი ადაპტირებულია ი. ჰიუნის სახელმძღვანელოდან და რელევანტურია საქართველოს კონტექსტთან.

„მარნეულის რაიონის ქართული სკოლის მასწავლებელი ვარ. ჩვენს სკოლაში ბოლო პერიოდში იმატა აზერბაიჯანულენოვანი მოსწავლეების რაოდენობამ, რომლებიც ვერ ფლობენ ქართულ ენას და მათთან მუშაობა რთულია. ერთ-ერთ გაკვეთილზე ასო „ბ“-ს ვსწავლობდით.

ბავშვებს ვასწავლე, როგორ იწერება ასო „ბ“ და ამის სასწავლებლად ადამიანის სახელები გამოვიყენე.

წარმოვადგინე სურათები და მოსწავლეებს ავუხსენი, რომ ეს იყო ბატონი ბადრი, ბატონი ბესარიონი, ბატონი ბაირამი, ბატონი ბიოლი და ა.შ. რამინმა, რომელიც

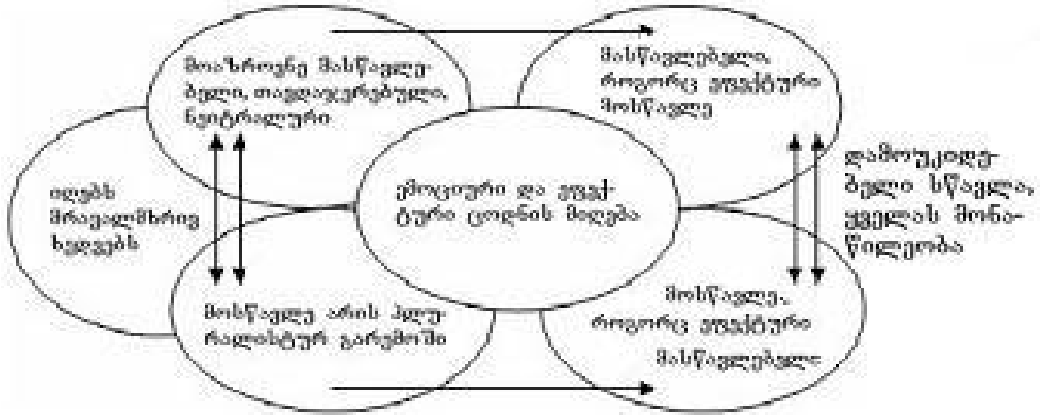
აზერბაიჯანულენოვანი მოსწავლეა, უცებ

აქცენტი კლასში პატარა ბურთებზე გაამახვილა და აზერბაიჯანულ ენაზე დაიწყო თვლა და ქართულად სიტყვა ბურთის წარმოთქმა „ერთი ბურთი“, „ორი ბურთი“, „სამი ბურთი“. თავდაპირველად, როცა დაეინახე, რომ მოსწავლე ჩემს ინსტრუქციებს კი არ ასრულებდა არამედ თვითნებურად გადაერთო სხვა რამეზე, გავლიზიანდი და მკაცრად ვუთხარი: „აზერბაიჯანულად ლაპარაკი მორჩა, დაივიწყე, ამ გაკვეთილზე მხოლოდ ქართულს ვსწავლობთ“.

ჩემმა რეაქციამ რამინი მონუსხა და იგი გაჩუმდა და შევატყვე, რომ მოწყდა თავისი ფიქრებით სასწავლო პროცესს. გავაანალიზე, რომ სწავლების პროცესში შეცდომა დავუშვი, გამახსენდა მოსწავლის ინდივიდუალური საჭიროებების გათვალისწინების აუცილებლობა და კულტურულად თანმხვედრი პედაგოგიკის კურსები და გავაანალიზე, რომ

შემდეგ ამ თეორიული ცოდნის პრაქტიკაში გამოყენება და გავანალიზებ. თუ რას გულისხმობდა ის თეორიული საუბრები, რომლებიც იმ დროს მეჩვენებოდა აბსოლუტურად ზედმეტად და მიმანდა, რომ მე ისედაც მოსწავლეთა ინდივიდუალურ საჭიროებებზე ორიენტირებულ და კულტურულად შესაბამის გაკვეთილებს ვატარებდი. ყოველივეს გააზრების შემდეგ მივედი რამინთან და ვთხოვე, კიდევ ერთხელ დაეთვალია აზერბაიჯანულად და აზერბაიჯანული ენის თვლით წარმოეთქვა სიტყვა ბურთი და დაეწერა აზერბაიჯანულად სიტყვა ხოლო ბურთის პირველი ასო ქართულად დაეწერა და სიტყვის დანარჩენი უბრალოდ დაეხატა და მასთან ერთად მეც დაგიწეე აზერბაიჯანული სიტყვების გამეორება. რამინი ამ დამოკიდებულებამ შეცვალა, თავი მასწავლებლის რანგში წარმოიდგინა და გაათკეცებული ენერგიით მიხსნიდა აზერბაიჯანულად თვლას და გაასკეცებული ენერგიით ცდილობდა შეესწავლა ასო-ბგერა „ბ“-ს როგორც წარმოთქმა, აგრეთვე წერა”.

აღნიშნული მაგალითი საინტერესო და სახასიათო შეიძლება იყოს ბევრი მასწავლებლისთვის. ჰიუნი აღნიშნავს, რომ „მოსწავლეთა არსობრივი განვითარებისა და კულტურულად ადეკვატური პედაგოგიკის დასამკვიდრებლად მასწავლებელს მოსწავლედ ტრანსფორმირება უნდა შეეძლოს“ (ჰიუნი, 2006, გვ. 86). ანუ მასწავლებელმა უნდა მოახდინოს სწავლების პროცესში მოსწავლის თვალთახედვით და საჭიროებებიდან გამომდინარე წარმართოს სასწავლო პროცესი და არა მხოლოდ საკუთარი თვალთახედვით განსაზღვროს, რა საჭიროება აქვს ამ მოსწავლეს. ანუ **სწავლებისა და სწავლის მომენტები უნდა დაემთხვეს ერთმანეთს**, რათა ეფექტური სწავლა განხორციელდეს. ამისათვის კი მნიშვნელოვანია, მასწავლებელმა კარგად იცოდეს მოსწავლეთა კულტურა და ამ კულტურიდან გამომდინარე – მათი ხედვები, რწმენები და ღირებულებები. ეს დინამიკა სქემატურად შემდეგნაირად შეიძლება გამოიხატოს:

აღმოცენებული კურიკულუმი

სხვადასხვა ავტორი აღმოცენებული კურიკულუმის სხვადასხვა განმარტებას გვთავაზობს. ავტორთა ნაწილი მიიჩნევს, რომ აღმოცენებული კურიკულუმი არის მოცემულ კონტექსტში მასწავლებლისა და მოსწავლის ინტერესის შესაბამისად სწავლა და აქტივობები (შირერი, დეტორე და ციპერსი, 1996, იხილეთ ჰიუნი, 2006). განათლების ექსპერტთა ნაწილი აღმოცენებულ კურიკულუმს განვითარების შესაბამის სასწავლო აქტივობებს უწოდებს (კასიდი და ლანკასტერი, 1993; ბრედეკამპი, 1987; ბრედეკამპი კოპელი, 1997; ჯონსი და მისი კოლეგები (2001, ჯონსი და ნი-მო, 1994; იხილეთ ჰიუნი, 2006).

აღმოცენებული კურიკულუმის პრაქტიკაში განხორციელება ძალიან მნიშვნელოვანია და მასწავლებელს საშუალებას აძლევს, გაამრავალფეროვნოს სწავლისა და სწავლების პროცესი და, ამასთანავე, უზრუნველყოს მოსწავლეთა ჩართულობა სასწავლო პროცესის დაგეგმვასა და განხორციელებაში მათი კულტურული ფაქტორების გათვალისწინებით. ქვემოთ გთავაზობთ აღმოცენებული კურიკულუმის მაგალითს, რომელიც თვალნათელს ხდის რა უპირატესობები აქვს სასწავლო პროცესში აღმოცენებული კურიკულუმის მიდგომის გამოყენებას:

“პირველი კლასის მასწავლებელი ვარ. უკვე 10 წელია, დაწყებით კლასებს ვასწავლი. ყოველ წელს 3 მარტის მოახლოებასთან ერთად,

ბავშვებს ვამზადებინებ საჩუქარს თავიანთი დედებისთვის, რითაც ვახდენ საგნის შინაარსისა და ბავშვის ინტერესების ინტეგრირებას, რადგან ბავშვები, ერთი მხრივ, საჩუქარს უმზადებენ დედას და, მეორე მხრივ, ივითარებენ სასწავლო გეგმით განსაზღვრულ უნარებს. შესაბამისად, წელსაც დავგეგმე გააკეთილი, მოვიმარაგე ბევრი წითელი და თეთრი ფერის ფურცლები, აგრეთვე წითელი და შავი ფერის მარკერები, რათა მოსწავლეებმა გააკეთონ ბარათები დედებისთვის ყვავილებით და მათ მიერ გაკეთებული მისალოცი წარწერით. მოსწავლეებს დაუურივე წითელი და თეთრი ფურცლები, მარკერები, მაკრატელი და წებო და ვთხოვე, გაეკეთებინათ დედისთვის ყვავილებიანი დედის დღის მისალოცი ბარათი. ერთ-ერთმა

მოსწავლემ, ნანამ, განმიცხადა, რომ მას საკუთარი ნაშრომის შესაქმნელად ზურმუხტისფერი ფურცელი სჭირდებოდა. თავდაპირველად ავუხსენი, რომ მას უნდა გაეკეთებინა წითელი ყვავილებით მისალოცი ბარათი და უნდა მიჰყოლოდა ჩემს ინსტრუქციებს, რაზეც მისი რეაქცია უარყოფითი იყო და ამიტომ იძულებული გავხდი, მისთვის შემთხვევით მოსწავლეების უჯრაში აღმოჩენილი ზურმუხტისფერი ქაღალდის ფურ-

ცლებიც მიმეწოდებინა. ყველა მოსწავლემ შეასრულა დავალება და დედებისთვის გაამზადეს მისალოცი ბარათები და გააკეთეს შესაბამისი წარწერაც. ნანამაც შეასრულა თავისი დავალება, ოღონდ ბარათზე წითელი ყვავილის ნაცვლად, ზურმუხტისფერი დიდი მძივი გააკეთა.

გაკეთილების დასრულების შემდეგ მშობლებმა, ძირითადად დედებმა, მოაკითხეს ბავშვებს წასაყვანად. ყველა ბავშვმა საკუთარ დედას გადასცა თავისი მისალოცი ბარათი წარწერით, რამაც მშობლების სიხარული გამოიწვია. ანალოგიურად, ნანამაც თავისი საჩუქარი გადასცა დედას, რასაც დედამისის აღფრთოვანება მოყვა.

მეორე დღეს მოსწავლეებს ვთხოვე, მოეყოლათ, თუ როგორ გაატარეს დედის დღე და აღეწერათ, თუ რა რეაქციები ჰქონდათ მათ დედებს მირთმეულ სასაჩუქრე ბარათებთან დაკავშირებით. ნანაც მოჰყვა თავის ისტორიას, რომ დედამისს ძალიან გაეხარდა მისი ბარათი, რადგან თურმე მას რამდენიმე დღის წინ ჰქონია დაბადების დღე და მამამისმა საჩუქრად ზურმუხტის მძივი მოუტანა, რამაც დედის აღფრთოვანება გამოიწვია და ახლაც მის მიერ ზურმუხტისფერი მძივით გაკეთებული დედის დღის მისალოცი ბარათი დედამისისთვის ძალიან სასიამოვნო აღმოჩნდა... ნანას მონათხრობის მერე ყველა მოსწავლემ აღნიშნა, რომ, პრინციპში, მათაც სურდათ განსხვავებული მისალოცი ბარათის გაკეთება და ამიტომ მომთხოვეს, მისალოცი ბარათები კიდევ ერთხელ დაგვემზადებინა და ყველა მოსწავლემ უკვე საკუთარი ცხოვრებისეული გამოცდილებიდან გამომდინარე გააკეთა მისალოცი ბარათი და არც ერთ მათგანზე არ ყოფილა წითელი ყვავილი. ამასთანავე, მოსწავლეებმა ერთმანეთს გაუზიარეს საკუთარი ემოციები, თუ რატომ გააკეთეს ამ ტიპის ბარათები. მოსწავლეებმა გადაწყვიტეს, გაეკეთებინათ ყველა დღესასწაულზე ანალოგიური პრინციპით ბარათები, ხოლო წლის ბოლოს მოეწყოთ თავიანთი ბარათების გამოფენა.

მოლაპარაკებებზე / შეთანხმებებზე ორიენტირებული კურიკულუმი

გამოცდებისა და ტესტირებების სისტემებმა გამოიწვია მასწავლებელთა მიდგომების ორიენტირება მოსწავლეთა ტესტირებისთვის მომზადებისკენ, ჩარჩოებში მოქცეული სასწავლო გეგმების შესაბამისად. აღნიშნულ პირობებში, მოსწავლეთა ინტერესების გათვალისწინება არ ხდება, რაც თავის ასახვას ჰპოვებს სწავლის ხარისხზეც, რადგან, მოსწავლის ინტერესების გათვალისწინების გარეშე, მოსწავლის მოტივირება და სწავლისთვის ეფექტური გარემოს შექმნა შეუძლებელი ხდება.

მოლაპარაკებებზე/შეთანხმებებზე ორიენტირებული კურიკულუმის დროს მოსწავლე და მასწავლებლები თანაბარუფლებიან პარტნიორებს წარმოადგენენ, რომლებიც ურთიერთგამოცდილების, ურთიერთინტერესების გათვალისწინებით იღვწიან საერთო მიზნის მისაღწევად. შეთანხმებაზე/მოლაპარაკებზე ორიენტირებულ კურიკულუმს რამდენიმე გამოკვეთილი მახასიათებელი გააჩნია: (1) ძალაუფლების, ფუნქციების და მართვის გადანაწილება მოსწავლესა და მასწავლებელს შორის სწავლასწავლების პროცესში; (2) თანამშრომლობითი გადაწყვეტილების მიღების პროცესი; (3) გაკვეთილის შინაარსისა და პროცედურების ერთობლივი დაგეგმვა. ანუ, სწავლების ამგვარი მიდგომისას, სასწავლო გეგმით განსაზღვრული საგნების სწავლება მარტივად ცოდნის გადაცემით არ ხდება, არამედ ესადაგება მოსწავლის წარსულ ცოდნას და გამოცდილებას, მათ ინტერესებს, ყოველდღიურ ცხოვრებისეულ გამოცდილებას და სამყაროს თავისებურ აღქმას.

მოლაპარაკებებზე/შეთანხმებებზე ორიენტირებულ მიდგომას კრიტიკულ-დემოკრატიულ მიდგომასაც უწოდებენ. ამ მიდგომის მთავარი პრინციპია, რომ მოსწავლე მოდის გაკვეთილზე გარკვეული ცოდნითა და გამოცდილებით, რომლის დაკავშირებასაც ცდილობს სასწავლო საგანთან და თუ მათი ცოდნა და სასწავლო საგნის შინაარსი რელევანტურია, მაშინ სწავლის პროცესი განხორციელდება. მოსწავლის არსებულ ცოდნასა და

გამოცდილებას და სასწავლო მასალას შორის არსებული დისბალანსის აღმოფხვრის გარეშე სწავლის პროცესი გართულებულია.

კრიტიკულ-დემოკრატიული მიდგომისას მოსწავლე არის ცოდნის მატარებელი, ცოდნის მაძიებელი, ცოდნის შემქმნელი და ცოდნის შემცველი. ანუ, ეს არის მიდგომა, რომელიც განსხვავდება ცოდნის ტრადიციული მასწავლებლიდან მოსწავლისთვის გადაცემის მიდგომისგან. აღნიშნული თეორიული ნაწილის ეფექტურად გასააზრებლად გთავაზობთ პრაქტიკულ მაგალითს, რომელიც ნათელს ხდის ამ მიდგომის გამოყენების მნიშვნელობას.

„ნიკუშა აბაშის ერთ ლამაზ სოფელში ცხოვრობდა. ნიკუშას მამა აქტიურად იყო ჩართული შვილის აღზრდის პროცესში. ნიკუშას კარგად ახსოვდა მამის მიერ მისთვის წაკითხული იური ნაგებინის მოთხრობა, რომელიც შეეხებოდა ზამთრის მუხას და პატარა ბიჭს. ეს მოთხრობა თავის ცხოვრებას ახსენებდა ნიკუშას, რადგან მისი სახლიდან სკოლამდე, რომელშიც ის სწავლობდა, ხუთი კილომეტრი იყო. გზად გაშლილი ველი უნდა გაეველო, რომლის შუაგულში ერთადერთი უზარმაზარი მუხა იდგა, რომელიც განსაკუთრებულად ლამაზი ზამთარში იყო და მამის მიერ წაკითხული მოთხრობიდან გამომდინარე, ნიკუშა მას „ზამთრის მუხას“ ეძახდა. დადგა ზამთარი. აბაშაში დიდი თოვლი მოვიდა. ირგვლივ ყველაფერი თეთრად გადაიპენტა. ნიკუშა სკოლაში სისტემატურად აგვიანებდა. ერთხელაც კლასში მაშინ შევიდა, როცა ნატო მასწავლებელი მოსწავლეებს არსებით სახელს უხსნიდა. ნიკუშას ხშირი დაგვიანებით გაბრაზებულმა მასწავლებელმა სწორედ მას მიმართა შეკითხვით: „აბა, მითხარი არსებითი სახელი!“ ნიკუშას თითქოს თვალები ერთ ადგილას გაუშტერდა, სადღაც, ფანჯრებს მიღმა, იყურებოდა. ცოტა ხნის ფიქრის შემდეგ თქვა: „ზამთრის მუხა“. „ხომ ხედავ, როგორ გეტყობა არაფერი რომ არ იცი. „ზამთრის“ რა შუაშია?!“ – კიდევ უფრო გაბრაზდა მასწავლებელი. „ზამთრის მუხაზე არსებითი რა შეიძლება იყოს,“ – ჩაილაპარაკა ნიკუშამ. მასწავლებელმა ნიკუშას პასუხი მის ხშირ დაგვიანებებს დააბრალა და აუხსნა, რომ არსებითი სახელია „მუხა“, ხოლო „ზამთრის“ ზედსართავის სახელი იყო და შესაბამისად დაბალი ქულაც დაუწერა ნიკუშას. აღნიშნულმა ფაქტმა მძიმედ იმოქმედა ბავშვზე. სახლში

მისულმა მამას სთხოვა, ეჩვენებინა იური ნაგიბინის მოთხრობა ზამთრის მუხის შესახებ და მოუყვა სკოლაში მომხდარი ფაქტი. მეორე დღეს ნიკუშა და მამამისი იური ნაგიბინის მოთხრობის წიგნით ხელში წავიდნენ სკოლაში, მათ აგრეთვე სახლიდან სკოლისკენ მიმავალ გზაზე არსებული მუხის სურათები გააყოლეს. სურათები იყო ზამთარსა და ზაფხულშიც გადაღებული და აშკარად შეიმჩნეოდა კონტრასტი მუხის სილამაზეში, მუხა ნამდვილად ზამთარში იყო ასეთი ლამაზი. ნიკუშას მამამ სთხოვა მასწავლებელს, რომ ჩართულიყო სასწავლო პროცესში. მან მოსწავლეებს წაუკითხა იური ნაგიბინის მოთხრობა და აჩვენა სოფელში მყოფი „ზამთრის მუხაც“. მოსწავლეები და მასწავლებელი აღფრთოვანებული უსმენდნენ მამა-შვილს და მათ ყველა დაეთანხმა, რომ სწორედ „ზამთრის მუხა“ შეიძლება იყოს არსებითი სახელი. ნატო მასწავლებელმა გადაწყვიტა დილით, სანამ სკოლაში წამოვიდოდა, ნიკუშას სოფელში მისულიყო და იმ ველზე მოხვდა, რომელზეც ნიკას „ზამთრის მუხა“ იდგა. ნატო მასწავლებელი კარგა ხანს იდგა გაოგნებული ამ სანახაობით. იმ დღეს მან გაკვეთილზე პირველად დაიგვიანა... “

ამ მოთხრობაში მასწავლებელი თავდაპირველად იყენებს სასწავლო გეგმასა და სწავლებაზე ორიენტირებულ მიდგომას, თუმცა შემდგომ ეტაპზე აცნობიერებს, რომ მოსწავლის გამოცდილება განაპირობებს მის ცოდნას და ეს პრობლემას არ ქმნის სასწავლო პროცესში, არამედ პირიქით – ამდიდრებს პროცესს. მასწავლებელმა სასწავლო პროცესში ჩართო მშობელი, რაც აგრეთვე მნიშვნელოვანია და გაკვეთილი უფრო მრავალმხრივი და საინტერესო გახდა ყველა მოსწავლისთვის და, ამასთანავე, არ დათრგუნა ნიკუშა, თუმცა ნიკუშა რომ არ ყოფილიყო აქტიური მოსწავლე, ბოლომდე არ დაეცვა საკუთარი ცოდნა და არ ჰქონოდა მამის მხრიდან მხარდაჭერა, შეიძლება სერიოზული ფსიქოლოგიური პრობლემების წინაშე აღმოჩენილიყო. ამიტომ მნიშვნელოვანია სასწავლო პროცესში მასწავლებლის მიერ შეთანხმებებზე / მოლაპარაკებებზე ორიენტირებული კურიკულუმის განხორციელება.

თავში გამოყენებული ლიტერატურა:

- ევროპის საბჭო (2007). რელიგიური მრავალფეროვნება და ინტერკულტურული განათლება, სახელმძღვანელო სკოლებისთვის ჯონ ქისტის რედაქტორობით;
- ევროპის საბჭო (2008) ენობრივი განათლების პოლიტიკის განვითარება ევროპაში; ენობრივი მრავალფეროვნებიდან – მრავალენოვან განათლებამდე; თბილისი, 2008;
- კავკასიის მშვიდობის, დემოკრატიისა და განვითარების ინსტიტუტის პოლიტიკის დოკუმენტი, (2009)- განათლების რეფორმა და არაქართულენოვანი სკოლები მოპოვებულია ვებ-გვერდიდან http://cipdd.org/index.php?lang_id=ENG&sec_id=40&info_id=398
- საქართველოს ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრი, (2009-2010), *საქართველოს ეროვნული სასწავლო გეგმა* მოპოვებულია ვებ-გვერდიდან <http://ganatleba.org/index.php?m=102>
- საქართველოს ეროვნული სასწავლო გეგმებისა და შეფასების ცენტრი, (2009), ბრძანება №072 „I, III, IV, VII, X კლასებისა და უცხოური ენის სახელმძღვანელოებისათვის გრიფის მინიჭებასთან დაკავშირებულ პროცედურების შესახებ“, მოპოვებულია ვებ-გვერდიდან <http://ganatleba.org/index.php?m=124>
- საქართველოს ზოგადი განათლების ეროვნული მიზნები (2004), მოპოვებულია ვებ-გვერდიდან <http://ganatleba.org/index.php?m=112>
- საქართველოს კანონი ზოგადი განათლების შესახებ (2005). მოპოვებულია მოპოვებულია 2008 წლის 25 ნოემბერს საქართველოს პარლამენტის ვებ-გვერდიდან www.parliament.ge
- საქართველოს კანონი უმაღლესი განათლების შესახებ (2004). მოპოვებულია 2008 წლის 25 ნოემბერს საქართველოს პარლამენტის ვებ-გვერდიდან www.parliament.ge
- საქართველოს მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი (2009), *მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტი*, მოპოვებულია ვებ-გვერდიდან <http://www.tpdg.ge/index.php?page=professional-standards&hl=ge>
- საქართველოს მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი (2009), *მასწავლებლის საენობრივი სტანდარტები*, მოპოვებულია ვებ-გვერდიდან <http://www.tpdg.ge/index.php?page=1-7-2&hl=ge>
- საქართველოს სახალხო დამცველთან არსებული ტოლერანტობის ცენ-

ტრის ინფორმაცია საქართველოში არსებული რელიგიური მრავალფეროვნების შესახებ

შალვა ტაბატაძე, ნათია ნაცვლიშვილი- ინტერკულტურული განათლება, მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი, 2008

Bennett, M. (1993). Towards ethno relativism: A developmental model of intercultural sensitivity. In M. Paige (Ed.), *Education for the intercultural experience* (pp. 21-71). Yarmouth, ME: Intercultural Press.

Cushner, K., McClelland A., & Safford, P. (2006) *Human Diversity in Education, an integrative approach*: McGraw Hill. Higher Education

Carter, R.T. & Goodwin, A.L., (1994). Racial identity and education. *Review of Research in Education*. Washington, DC: AERA, 291-336.

Diversity Within Unity: Essential Principles for teaching and Learning in a Multicultural Society” (by James A. Banks, Peter Cookson, Geneva Gay, Willis D. Hawley, Jacqueline Jordan Irvine, Sonia Nieto, Janet Ward Schofield, & Walter G. Stephan). *Phi Delta Kappan*, 83(3), pp 196-203.

Gurin, P., Dey, E., Hurtado, S., & Gurin, G. (2002). Diversity and higher education: Theory and impact on educational outcomes. *Harvard Educational Review*, 72(3), 330-366.

Hyun, E. (2006). *Teachable Moments, reconceptualizing curricula understandings*. New-York: Peter Lang Publishing, Inc

King, P., & Magolda, M. B. (2005). A developmental model of intercultural Maturity. *Journal of College Student Development*, 46 (6), 571-592.

Ligo, V. Evaluation as Pedagogy: Models of Theological and Pastoral Formation. *Catholic Education* v. 11 no. 1 (September 2007) p. 52-66

Lorin W. Anderson, David Krathwohl, Peter W. Airas, 2001 *A taxonomy for learning, teaching, and assessing : a revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. New York : Longman

Zuniiga, X., Williams, E., & Berger, J. (2005). Action-oriented democratic outcomes: The impact of student involvement with campus diversity. *Journal of College Student Development*. 46 (6), 660-678.

Tavi meore

ინტერკულტურული ბანათლების ზოგადი მეთოდები და სტრატეგიები

შესავალი

თანამშრომლობითი სწავლა

ეფექტური ჯგუფური მუშაობის სტრატეგიების

მთავარი ელემენტები

ჯგუფების ოპტიმალური ზომის შერჩევა

ინტერვენციის ეფექტური სტრატეგიები

სოციალური უნარ-ჩვევების განვითარება

წყვილებში მუშაობა

STAD (მოსწავლეთა გუნდური მიღწევების ჯგუფები)

Jigsaw II

საკლასო დისკუსია

ინტერკულტურული სწავლების პრაქტიკული მაგალითები

პროექტი

მოწვეული სტუმარი

კუთხეები

თანატოლთა სწავლება

როლური თამაში

დასკვნა

თაში მეორე

ინტერკულტურული განათლების ზოგადი მეთოდები და სტრატეგიები

შესავალი

ინტერკულტურული განათლების თეორიასა და პრაქტიკას შორის აუცილებელია კავშირი. ინტერკულტურული განათლების შესახებ მხოლოდ თეორიული საფუძვლების ცოდნა არა ეფექტურია, სანამ მასწავლებელი პრაქტიკაში არ გამოიყენებს ინტერკულტურული განათლებისათვის საჭირო ხერხებს. აღსანიშნავია, რომ კვლევებმა აჩვენეს: პედაგოგებს, რომლებსაც გავლილი ჰქონდათ მულტიკულტურული განათლების კურსი და თავდაჯერებულნი იყვნენ, რომ ადვილად გაართმევდნენ თავს სხვადასხვა კულტურული წარმომავლობის მოსწავლეებთან ურთიერთობას, სწავლების პროცესში შეექმნათ სერიოზული პრობლემები უკვე პრაქტიკული საქმიანობისას. სახელმძღვანელოს ამ ნაწილში წარმოგიდგენთ ზოგადი ხასიათის მეთოდებსა და სტრატეგიებს, რომლებიც ეფექტურია კულტურულად ადეკვატური სასწავლო პროცესის წარსამართავად. სახელმძღვანელოს შემდგომი თავი დაეთმობა პრაქტიკული მაგალითების განხილვას კულტურული მრავალფეროვნების სხვადასხვა კონტექსტში.

სწავლისა და სწავლების სტრატეგიები

დღესდღეობით გაცილებით იოლია, მოიძიო და გაეცნო სწავლების სხვადასხვა მეთოდსა და სტრატეგიას. თუმცა, მთავარი პრობლემა აღნიშნული სტრატეგიების სწორად გამოყენებაა. მასწავლებელმა უნდა იცოდეს, რატომ და რისთვის იყენებს ამა თუ იმ სტრატეგიასა თუ

მეთოდს. სწორი სტრატეგიის შესარჩევად შემდეგი ფაქტორების გათვალისწინებაა აუცილებელი:

1. რა არის ჩვენი საგანმანათლებლო პრაქტიკის ამოცანები;
2. როგორ აღვიქვამთ სწავლა-სწავლების პროცესს;
3. რა რეალური საჭიროებები აქვთ ჩვენს მოსწავლეებს კონკრეტულ საკლასო ოთახსა და კონკრეტულ სასწავლო სიტუაციაში;
4. ყველა მოსწავლეს აქვს უფლება, გახდეს საზოგადოების სრულყოფილი წევრი და მასწავლებელმა ხელი უნდა შეუწყოს ამ უფლების რეალიზებაში;
5. მასწავლებელი აღიარებს მოსწავლეთა სხვადასხვა შესაძლებლობას, ქცევის წესებს, ცოდნასა და ინტერესებს;
6. მოსწავლეებს უნდა განუვითარდეთ უნარები და კომპეტენციები და არ აეგსოთ გონება სხვადასხვა ინფორმაციით;
7. მხედველობაში უნდა მივიღოთ მოსწავლეთა რწმენა და გრძნობები, ისევე, როგორც მოსწავლეთა კოგნიტური და ინტელექტუალური განვითარება.
8. მოსწავლეთათვის ხელმისაწვდომი უნდა იყოს დამატებითი სასწავლო რესურსები.

შეხედულებები სწავლასა და სწავლებაზე

სწავლება არ არის მხოლოდ ცოდნის გადაცემა, არამედ არის ისეთი შესაძლებლობის და გარემოს შექმნა, რომელშიც შესაძლებელია ცოდნის წარმოქმნა და ფორმირება; ხოლო სწავლისათვის დამახასიათებელია ორი მნიშვნელოვანი პრინციპი: (ა) გამოცდილება და (ბ) თანამშრომლობა. ეს ორი პრინციპი განაპირობებს ისეთი გარემოს, სიტუაციისა და აქტივობების შექმნას, სადაც მასწავლებლები და მოსწავლეები თანამშრომლობენ და უზიარებენ ერთმანეთს საკუთარ გამოცდილებას. ინტერკულტურული მიდგომის ქვაკუთხედს წარმოადგენს გამოცდილება და თანამშრომლობა სწავლისა და სწავლების პროცესში. მასწავლებელმა უნდა შეარჩიოს სტრატეგიები, რომლებიც ეფუძნება მოსწავლეებისა და მასწავლებლის გამოცდილებას და თანამშრომლობის პრინციპებს.

რადგან თანამშრომლობითი სწავლება წარმოადგენს ინტერკულტურული განათლების ქვაკუთხედს, მოკლედ გაგაცნობთ თანამშრომლობითი სწავლისა და სწავლების სტრატეგიებს და წარმოგიდგინებთ ამ სტრატეგიის პრაქტიკულ მაგალითებს.

თანამშრომლობითი სწავლა

თანამშრომლობითი სწავლა და სწავლება ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტური სასწავლო მეთოდია. პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ თანამშრომლობითი სწავლა / ჯგუფებში მუშაობა მნიშვნელოვნად:

- უწყობს ხელს მოსწავლის კოგნიტურ განვითარებას;
- აუმჯობესებს მოსწავლის აკადემიურ მიღწევებს;
- ავითარებს მოსწავლის სოციალურ და კომუნიკაციის უნარ-ჩვევებს;
- ხელს უწყობს თითოეული მოსწავლის აქტიურ ჩართულობას სწავლისა და სწავლების პროცესში.

ეფექტური ჯგუფური მუშაობის სტრატეგიების მთავარი ელემენტებია:

პოზიტიური ურთიერთდამოკიდებულება	მოსწავლეების წარმატება დამოკიდებულია ჯგუფური მუშაობის ხარისხზე – „ერთად ცურავენ, ან ერთად იძირებიან“.
პირისპირ ინტერაქცია	<ul style="list-style-type: none"> • მოსწავლეები სწავლობენ საკუთარი აზრის ჩამოყალიბებას; • მოსწავლეებს აქვთ განსხვავებული შეხედულებების ურთიერთგაზიარების საშუალება; • მოსწავლეები სწავლობენ საკითხის მრავალმხრივი პერსპექტივიდან შეფასებას / გაანალიზებას; • მოსწავლეები მნიშვნელოვნად იფართოებენ თვალსაწიერს და ცოდნას მეგობრების იდეებისა და გამოცდილების საშუალებით.
ინდივიდუალური პასუხისმგებლობა	<ul style="list-style-type: none"> • ჯგუფის ყველა წევრს აქვს სასწავლო პროგრამის სრულყოფილად ათვისების ინდივიდუალური პასუხისმგებლობა (აბარებენ ინდივიდუალურ ტესტებს, ასრულებენ საშინაო დავალებებს, და

	<p>ა.შ.)</p> <ul style="list-style-type: none"> • მოსწავლეები ვერ ახერხებენ მოჩვენებითი წარმატების მიღწევას რამდენიმე წარჩინებული მოსწავლის ხარჯზე.
<p>ჯგუფური პასუხისმგებლობა / ჯგუფური მიზნები</p>	<p>ჯგუფს აქვს თითოეული წევრის მიერ გაზიარებული საერთო მიზანი. მოსწავლეებს უვითარდებათ გუნდური სულისკვეთება. ინდივიდუალური და კონკურენტული სისტემის ნაცვლად კლასში იქმნება კოოპერაციული / თანამშრომლობითი გარემო. უკეთესი ჯგუფური შედეგის მიღწევას მიზნით მოსწავლეები აქტიურად ეხმარებიან ერთმანეთს.</p>
<p>თანამშრომლობისა და კომუნიკაციის უნარები</p>	<p>მოსწავლეები ფლობენ ისეთ უნარებს, როგორცაა: მოსმენა, კონსტრუქციული კამათი, უკუკავშირი (feedback), კომპრომისი და შეთანხმების მიღწევა, ნდობა, ურთიერთპატივისცემა, ლიდერობა, გადაწყვეტილების მიღება, პრობლემის მოგვარება და ა.შ.</p>
<p>ჯგუფური მუშაობა</p>	<p>მოსწავლე აფასებს საკუთარი ჯგუფის მუშაობის ეფექტურობას. მოსწავლე აფასებს, თუ რამდენად ნაყოფიერი და ღირებულია მისი მუშაობა ჯგუფისთვის (კონტრიბუციის ხარისხი).</p>

განვითარებისა და სწავლის თეორიები აღიარებენ თანამშრომლობითი სწავლის მნიშვნელობას:

<p>განვითარების თეორიები</p>	<p>სოციალური ინტერაქცია იძლევა ახალი პერსპექტივების გაცნობის, საკუთარი შეხედულებების გადასინჯვისა და ცოდნის გაღრმავების საშუალებას (პიაჟე).</p> <p>სოციალური ინტერაქცია არის გარედან ინფორმაციის და ცოდნის მიღებისა და შემდეგ მისი ინტერნალიზაციის ეფექტური მეთოდი (ვიგოცკი).</p>
<p>ელაბორაციის თეორია</p>	<p>სოციალური ინტერაქცია ეხმარება მოსწავლეს სხვისთვის გასაგებ ენაზე ჩამოაყალიბოს საკუთარი აზრი, დაუკავშიროს სხვებისგან მიღებულ ინფორმაცია საკუთარ ცოდნას და გამოცდილებას.</p>
<p>მოტივაციის თეორია</p>	<p>სოციალური ინტერაქცია ამაღლებს მოსწავლეების ერთად მუშაობისა და საერთო მიზნის მიღწევას მოტივაციას.</p>

ეფექტური თანამშრომლობითი სწავლის / ჯგუფური მუშაობის სტრატეგიები

ჯგუფების ფორმირების ეფექტური მეთოდის შერჩევა

არსებობს ჯგუფების ფორმირების სხვადასხვა მეთოდი. თითოეულ მეთოდს აქვს როგორც ძლიერი, ასევე სუსტი მხარე. ამიტომ მისი შერჩევა უნდა მოხდეს კონკრეტული გარემოებების გათვალისწინებით, როგორცაა კლასის შემადგენლობა, ჯგუფური დავალების სპეციფიკა, საკლასო ოთახის განლაგება, ჯგუფური დავალების შესრულებისათვის განკუთვნილი დრო, კლასში ჯგუფური მუშაობის გამოცდილება, და ა.შ.

დაჯგუფების პრინციპი	ძლიერი მხარეები	რისკები	როდის უნდა გამოვიყენოთ
მეგობრობა	მშვიდი და უკონფლიქტო გარემო ჯგუფებში	გადაჭარბებული ერთსულოვნება და თანხმობა საკამათო საკითხებზე შესაძლო დისციპლინური დარღვევები ჯგუფებში	მოსწავლეებს არ აქვთ ჯგუფური მუშაობის გამოცდილება და უნარები პრიორიტეტულია მოსწავლეებში თვითრწმენის ამაღლება
შესაძლებლობები (ჰომოგენური)	ნაყოფიერი და საინტერესო სამუშაო გარემო ჯგუფებში	კლასის დიფერენციაცია მოსწავლეების შესაძლებლობების მიხედვით	დავალების შესრულებისთვის აუცილებელია ინდივიდუალური მიდგომა
შერეული დაჯგუფება (ჰეტეროგენული)	აზრების, პერსპექტივების მრავალფეროვნება ჯგუფებში	საფრთხე „ძლიერი ჯობნის სუსტს“	დავალების სპეციფიკა მოითხოვს შეხედულებების მრავალფეროვნებას
შემთხვევითი შერჩევა	მოსწავლეებს აქვთ შესაძლებლობა, იმუშაონ სხვადასხვა პარტნიორებთან და გაეცნონ განსხვავებულ მოსაზრებებს.	ჯგუფების არასახარბიელო / არაეფექტური შემადგენლობა	მოსწავლეები გამოთქვამენ უკმაყოფილებას დაჯგუფების მეთოდების შესახებ; საჭიროა ჯგუფების გადახალისება

	მოსწავლეებისთვის მისაღებია, როგორც ჯგუფების ფორმირების დემოკრატიული მეთოდი		
გოგონები vs ბიჭები	შესაძლებელია სოციალურად უფრო კომფორტული იყოს მოსწავლეთა გარკვეული ჯგუფისთვის	ზრდის გენდერულ დაყოფას შესაძლო დისციპლინური პრობლემები	სასურველია ისეთ კულტურაში, სადაც რომელიმე სქესს ახასიათებს ნაკლები აქტიურობა და თვითრწმენა

ჯგუფების ოპტიმალური ზომის შერჩევა

თანამშრომლობითი სწავლისთვის მასწავლებელს შეუძლია გამოიყენოს სხვადასხვა ზომის ჯგუფები. არსებობს მიდგომა, რომ რაც უფრო პატარაა ჯგუფი, მით უფრო ეფექტურია იგი. თუმცა, ქვემოთ მოცემული ცხრილი აჩვენებს, რომ სხვადასხვა ზომის ჯგუფებს სხვადასხვა ძლიერი და სუსტი მხარეები აქვთ. ამიტომ, ჯგუფების ფორმირების მსგავსად, მნიშვნელოვანია, რომ მასწავლებელმა ჯგუფის ოპტიმალური ზომა სტრატეგიულად შეარჩიოს სხვადასხვა კონკრეტული გარემოებისა და სპეციფიკის გათვალისწინებით.

დაჯგუფება	ძლიერი მხარეები	სუსტი მხარეები	როდის უნდა გამოვიყენოთ
ინდივიდუალური	მოსწავლე მუშაობს ინდივიდუალურად / დამოუკიდებლად	მოსწავლე არის იზოლირებული	დავალების სპეციფიკა მოითხოვს დავალების ინდივიდუალურად შესრულებას
წყვილები	მოსწავლეების აქტიური ჩართულობა ჯგუფის მუშაობის პროცესში	გადაჭარბებული ერთსულოვნება წყვილს შორის განსხვავებული მოსაზრებების	განიხილება შედარებით პირადული და დელიკატური საკითხები

	<p>მშვიდი სამუშაო გარემო ჯგუფებში</p> <p>არ საჭიროებს მერხების გადაადგილებას</p> <p>საჭიროებს მცირე დროს</p>	<p>სიმცირე დისკომფორტი მოსწავლეებისთვის, რომლებსაც ურჩევნიათ ინდივიდუალურად მუშაობა</p>	<p>ჯგუფური მუშაობისათვის განკუთვნილია მცირე დრო</p>
<p>მცირე ზომის ჯგუფები (3-4 მოსწავლე)</p>	<p>იძლევა აზრთა მრავალფეროვნების შესაძლებლობას მოსწავლეთა მცირე რაოდენობის პირობებში</p> <p>არ საჭიროებს მერხების გადაადგილებას და საკლასო სივრცის განსაკუთრებულ ორგანიზებას</p>	<p>მოსწავლეებს ეძლევათ პასიურობის საშუალება</p>	<p>საჭიროა სოციალური ინტერაქციის გაზრდა კლასში</p> <p>საჭიროა მოსწავლეების მომზადება საკლასო დისკუსიითვის</p>
<p>დიდი ზომის ჯგუფები (5-7 მოსწავლე)</p>	<p>აზრების, შეხედულებების, გამოცდილების მრავალფეროვნება</p>	<p>საჭიროებს სივრცის ორგანიზებას.</p> <p>საჭიროებს ფასილიტაციას და სოციალურ უნარ-ჩვევებს.</p> <p>იქმნება ზედმეტად აქტიური და ზედმეტად პასიური მოსწავლეების რისკი</p> <p>შესაძლო დისციპლინური დარღვევები</p>	<p>თემის განხილვისთვის საჭიროა აზრთა მრავალფეროვნება</p> <p>პრიორიტეტულია გუნდური მუშაობის უნარების განვითარება</p>
<p>მთელი კლასი</p>	<p>ყველას აქვს ერთნაირი გამოცდილების მიღების საშუალება</p> <p>მასწავლებელს</p>	<p>იქმნება ზედმეტად აქტიური და ზედმეტად პასიური მოსწავლეების</p>	<p>არსებითია, რომ ყველა მოსწავლემ მიიღოს ერთნაირი ინფორმაცია და გამოცდილება</p>

	შეუძლია მონიტორინგი გაუწიოს და დაეხმაროს კლასს დისკუსიის წარმართვაში	რისკი ჩართულობის შეზღუდული შესაძლებლობა (მოსწავლეთა დიდი რაოდენობის გამო) მასწავლებელი – დისკუსიის მთავარი მონაწილე	
--	--	--	--

ინტერვენციის ეფექტური სტრატეგიები

ჯგუფური მუშაობის წარმატება დიდწილად არის დამოკიდებული მასწავლებლის მიერ დროულ და ეფექტურ ინტერვენციაზე. მასწავლებლის ინტერვენციის მიზანია მოსწავლეების დახმარება ჯგუფური დავალების შესრულებაში გადაჭარბებული ჩარევის ან ხელის შეშლის გარეშე. ამდენად, მნიშვნელოვანია, რომ პედაგოგმა სწორად შეარჩიოს ინტერვენციის დრო და სტრატეგიები.

ინტერვენციის მიზანი	სტრატეგიები და კითხვები
მოსწავლეების ფოკუსირება ჯგუფური დავალების შინაარსზე	მოსწავლეების დავალების შინაარსზე ფოკუსირების მიზნით, დაუსვით მათ დამხმარე კითხვები (დავალების სპეციფიკიდან გამომდინარე შეგიძლიათ მოდიფიცირება გაუკეთოთ კითხვებს): <ul style="list-style-type: none"> – რის გაკეთებას ცდილობთ? რა არის თქვენი დავალების მთავარი მიზანი? – როგორ წარმოგიდგენიათ თქვენი ჯგუფური დავალების საბოლოო შედეგი? რატომ ამახვილებთ ყურადღებას აღნიშნულ საკითხზე?
ჯგუფური დავალების წინასწარ განსაზღვრულ დროში შესრულება	შეახსენეთ მოსწავლეებს დავალების შესრულებისათვის დარჩენილი დროის შესახებ. სთხოვეთ მოსწავლეებს დააკონკრეტონ, დავალების რა ნაწილი დარჩათ შესასრულებელი და რამდენი დრო

	<p>დასჭირდებათ მის დასასრულებლად.</p> <p>სთხოვეთ მოსწავლეებს დაგეგმონ დავალების შესრულებისათვის დარჩენილი დრო (ასევე შეგიძლიათ მოსწავლეებს თავიდანვე დაავალოთ ჯგუფური მუშაობის დაგეგმვა, მაგ: 10 წუთი – განხილვა, 10 წუთი – შეჯამება, 15 წუთი – პრეზენტაციის მომზადება, და ა.შ.).</p>
<p>წარმოქმნილი სირთულეების აღმოფხვრა</p>	<p>სთხოვეთ მოსწავლეებს საკუთარი სიტყვებით ჩამოაყალიბონ ჯგუფური დავალების არსი.</p> <p>სთხოვეთ მოსწავლეებს განმარტონ დავალების შესრულების რომელ ეტაპზე არიან, როგორ წარმოუდგენიათ დავალების მომდევნო ნაწილის შესრულება, მაგ: <i>რა არის თქვენი მუშაობის მომდევნო ნაბიჯი? დავალების დარჩენილი ნაწილის შესრულების რა ალტერნატიული ვარიანტები გაქვთ?</i></p> <p>გაუწიეთ მოსწავლეებს შინაარსობრივი დახმარება, მიაწოდეთ დამატებითი ახსნა-განმარტებები, რათა შეძლონ წარმოქმნილი სირთულეების გადალახვა.</p>
<p>თანამშრომლობის / გუნდურ მუშაობის პრობლემების მქონე ჯგუფების დახმარება</p>	<p>განმეორებით აუხსენით მოსწავლეებს მათი მუშაობის ჯგუფური მიზანი.</p> <p>შეახსენეთ ჯგუფს მათი მუშაობის მოსალოდნელი შედეგი და მისი შესრულებისათვის აუცილებელი პირობები, მაგ: <i>იმისათვის, რომ წარმატებით შეასრულოთ დავალება, საჭიროა მჭიდროდ ითანამშრომლოთ, გაუზიაროთ ერთმანეთს საკუთარი შეხედულებები, და ა.შ.</i></p>
<p>გაუგებრობების / არასწორი ინტერპრეტაციების კორექტირება</p>	<p>გაანალიზეთ ჯგუფში არსებული გაუგებრობების / არასწორი ინტერპრეტაციების მიზეზები. თუ აღნიშნული გამოწვეულია მოსწავლეების სწორხაზოვანი მსჯელობით, განუმარტეთ მათ ამის შესახებ. თუ არასწორი ინტერპრეტაცია განპირობებულია დავალების არსის არასწორი გაგებით, განმეორებით აუხსენით იგი მოსწავლეებს.</p>
<p>ჯგუფის ნამუშევრის შეფასება (feedback)</p>	<p>მოსწავლეები დადებითად რეაგირებენ შექებაზე. ამიტომ გარკვეული პერიოდულობით აღნიშნეთ მათი პოზიტიური მიღწევები და ერთმანეთს დაუკავშირეთ ჯგუფის მიერ შესრულებული სამუშაო და მათი შემდგომი ნაბიჯები.</p>

სოციალური უნარ-ჩვევების განვითარება

თანამშრომლობითი სწავლის და ჯგუფური მუშაობის ეფექტურობა დამოკიდებულია მოსწავლეების სოციალურ უნარ-ჩვევებზე. შეუძლებელია, ჯგუფმა იმუშაოს წარმატებით, თუ მისმა წევრებმა არ იციან მოსმენა, რიგითობის დაცვა და ა.შ. ამდენად, მნიშვნელოვანია, მასწავლებელმა ჯგუფური მუშაობა დაგეგმოს ისე, რომ უზრუნველყოს მოსწავლეების სოციალური უნარ-ჩვევების განვითარება.

უნარ-ჩვევები	სტრატეგიები
რიგითობის დაცვა	<p>კლასს მიეცით რაიმე საგანი, მაგ. ბურთი. ჯგუფებს დისკუსიებში ჩართვა შეუძლიათ მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ისინი მიიღებენ ბურთს.</p> <p>მიანიჭეთ თითოეულ ჯგუფს ნომერი, მაგ: 1–დან 6–მდე. ჯგუფს უფლება აქვს ჩაერთოს დისკუსიაში მხოლოდ მაშინ, როდესაც მასწავლებელი მათ ნომერს გამოაცხადებს.</p> <p>თითოეულ ჯგუფში შეარჩიეთ სპიკერი, რომელიც დისკუსიის დროს დააფიქსირებს მთელი ჯგუფის პოზიციას.</p>
მოსმენა	<p>გამოთქმული მოსაზრების შემდეგ მოსწავლემ უნდა შეაჯამოს თანაკლასელის მოსაზრება, და შემდეგ განმარტოს ეთანხმება თუ არა და რატომ.</p>
მონაწილეობა, პასუხის გაცემა, რეკომენდაციების შემუშავება	<p>გამოთქმულ მოსაზრებაზე პასუხი უნდა გასცეს რიგით მესამე მოსწავლემ.</p> <p>სპეციალური ბარათების საშუალებით მოსწავლეებს მიეცით ქვედავალებები, დაუნაწილეთ ფუნქციები.</p> <p>ჯგუფის თითოეულ წევრს სთხოვეთ რიგ-რიგობით გამოხატოს საკუთარი შეხედულება / რეკომენდაცია სადისკუსიო საკითხთან დაკავშირებით.</p>
თანამშრომლობა / გუნდური მუშაობა	<p>ჯგუფებს მიეცით დავალება, რომელიც მოითხოვს თანამშრომლობის / გუნდური მუშაობის მაღალ ხარისხს. მაგ: პრეზენტაციის მომზადება, სადაც ჯგუფის თითოეული წევრი მიიღებს მონაწილეობას.</p>

	<p>ჯგუფებს მიეცით ისეთი დავალება, რომლის წარმატებით შესრულებას შეძლებენ მხოლოდ ერთმანეთის დახმარების საშუალებით. მაგ: ჯგუფის წევრებს დაურიგეთ სხვადასხვა სახის ინფორმაცია. ჯგუფს სთხოვეთ შეასრულონ დავალება ინდივიდუალურად დარიგებული ინფორმაციის შეჯამებისა და ანალიზის საშუალებით.</p> <p>წარმატებული მუშაობის შემთხვევაში ჯგუფს მიეცით გუნდური ჯილდო / წახალისება.</p>
სიმულაციური თამაში / როლები	<p>ჯგუფის წევრებს დაუნაწილეთ განსხვავებული ფუნქციები: მაგ: მკვლევარი, მონაცემების შემგროვებელი, ინტერვიუერი. როლები შეცვალეთ პერიოდულად.</p>
ლიდერობა	<p>მოსწავლეებს ასწავლეთ ლიდერობის / ჯგუფის ხელმძღვანელობის ტექნოლოგიები და რიგ-რიგობით დანიშნეთ ჯგუფის ხელმძღვანელად.</p>

თანამშრომლობითი სწავლის / ჯგუფური მუშაობის ფორმები

წყვილებში მუშაობა

წყვილებში მუშაობა თანამშრომლობითი სწავლის ყველაზე მარტივი ფორმაა და გულისხმობს კლასის წყვილებად დაყოფას და მათთვის მსგავსი ან განსხვავებული დავალების მიცემას. წყვილებში მუშაობის ორ ფორმას განასხვავებენ:

ნააზრვის გაზიარება	მეწყვილის მიერ შემოწმება
<ol style="list-style-type: none"> 1. მასწავლებელი წყვილს განსახილველად აძლევს საკითხს; 2. წყვილი განიხილავს საკითხს; 3. წყვილი საკუთარ მოსაზრებებს სადისკუსიო საკითხის შესახებ უზიარებს კლასს. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. მასწავლებელი წყვილებს აძლევს დავალებას, რომელსაც აქვს სწორი ან არასწორი პასუხი (მაგ. მათემატიკაში); 2. ერთი მეწყვილე ასრულებს დავალებას; 3. მეორე მეწყვილე ამოწმებს მიღებული პასუხის სისწორეს; 4. საჭიროების შემთხვევაში ორი წყვილი ერთმანეთთან ადარებს პასუხებს; 5. მთელი კლასი განიხილავს დავალების შესრულების დროს არსებულ კითხვებს და სირთულეებს.

წყვილების დაჯგუფება

წყვილების დაჯგუფება არის ჯგუფური მუშაობის ეფექტური მეთოდი, რადგან იგი ინარჩუნებს წყვილებში მუშაობის სიმარტივეს და, ამასთანავე, ხელს უწყობს შედარებით დიდ ჯგუფში მუშაობის უნარ-ჩვევების განვითარებას. წყვილების დაჯგუფების ორ ფორმას განასხვავებენ:

ვარიანტი I	ვარიანტი II
<ol style="list-style-type: none"> 1. დააწყვილეთ მოსწავლეები; 2. დააჯგუფეთ წყვილები (2–2 წყვილი); 3. მოსწავლეები წყვილში ადარებენ პასუხებს; 4. წყვილში განსხვავებული პასუხის შემთხვევაში მოსწავლეები დაჯგუფებულ წყვილებში განიხილავენ პასუხებს. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. დააწყვილეთ მოსწავლეები; 2. დააჯგუფეთ წყვილები (2–2 წყვილი); 3. მოსწავლეები ინდივიდუალურად ასრულებენ დავალებას; 4. დაჯგუფებული წყვილები ერთად განიხილავენ ინდივიდუალურად შესრულებულ დავალებას; 5. მასწავლებელი იძახებს დაჯგუფებული წყვილების ერთ წევრს; 6. წახალისების მექანიზმი: <ol style="list-style-type: none"> ა) თუ გამომდახებული მოსწავლე სწორად გასცემს პასუხს, დანარჩენ სამ მოსწავლესთან ერთად იგი იღებს ქულას. ბ) სწორი პასუხის შემთხვევაში ოთხივე მოსწავლე იღებს დამატებით ქულას.

STAD (მოსწავლეთა გუნდური მიღწევების ჯგუფები)

STAD თანამშრომლობითი სწავლის ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტური ფორმაა. იგი უზრუნველყოფს მოსწავლის ინდივიდუალური მიღწევების გაუმჯობესებას გუნდური მუშაობის საშუალებით. STAD-ის მთავარი კომპონენტებია:

- მოსწავლეები ჯგუფურად შეისწავლიან მასწავლებლის მიერ ახსნილ საკითხს;
- ჯგუფური შესწავლის დასრულების შემდეგ მოსწავლეები ინდივიდუალურად აბარებენ ტესტს;
- მასწავლებელი ტესტის შედეგებს ადარებს მოსწავლის საბაზო ქულას და სხვაობის შედეგს (პროგრესის ქულას) ასახავს მოსწავლის ტრიმესტრულ ნიშანზე;
- მასწავლებელი აჯილდოებს ჯგუფებს ტესტების საშუალო ჯგუფური შედეგების მიხედვით.

STAD გამოიყენება იმ შემთხვევაში, როდესაც მასწავლებელს სურს მოსწავლეებმა სრულფასოვნად შეისწავლონ საბაზო ინფორმაცია, ფაქტები, ცნებები და შეძლონ გარკვეული უნარების განვითარება. მაგალითად, მიმატება-გამოკლება, პუნქტუაციის წესები, სხეულის ორგანოები და ა.შ.

STAD-ის ეფექტურად წარმართვისათვის მნიშვნელოვანია სწორად მოხდეს სამუშაო ჯგუფების ფორმირება. ჯგუფის რეკომენდირებული ზომაა 5-6 კაციანი შემადგენლობა. არსებითია, რომ ჯგუფის შემადგენლობა იყოს ჰეტეროგენული აკადემიური მიღწევების, სქესისა და კულტურული კუთვნილების გათვალისწინებით. ამ კონკრეტულ შემთხვევაში ჯგუფის ფორმირება უნდა იყოს მთლიანად მასწავლებლის გადაწყვეტილება და მოსწავლეებს არ უნდა მიეცეთ ჯგუფის შერჩევის საშუალება შემდეგი გარემოებების გამო:

- აკადემიური დისბალანსი – უმეტეს შემთხვევაში, მაღალი აკადემიური მოსწრების მოსწავლეები პარტნიორებად ირჩევენ მაღალი აკადემიური მოსწრების მქონე მოსწავლეებს.
- გენდერული და ეთნიკური დისბალანსი – უმეტეს შემთხვევაში მოსწავლეები ამჯობინებენ მსგავსი სქესის და ეთნიკური წარმომავლობის მოსწავლეებთან მუშაობას;
- დისციპლინური დარღვევები – მეგობრებს ჯგუფური მუშაობის დროს მეტი ცდუნება აქვთ საუბრის/ხმაურის, უყურადღებობის, და ა.შ.

მოსწავლეების აკადემიური მიღწევების ნიშნით გადანაწილებისათვის მასწავლებელს შეუძლია გამოიყენოს წინა სემესტრის ნიშნები ან ჩაატაროს დიაგნოსტიკური ტესტირება.

STAD-ის განხორციელებისათვის მასწავლებელმა უნდა შეძლოს საბაზო და პროგრესის ქულების სწორად გამოყენება.

საბაზო ქულა არის მოსწავლის ნიშანი STAD-ის დაწყების მომენტისათვის. უფრო სწორად საბაზო ქულის განსაზღვრისთვის გამოიყენებენ წინა სემესტრის ნიშანს. შესაძლოა გამოყენებულ იქნეს მიმდინარე სემესტრის ნიშანი. ნებისმიერ შემთხვევაში საბაზო ქულის მისაღებად უნდა მოხდეს ნიშნის კონვერტირება ქულებში.

სემესტრის ნიშანი	საბაზო ქულა
10	97
9	89
8	79
7	69
6	58
5	46
4	30

პროგრესის ქულა არის განსხვავება მოსწავლის საბაზო ქულასა და მოსწავლის მიერ ინდივიდუალურად შესრულებული ტესტის ქულას შორის. პროგრესის ქულების გამოთვლის მეთოდი შესაძლოა განსხვავებული იყოს მოსწავლეების აკადემიური მიღწევების, მათი მოტივაციის დონისა და სხვა სპეციფიკის გათვალისწინებით. ცხრილში მოცემულია პროგრესის ქულების გამოთვლის და აღნიშნული ქულების ნიშანში კონვერტაციის ერთ-ერთი შესაძლო ვარიანტი.

ინდ. ტესტის ქულა საბაზოსთან მიმართებაში	პროგრესის ქულა	ცვლილება ნიშანში
< ან =	0	—
> 1-9 ქულით	10	0.5 (მაგ. 6 – 6.5)
> 10-14 ქულით	20	1 (მაგ. 6 – 7)
> 15 ქულით ან უმაღლესი ქულა	30	1.5 (მაგ. 6 – 7.5)

მნიშვნელოვანია, რომ მასწავლებელმა წინასწარ დაგეგმოს STAD-ი, რაც მოიცავს შემდეგს:

- ჯგუფური მუშაობის საკითხის მომზადება;
- ჯგუფური მუშაობის მოსალოდნელი შედეგების განსაზღვრა – რა ინფორმაციას და უნარებს უნდა ფლობდნენ მოსწავლეები ჯგუფური მუშაობის დასრულების შემდეგ;
- სამუშაო კითხვარების მომზადება – STAD-ის ეფექტურად განხორციელებისათვის მასწავლებელმა ჯგუფებს უნდა დაურიგოს

სამუშაო კითხვარი, რომელშიც ასახული იქნება ის ძირითადი საკითხები, რომლებზეც უნდა იმუშაონ ჯგუფებმა;

- ტესტების შემუშავება – ტესტები, რომლებსაც მოსწავლეები ინდივიდუალურად ჩააბარებენ, შედგენილი უნდა იყოს სამუშაო კითხვარის მიხედვით და უნდა მოიცავდეს ჯგუფური მუშაობის დროს შესწავლილ ყველა საკითხს;
- საბაზო და პროგრესის ქულების გამოთვლის სისტემა – მასწავლებელმა აღნიშნული სისტემა წინასწარ უნდა გააცნოს ჯგუფებს;
- ჯგუფური წახალისების ფორმების შემუშავება – STAD – ის დასრულების შემდეგ, გარდა ინდივიდუალური შეფასებისა, მასწავლებელმა უნდა შეაფასოს ჯგუფური მუშაობა. ჯგუფების წახალისება უნდა მოხდეს ჯგუფის წევრების ტესტის ქულების საშუალო მაჩვენებლის მიხედვით. წახალისების ფორმები შეიძლება იყოს: თავისუფალი დრო, სერთიფიკატები, შექების წერილები მშობლებს, და ა.შ;
- ჯგუფების შემადგენლობა – მასწავლებელმა წინასწარ უნდა განსაზღვროს ჯგუფების შემადგენლობა ზემოთ აღწერილი კრიტერიუმების გათვალისწინებით;
- ჯგუფების მუშაობის ფორმატი, დრო და ადგილი.
- ჯგუფებში მუშაობის ორგანიზებულად წარმართვისათვის მასწავლებელმა უნდა განახორციელოს შემდეგი ღონისძიებები:
 - ✓ საკლასო სივრცის ორგანიზება / მერხების გადაადგილება;
 - ✓ ჯგუფების სახელების შერჩევა – მოსწავლეებს შეუძლიათ თვითონ შეარჩიონ ჯგუფის სახელი;
 - ✓ შერჩეულ ჯგუფებში წევილების (ან 5-კაციანი ჯგუფის შემთხვევაში – წევილის და ტრიოს) გამოყოფა;
 - ✓ სამუშაო კითხვარების დარიგება – თითო ჯგუფს უნდა დაურიგდეს მხოლოდ 2 კითხვარი, რათა მოსწავლეებმა დაინახონ ერთობლივად მუშაობის აუცილებლობა;

- ✓ კითხვარებზე მუშაობა: მოსწავლეები ჯერ ინდივიდუალურად მუშაობენ კითხვარის საკითხებზე, რომლებსაც განიხილავენ ჯერ წყვილებში (ან ტრიოში) და შემდეგ ჯგუფებში. თუ ჯგუფი ვერ შეთანხმდება სწორ პასუხზე, მასწავლებელი ესმარება მათ სირთულის გადალახვაში;
- ✓ ჯგუფური მუშაობის დასრულება – ჯგუფები ერთობლივ მუშაობას ასრულებენ მხოლოდ მას შემდეგ, რაც განიხილავენ და გაარკვევენ ყველა საკითხს;
- ✓ ჯგუფური მუშაობის დასრულების შემდეგ მოსწავლეები ინდივიდუალურად აბარებენ ტესტს;
- ✓ მასწავლებელი აფასებს ტესტებს და გამოითვლის პროგრესის ქულებს;
- ✓ მასწავლებელი აჯილდოებს ჯგუფებს ტესტების ქულების საშუალო მაჩვენებლის მიხედვით.

Jigsaw II

Jigsaw II არის STAD-ის მსგავსი მეთოდი, ერთი მნიშვნელოვანი განსხვავებით – Jigsaw II-ის გამოყენების მიზანია არა საბაზისო ცოდნისა და უნარების განვითარება, არამედ ამ ცოდნის შემდგომი გაღრმავება და ორგანიზება. Jigsaw II-ის მთავარი პრინციპია ფუნქციების დანაწილება და ექსპერტიზა, კერძოდ:

- ჯგუფის თითოეული წევრი პასუხისმგებელია ჯგუფური საკითხის ერთი კონკრეტული ქვესაკითხის შესწავლაზე – რამდენიმე ექსპერტი თითოეულ ჯგუფში;
- „ექსპერტები“ ერთმანეთს უზიარებენ მიღებულ ცოდნას და ინფორმაციას, რათა ჯგუფის თითოეული წევრი სრულყოფილად ფლობდეს ინფორმაციას მთლიანი საკითხის შესახებ.
- ჯგუფური მუშაობის შემდეგ მოსწავლეები აბარებენ ინდივიდუალურ ტესტს.

Jigsaw II-ის გამოყენების მაგალითი:

გეოგრაფიის მასწავლებელი სთხოვს მოსწავლეებს დაიყონ ჯგუფებში და შეისწავლონ მსოფლიოს დიდი მოგზაურობის ისტორია. მასწავლებელი გამოყოფს 4 ჯგუფს და მათ მიერ შესასრულებელ დავალებას განსაზღვრავს შემდეგნაირად:

მოგზაურთა ჯგუფები	მოგზაურობის თარიღი	მოგზაურობის ადგილი	მოგზაურობის მიზანი	მოგზაურობის შედეგები
ესპანელები				
პორტუგალიელები				
ინგლისელები				
ფრანგები				

ზემოთ აღნიშნულის გარდა, Jigsaw-სა და STAD-ს შორის არის ორი მნიშვნელოვანი განსხვავება:

- ✓ Jigsaw-ის შემთხვევაში მოსწავლეები გამოიყენებენ ინფორმაციას სხვადასხვა წყაროებიდან, როგორცაა, სახელმძღვანელოები, კლასგარეშე ლიტერატურა, ა.შ. და STAD-ის შემთხვევაში მოსწავლეები მთლიანად ეყრდნობიან მასწავლებლის მიერ მიწოდებულ საბაზო ინფორმაციას.
- ✓ Jigsaw-ის შემთხვევაში ადგილი აქვს ურთიერთდამოკიდებულების გაცილებით მაღალ ხარისხს, რადგან მოსწავლეებს შორის ხდება ფუნქციების გადანაწილება და ერთი მოსწავლის მიერ მოპოვებულ ინფორმაციაზე არის დამოკიდებული მეორე მოსწავლის წარმატება.
- ✓ Jigsaw-სა და STAD-ს შორის ამასთანავე არის ბევრი მსგავსება, კერძოდ:
 - მოსწავლეები ჯგუფურად შეისწავლიან საკითხებს, თუმცა ინდივიდუალურად აბარებენ ტესტებს;
 - თანამშრომლობითი სწავლის ორივე ფორმა იყენებს შეფასებისა და წახალისების მსგავს სისტემას (საბაზო და პროგრესის ქულები, ჯგუფური წახალისება);
 - ორივე შემთხვევაში მოქმედებს ჰეტეროგენული დაჯგუფების პრინციპი;
 - განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება სამუშაო კითხვარებს და ინსტრუქციებს.
 - Jigsaw-ის განხორციელება მოიცავს შემდეგ ეტაპებს:

დაგეგმვა
<ol style="list-style-type: none"> 1. შესასწავლი საკითხის განსაზღვრა; 2. შესასწავლი საკითხის დაყოფა რამდენიმე თანაბარ ქვესაკითხად (ჯგუფში მოსწავლეების რაოდენობის მიხედვით); 3. რესურსების განსაზღვრა და მათი ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა (სახელმძღვანელოები, კლასგარეშე ლიტერატურა, ენციკლოპედია, ინტერნეტ ვებ-გვერდები და ა.შ.); 4. ინსტრუქციების და სამუშაო კითხვარების შემუშავება ; 5. ჯგუფების ფორმირება ჰეტეროგენული პრინციპის გამოყენებით.

განხორციელება
<ol style="list-style-type: none"> 1. კლასისთვის ჯგუფური მუშაობის წესებისა და პროცედურების გაცნობა; 2. ჯგუფის წევრებს შორის ფუნქციების გადანაწილება – „ექსპერტების სპეციალიზაცია“; 3. სამუშაო კითხვარების დარიგება და განმარტებები თუ როგორ უნდა მოხდეს მისი გამოყენება; 4. „ექსპერტების“ მონიტორინგი; 5. სამუშაო ჯგუფების მონიტორინგი.
შეფასება
<ol style="list-style-type: none"> 1. ინდივიდუალური ტესტების ორგანიზება (ტესტები უნდა ფარავდეს ჯგუფური მუშაობის დროს შესწავლილ ყველა საკითხს) 2. შეფასება და პროგრესის ქულების გამოთვლა (STAD-ის მსგავსად) 3. ჯგუფების წახალისება (STAD-ის მსგავსად)

საკლასო დისკუსია

საკლასო დისკუსია თანამშრომლობითი სწავლების ფართოდ გაგრცვლებული ფორმაა. იგი გულისხმობს წინასწარ შერჩეული თემის ირგვლივ კითხვა-პასუხს და საკითხის ანალიზს. საკლასო დისკუსია განსაკუთრებით ეფექტური მეთოდია კრიტიკული აზროვნების, მორალური და კომუნიკაციის უნარების განვითარებისათვის.

კრიტიკული აზროვნების განვითარება	მოსწავლეებმა იციან, რომ სადისკუსიო საკითხთან დაკავშირებით არ არსებობს „სწორი და არასწორი“ პასუხი და, შესაბამისად, ისინი თამამად გამოხატავენ საკუთარ მოსაზრებებს. თანაკლასელების შეხედულებების გაცნობა მათ ეხმარება საკითხის მრავალხმრივ ანალიზსა და შეფასებაში.
მორალური განვითარება	მოსწავლეები ეცნობიან თანაკლასელების ღირებულებებს და გადასინჯავენ საკუთარ შეხედულებებს მათი გათვალისწინებით.
კომუნიკაციის უნარები	<ul style="list-style-type: none"> • აზრის მკაფიოდ გამოხატვა; • მოსაზრების დასაბუთება;

	<ul style="list-style-type: none"> • სხვების აზრის გათვალისწინება და პერეფრაზირება; • სხვების მოსაზრების დაკონკრეტება და განვრცობა; • პასიური მოსწავლეების ჩართვა დისკუსიაში, და ა.შ.;
--	---

საკლასო დისკუსიის წარმართვა საჭიროებს მნიშვნელოვან დაგეგმვას:

დისკუსიის საკითხის განსაზღვრა	საკითხი უნდა იყოს მრავალმხივი და კომპლექსური, „დიახ ან არა“ პასუხის გარეშე.
დისკუსიის მიზნის განსაზღვრა	მხოლოდ დისკუსიის საკითხის განსაზღვრა საკმარისი არ არის. მასწავლებელმა წინასწარ უნდა იცოდეს რა მიზანს ემსახურება იგი და რა არის მოსალოდნელი შედეგი. მაგალითად, დისკუსიის თემა შეიძლება იყოს 1917 წლის სოციალისტური რევოლუცია. თუმცა, სხვადასხვა კლასში დისკუსიას შეიძლება სხვადასხვა მიზანი ჰქონდეს: <ol style="list-style-type: none"> 1) რევოლუციის გამომწვევი მიზეზები – ფაქტების განხილვა; 2) რევოლუციის შესახებ ისტორიული წყაროების ობიექტურობა – ფაქტების შეფასება.
საბაზო ინფორმაცია დისკუსიის თემის შესახებ	მასწავლებელმა უნდა უზრუნველყოს, რომ დისკუსიის წარმართვამდე მოსწავლეები ფლობდნენ სრულყოფილ ინფორმაციას თემის შესახებ.
სივრცის ორგანიზება – მერხების განლაგება	კომუნიკაციის და ჩართულობის უზრუნველყოფის მიზნით, სასურველია მერხების ისეთი განლაგება, რომელიც იძლევა პირისპირ კონტაქტის საშუალებას.
დისკუსიის წესები და პროცედურები	რადგანაც დისკუსია, თანამშრომლობითი სწავლის სხვა ფორმებთან შედარებით, რთულად მართვადია, მნიშვნელოვანია, რომ მოსწავლეებს თავიდანვე აუხსნას მასწავლებელმა წესები და პროცედურები.

დისკუსიების ეფექტურობის ერთ-ერთი მთავარი რისკი დაკავშირებულია მასწავლებლის ჩართულობასთან. ხშირად მასწავლებელი უფრო აქტიურად არის ჩართული განხილვაში, ვიდრე მოსწავლეები, რაც ეწინააღმდეგება დისკუსიის დანიშნულებას. მასწავლებელი არ უნდა ჩაერთოს დისკუსიის შინაარსობრივ საკითხებში და უნდა შემოიფარგლოს მხოლოდ ფასილიტაციის ფუნქციით, რაც გულისხმობს შემდეგს:

- დისკუსიის გახსნა და შეჯამება;
- დისკუსიის ფოკუსირება მთავარ თემაზე;
- მოსწავლეების ჩართულობის უზრუნველყოფა;
- მრავალმხრივი ანალიზის ხელშეწყობა;
- ფაქტობრივი და ლოგიკური შეცდომების კორექტირება.

ინტერკულტურული სწავლების პრაქტიკული მაგალითები

თანამშრომლობითი სწავლის არსის, დადებითი ეფექტებისა და სტრატეგიების განხილვის შემდეგ, მნიშვნელოვანია, თანამშრომლობითი სწავლისა და სხვა მეთოდების კონკრეტული მაგალითების წარმოდგენა, რომლებიც თავის მხრივ ხელს უწყობს ინტერკულტურული სასწავლო გარემოს შექმნას და კულტურულად რელევანტური სასწავლო პროცესის წარმართვას

პროექტი

პროექტი არის სწავლების მეთოდი, რომლის დროსაც ხდება ბუნებრივ გარემოში გარკვეული პრობლემის მოგვარება ან დასახული მიზნის მიღწევა ინდივიდუალური მოსწავლის ან მოსწავლეთა ჯგუფის მიერ. პროექტს, როგორც სასწავლო აქტივობას შემდეგი აუცილებელი მახასიათებლები გააჩნია:

- პრობლემა გამოკვეთილია;
- მნიშვნელოვანია დასახული მიზნის მიღწევა;
- განსაზღვრულია მიზნის მისაღწევად გასატარებელი პროცედურები;
- იგეგმება და ხორციელდება მოსწავლეთა მიერ;
- პრაქტიკული ხასიათისაა, მიმართული კონკრეტული ამოცანის გადაწყვეტისკენ;
- პროექტის შეფასება ხდება ობიექტურად.

პროექტის ორი ტიპი არსებობს: (1) ინდივიდუალური და (2) ჯგუფური (ჯგუფური პროექტი შეიძლება მოიცავდეს მთელ კლასს ან მასში შეიძლება ჩართული იყოს რამდენიმე მოსწავლე, რომლებიც ერთობლივად შეეცდებიან დასახული მიზნის მიღწევას).

თითოეულ პროექტს აქვს სხვადასხვა მიზანი და ამოცანები. მიზნებისა და ამოცანების მიხედვით, პროექტის შემდეგი კლასიფიკაციები გვხვდება:

- (ა) პროექტი, რომლის მიზანია გარკვეული პროდუქტის შექმნა;
- (ბ) პროექტი, რომლის მიზანია მოსწავლეების მიერ გარკვეული უნარების დაუფლება და/ან განვითარება;
- (გ) პროექტი, რომლის მიზანია მოსწავლის ინტელექტუალური განვითარება აქცენტი კეთდება მოსწავლეში შემოქმედებითი აზროვნების და პრობლემების გადაჭრის უნარის განვითარებაზე.

პროექტის დადებითი მხარეები

პროექტს, როგორც სასწავლო აქტივობას, აქვს ძალიან ბევრი პოზიტიური ეფექტი, კერძოდ:

- ხელს უწყობს შემოქმედებითი და კონსტრუქციული აზროვნების განვითარებას;
- ხელს უწყობს ინდივიდუალური განსხვავებების არსებობას;
- ხელს უწყობს ლოგიკურ და სამეცნიერო აზროვნებას;
- ხელს უწყობს „სწავლას კეთებით“;
- ხელს უწყობს მოსწავლის, როგორც ინდივიდის ზრდას;
- მოსწავლეს უვითარებს უნარს შეაფასოს ობიექტურად დასრულებული სამუშაო;
- მოსწავლეს უვითარებს მიზანდასახულობას;
- მოსწავლეს უვითარებს გუნდური მუშაობისა და თანამშრომლობის უნარს;
- მოსწავლეს უვითარებს მოთმინების და მოსმენის უნარს.

პროექტის დადებითი ეფექტების გარდა, გასათვალისწინებელია, რომ პროექტს, როგორც სასწავლო აქტივობას, მოეპოვება გარკვეული ღიმბიტები, რომელთა გათვალისწინებაც მნიშვნელოვანია ამ აქტივობის განსახორციელებლად. კერძოდ:

1. პროექტის განხორციელებისას ხშირად რთულია პროექტის თემის განსაზღვრა და ხშირად ხდება, რომ პროექტს არ გააჩნია საგანმანათლებლო ღირებულება;
2. პროექტის განხორციელება მოითხოვს ხანგრძლივ დროს, ხოლო სწავლების პროცესში მასწავლებლები ხშირად შეზღუდულები არიან დროში;
3. პროექტის განხორციელება მოითხოვს მეტ რესურსს, ანუ შესაძლებელია, მასწავლებელმა გამოიყენოს აქტივობად პროექტი, თუმცა სკოლაში არ არსებობდეს შესაბამისი რესურსი, რომ მოსწავლეებმა შეძლონ ამ პროექტის სრულყოფილად დაგეგმვა და განხორციელება;
4. პროექტის განხორციელებისას შეიძლება მოხდეს საგნის შინაარსის გადაფარვა;
5. არსებობს დიდი საფრთხე, რომ პროექტის დასრულება ვერ მოხერხდეს წინასწარ განსაზღვრულ დროში;
6. მიუხედავად იმისა, რომ პროექტის ერთ-ერთი დადებითი ეფექტი გუნდური მუშაობისა და თანამშრომლობის უნარების განვითარებაა, არსებობს დიდი რისკი, რომ პროექტის განხორციელებამ უკუშედეგი გამოიღოს და მოსწავლეებში განავითაროს ინდივიდუალური, მოახდინოს მოსწავლეთა იზოლაცია და არ მოხდეს თანამშრომლობა, ფუნქციებისა და პასუხისმგებლობების გადანაწილება პროექტში ჩართულ მოსწავლეებს შორის.

პროექტის განსახორციელებლად მნიშვნელოვანია მოსწავლეთათვის იმ ფუნქციის მიცემა, რასაც ისინი ყველაზე ეფექტურად განახორციელებენ. ერთი პროექტის განხორციელება შეიძლება მოითხოვდეს სხვადასხვა სფეროში ცოდნას, შესაბამისად, მასწავლებელმა მოსწავლეებისთვის ფუნქციები ისე უნდა გადაანაწილოს, რომ თითოეული მოსწავლე მაქსიმალურ

რად იყოს ჩართული და მაქსიმალური კონტრიბუცია გააკეთოს პროექტის განხორციელებისას.

პროექტის, როგორც სასწავლო აქტივობის, შესარჩევად, შემდეგი აუცილებელი ფაქტორები უნდა არსებობდეს: (1) პროექტის თემას უნდა გააჩნდეს საგანმანათლებლო ღირებულება; (2) არ უნდა წაიღოს დამატებითი და ზედმეტი დრო; (3) უნდა იყოს პრობლემატური და ამ პროექტის განხორციელება მოსწავლეთათვის უნდა იყოს ერთგვარი „გამოწვევა“. (4) გათვალისწინებული უნდა იყოს არსებული რესურსები, რამდენად ადეკვატურია პროექტის განხორციელებისთვის. (5) საგნის სწავლებისას ძალიან ხშირად არ უნდა გამოიყენებოდეს ეს მეთოდი; (6) პროექტი უნდა შეირჩეს მოსწავლეთა ინტერესების გათვალისწინებით.

პროექტს, როგორც სასწავლო აქტივობის, განსახორციელებლად, ოთხი ეტაპი გამოიყოფა: (ა) პროექტის მიზნის განსაზღვრა; (ბ) პროექტის დაგეგმვა; (გ) პროექტის განხორციელება; (დ) პროექტის შეფასება.

პროექტის, როგორც სასწავლო სტრატეგიის, ეფექტურობის დასადასტურებლად, გთავაზობთ ერთ-ერთი ზრდასრული ადამიანის მონათხრობიდან ამონარიდს, რომელიც შეეხება მის მიერ მეოთხე კლასში განხორციელებულ პროექტს, რაც საშუალებას მოგცემთ, გააანალიზოთ პროექტის, როგორც სტრატეგიის, დაგეგმვისა და განხორციელების საკითხები და მისი ეფექტურობა:

მასწავლებელმა შემოგვთავაზა განგვეხორციელებინა პროექტი „საბერძნეთი“. ჩვენ დავიყავით რამდენიმე ჯგუფად და თითოეულ ჯგუფს ვვალდებოდა ემუშავა კლასიკური საბერძნეთის სპეციფიკურ ასპექტებზე: ისტორია, მითოლოგია, ყოველდღიური ცხოვრება და ხელოვნება და პროექტის ბოლოს გამოვლინდებოდა პროექტზე მომუშავე საუკეთესო ჯგუფი... ჯგუფის თითოეულმა წევრმა მოიძია ინფორმაცია იმ მიმართულებით, რაზეც ისინი მუშაობდნენ. ინფორმაციის მოძიება ხდებოდა სასკოლო სახელმძღვანელოში, სკოლის ბიბლიოთეკაში არსებულ წიგნებსა და ინტერნეტში. ინფორმაციის მოგროვების შემდეგ უნდა მოგვეხდინა პრეზენტაცია. ჩვენ ავირჩიეთ, რა ტიპის პრეზენტაციას გავაკეთებდით და როგორ მივაწვდიდით დავალების ჩვენს ნაწილს მთელ კლასს. ჯგუფმა, რომელიც საბერძნეთის ისტორიაზე მუშაობდა, აირჩია კომიკური ჟანრი; მითოლოგიაზე მომუშავე ჯგუფმა თეატრალიზებული

წარმოდგენა მოაწყო, ყოველდღიურ ცხოვრებაზე მომუშავე ჯგუფმა - სკოლის დერეფანი ნამდვილ ქალაქად აქცია, სადაც იყო ბაზრობა, თეატრი და სხვა, ხოლო ხელოვნებაზე მომუშავე ჯგუფმა მოაწყო გამოფენა, რომელზეც წარმოდგენილი იყო არქიტექტურული ძეგლები, სხვადასხვა სკულპტურა და ძეგლი, პოეზიისა და მწერლობის ნიმუშები.

მასწავლებელი გვეხმარებოდა მთელი ამ პროცესის განმავლობაში, ნახულობდა მასალებსა და რესურსებს, გვისწორებდა, თუ მიიჩნევდა, რომ რამეს არასწორად ვაკეთებდით, გვეხმარებოდა განგვესაზღვრა, ვინ უკეთესად გაართმევდა თავს ამა თუ იმ საქმის შესრულებას; თუ რაიმე საკითხი წამოიჭრებოდა ჯგუფის შიგნით, რომელიც კამათს იწვევდა ჯგუფში, გვეხმარებოდა სიტუაციის გარკვევაში და ამ საკითხის გარშემო მხარდამჭერ და საწინააღმდეგო არგუმენტებს გვაწვდიდა. დღე-როდესაც მოვახდინეთ ჩვენი პროექტის პრეზენტაცია, იყო ძალიან წარმატებული. ჩვენ მოვიწვიეთ მთელი სკოლა ჩვენი წარმოდგენის სანახავად, ჩვენ ვიყავით ნამდვილი ბერძნები. მოგვიანებით მასწავლებელმა წაგვიყვანა სურათების გამოფენაზე. გამოფენაზე წარმოდგენილი ნახატები ასახავდა სხვადასხვა ეროვნების კულტურას. მასწავლებელმა გვთხოვა, აღმოგვეჩინა ის ნახატები, რომლებიც საბერძნეთის კულტურას გამოხატავდა. ამჟამად ნამდვილად აღარ მახსოვს, პროექტში რომელი

ჯგუფის მუშაობა შეფასდა ყველაზე წარმატებულად და რომელმა ჯგუფმა გაიმარჯვა, მაგრამ ნამდვილად მასსოვს ყველაფერი, რაც საბერძნეთის შესახებ იმ პროექტის ფარგლებში შევიტყვე“.

მოწვეული სტუმარი

სტუმრის მოწვევა რაიმე კონკრეტული თემის სწავლებისას აგრეთვე ეფექტური გზაა სწავლების პროცესში. მოწვეული სტუმარი დამატებით ინტერესს ზრდის მოსწავლეებში, გარდა ამისა, მოსწავლეები ისმენენ იმისგან განსხვავებულ პერსპექტივებს, ხედვებს და მიდგომებს, რასაც მათ მასწავლებელი აწვდით. მნიშვნელოვანია, მოწვეული სტუმრის შერჩევისას მისი კულტურული მრავალფეროვნებაც იყოს გათვალისწინებული, შესაძლებელია მოიწვიოთ სტუმარი, რომელიც წარმატებული იყო საქართველოში თავის სფეროში და, ამავე დროს, წარმატებებს მიაღწია საქართველოს ფარგლებს გარეთ მოღვაწეობისასაც, ან მოწვეული იყოს სტუმარი, რომელიც კულტურული იდენტობის თვალსაზრისით უმცირესობას წარმოადგენს საქართველოში, თუმცა ეს არ გამხდარა დაბრკოლება მისთვის საზოგადოებაში ინტეგრაციისთვის. შესაძლებელია, მოწვეული იყოს საერთოდ საქართველოში დროებით მაცხოვრებელი და მოსწავლეებს გაუზიაროს როგორც საკუთარი მოსაზრებები გარკვეულ საკითხებთან მიმართებით, აგრეთვე თავისი კულტურული მსოფლმხედველობიდან გამომდინარე დანახული და აღქმული ქართული რეალობა.

კუთხეები

აღნიშნული სტრატეგია საშუალებას იძლევა, საკლასო ოთახში გამოვიყენოთ დრო და სივრცე სხვადასხვანაირად. საკლასო ოთახში ეწყობა რამდენიმე სამუშაო ადგილი. თითოეული სამუშაო ადგილის დანიშნულება მოსწავლეებში სხვადასხვა უნარისა და შესაძლებლობის განვითარებაა. მოსწავლეებს შეუძლიათ იმუშაონ, როგორც ინდივიდუალურად, აგრეთვე ჯგუფებში თითოეულ ამ კუთხეში. ყველა მოსწავლემ უნდა დაიკავოს ერ-

თი კუთხე რაღაც მომენტში, ისე, რომ მთელი აქტივობის პერიოდში თითოეულ მოსწავლეს მიეცეს საშუალება, რამდენიმე კუთხეში იმუშაოს, ან შეიძლება სტრატეგიის ისე დაგეგმვა, რომ ყველა მოსწავლეს მოუწიოს ყველა კუთხეში მუშაობა. გთავაზობთ ერთ-ერთი მასწავლებლის მონათხრობს, რომელმაც გამოიყენა აღნიშნული სტრატეგია პირველკლასელებთან:

როცა ვასწავლიდი პირველკლასელებს, ხშირად ვიყენებდი კუთხეების სტრატეგიას და ერთ დღესაც მოვაწვეე სასწავლო ოთახი კუთხეებად. კუთხეები შემდეგი პრინციპით გავაკეთე: საკლასო ოთახი დაყავი საერთო აქტივობების ნაწილად და რამდენიმე კუთხედ. თითოეული კუთხის დანიშნულება იყო მოსწავლეებში სპეციფიკური უნარები განევითარებინა, კერძოდ, სიმბოლოების გააზრების, საუბრის და აღმოჩენის უნარები... შესაბამისად, საკლასო ოთახი დაყოფილი იყო სიმბოლური თამაშების კუთხედ, საკითხავ კუთხედ, ექსპერიმენტულ კუთხედ, კომპიუტერულ კუთხედ და საერთო აქტივობებისთვის დასაჯდომ (სკამების) კუთხედ. მოსწავლეები გადადიოდნენ ერთი კუთხიდან მეორეში, ისინი თავად წვეტდნენ, რომელი კუთხე და როდის მონახულებინათ. მე შევზღუდე თითო კუთხეში მოსწავლეების რაოდენობა. მოსწავლეებს ჰქონდათ საკუთარი საინდექსო ბარათები, რომელზეც მათი სახელი, სურათი და პერსონალური სიმბოლო ეხატა. ბავშვები ათავსებდნენ თავიანთ საინდექსო ბარათებს თითოეულ კუთხეში არსებულ ყუთში და როცა ყუთში უკვე ჩაიყრებოდა ექვსი საინდექსო ბარათი, ეს ნიშნავდა, რომ კუთხე მთლიანად იყო დაკავებული და მოსწავლეებს უნდა აერჩიათ სხვა ადგილი. მთელი ამ პროცესის განმავლობაში მე ვაკვირდებოდი მათ მოქმედებებს. ბოლო ეტაპზე ყველა შევიკრიბეთ საერთო აქტივობებისთვის დასაჯდომ (სკამების) კუთხეში და თითოეული მათგანი ყვებოდა, რომელ კუთხეში იყო, რატომ აირჩია ეს კუთხე, რა გააკეთა ამ კუთხეში, როგორ გააკეთა, ვისთან ერთად გააკეთა და ა.შ. სწორედ ამ მონათხრობების შედეგად გავიცანი მე ჩემი მოსწავლეები უკეთესად. . . თანდათანობით მე აღმოვაჩინე, რას ანიჭებენ ისინი უპირატესობას, რა უნარები აქვთ, რამდენად ახერხებენ ურთიერთობების დამყარებას სხვებთან, როგორ ახდენენ სხვაზე გავლენას ან ექცევიან გავლენის ქვეშ. შევიტყვე მათი ინიციატივების შესახებ, შევაფასე მათი დროის მართვის უნარი... ამ გზით მოსწავლეებს კლასში სწავლის პარალელ-

ლურად მოუწიათ ყოველდღიური ცხოვრებისთვის დამახასიათებელი ქმედებების განხორციელება, მათ უნდა აერჩიათ რაღაც, მათ მონაწილეობა უნდა მიეღოთ, ისინი უნდა ჩართულიყვნენ დისკუსიაში. . . მე ყოველთვის მაინტერესებდა სკოლა, რომელიც არ იყო მოწვევითი ყოველდღიური ცხოვრებიდან, რადგან მიმაჩნია რომ განათლებას მხოლოდ ამ დროს აქვს მნიშვნელობა თუ მისი რეალიზება ხდება ყოველდღიურ ცხოვრებაში. ხშირად ვფიქრობ და ვერაფრით გამიგია მასწავლებლები რატომ არ იყენებენ კუთხეების სტრატეგიას მოსწავლეებთან უფრო მაღალ კლასებშიც და იწყებენ გაკვეთილს შემდეგი შეკითხვით „აბა, რაზე შეფერდით გუშინ?

კუთხეების მიდგომა აქტიურად გამოიყენება მოსწავლეების მონაწილეობით დისკუსიის გასამართადაც. მასწავლებელი მოსწავლეებს ყოფს ორ ან ოთხ ჯგუფად (კუთხედ) და აძლევს გარკვეულ საკითხს, რის გარშემოც მოსწავლეებმა უნდა იმსჯელონ და იკამათონ. ორი კუთხის შემთხვევაში საკითხის გარშემო ორი ჯგუფი შეიქმნება: (1) ვეთანხმები; (2) არ ვეთანხმები. მოსწავლეთა დიდი რაოდენობის პირობებში ოთხი კუთხის შექმნაც შეიძლება. ამ შემთხვევაში საკითხის გარშემო შემდეგი ჯგუფები ჩამოყალიბდება: (1) აბსოლუტურად ვეთანხმები; (2) ვეთანხმები; (3) არ ვეთანხმები; (4) კატეგორიულად არ ვეთანხმები.

ეს მეთოდი გამოიყენება ერთობლივი სწავლის დროს. იგი დისკუსიის ერთ-ერთი სახეა და ახალისებს ჯგუფების შემოქმედებით პაექრობას. მეთოდი „კუთხეები“ მოსწავლეებს საშუალებას აძლევს გამოთქვან საკუთარი აზრი და დაიცვან თავიანთი პოზიცია, ამასთან ყურადღებით მოუსმინონ სხვების არგუმენტებს და გაიზიარონ ან არ გაიზიარონ განსხვავებული მოსაზრებები, შეიცვალონ ან არ შეიცვალონ პოზიცია. აქვე ვთავაზობთ კიდევ ერთ სიტუაციას, რომელიც უკავშირდება მასწავლებლის მიერ „კუთხეების“ მეთოდის გამოყენებას სკოლაში განსხვავებული მიდგომების გასაანალიზებლად:

„მოსწავლე მოგვითხრობს: „ჩვენს კლასში სწავლობს ნიკა, რომელიც ყოველთვის უცნაურად ჩაცმული და ყველასაგან განსხვავებული ვარცხნილობით დადის. თმები „პანკივით“ აქვს აჭრილი. მაისურებზე, რომლებიც აცვია, გაუგებარი და უაზრო წარწერებია უცხო ენებზე.

მიუხედავად ამ უცნაურობისა, ის ძალიან ნიჭიერი და კეთილშობილი ბიჭია. ზოგიერთ მასწავლებელს რომ აღიზიანებს მისი გამორჩეულობა, გასაგებია, მაგრამ თანაკლასელთა ერთი ნაწილიც აჰყვამათ. კლასი ორად გაიყო. ნაწილი ნიკას იცავს: მისი უფლებაა, როგორც უნდა, ისე ჩაიცვამსო, მეორე ნაწილი კი ამას ერთგვარ გამოწვევად იღებს და ამის გამო ნიკას ზურგს უკან ლანძღავს კიდევ. არ მესმის, განსხვავებულობა დანაშაულია?”

სიტუაციის ანალიზი

როგორც ჩანს, ნიკა თავისი ასაკისთვის დამახასიათებელი გამომწვევი სტილით მიუღებელია არა მარტო უფროსი თაობისათვის, არამედ ზოგიერთი თავისი თანატოლისათვისაც. თუ ნიკას ტანსაცმლისა და ვარცხნილობის განსხვავებულობა არ შეიცავს რამე არაეთიკურს და არ ეწინააღმდეგება სკოლის შინაგანაწესით დადგენილ წესებს, მაშინ გაუგებარია მასწავლებლებისა და, მით უმეტეს, თანაკლასელების გაღიზიანება. ისინი არ უტოვებენ ნიკას თავისუფალი არჩევანის საშუალებას, რაც მისი პიროვნული უფლებაა. როგორც სიტუაციიდან ჩანს, არავინ დაინტერესებულა, რა არის თანატოლის განსხვავებული ჩაცმულობისა და ვარცხნილობის მიზეზი. ბავშვის გამომწვევი გარეგნული იერი შესაძლოა იყოს პროტესტის ნიშანი, საკუთრი ინდივიდუალობის ხაზგასმა ან სულაც მსოფლმხედველობრივი კუთვნილების გამოძახილი. რაც არ უნდა იყოს ამის საფუძველი, ნიკა უნდა მიიღონ ისეთი, როგორიც ის არის.

გთავაზობთ გაკვეთილის სცენარს, რომელიც, ვფიქრობთ, დააფიქრებს მოსწავლეებს ისეთ საკითხზე, როგორიც განსხვავებულის მიმღებლობაა.

გაკვეთილის მიზანი:

მოსწავლეები გაიაზრებენ, რომ სტერეოტიპები ხელს უშლის ადამიანის სწორად შეფასებასა და რეალობის აღქმას; იმსჯელებენ, არის თუ არა მიმართება ადამიანის გარეგნულ იერსახესა და მის პიროვნულ ღირსებებს შორის.

რესურსები: ფორმატები, ფლომასტერები, საწერ-კალამი, ფურცლები.

აქტივობები:

აქტივობა 1. მასწავლებელი მოსწავლეებს უამბობს ამბავს, მომხდარს სამარშრუტო ტაქსიში. *მანქანაში სხედან: ათლეტური გარეგნობის მამაკაცი, დაკუნთულ ტანზე შემოტმასნილი პერანგით, შუახნის სიმპათიური მამაკაცი შარვალ-კოსტუმით, ჰალსტუხითა და ძვირფასი სათვალთ, ახალგაზრდა გახუნებულ და სიძველისაგან გაცრეცილ ქურთუკში, სტუდენტი ბიჭი მუხლებზე გადახეული ჯინსებით, მკლავზე სვირინგითა და საყურით, უჩვეულოდ ღამაში გოგონა გამოკვართული შარვლითა და ღრმად დეკოლტირებული მაისურით. გოგონა ფანჯარასთან ორადვილიან სკამზე განთავსდა. მას გვერდით მიუჯდა რესპექტაბელური გარეგნობის მამაკაცი ძვირფასი სათვალეებით. თავდაპირველად მგზავრებს ისინი ნაცნობები ეგონათ, რადგან მამაკაცი რაღაცას ეჩურჩულებოდა. გოგონა ჯერ თავდახრილი უსმენდა, შემდეგ წამოდგომა და სხვა სკამზე გადასვლა სცადა, მაგრამ მამაკაცმა მკლავში ხელი წაავლო და უხეშად უთხრა: „რა ძალიან იპრანჭები, გარეგნობაზე არ გეტყობა, რა ჩიტიც ხარ?“ გოგონას თვალები ცრემლებით ავესო... მას ერთადერთი ადამიანი გამოესარჩლა, რომელმაც თავხედი მამაკაცი სამარშრუტო ტაქსიდან „ჩააბრძანა“.*

ამბის მოსმენის შემდეგ მოსწავლეებმა უნდა ამოიცნონ, ვინ გამოესარჩლა გოგონას და თან დაასაბუთონ, რატომ ფიქრობენ ასე.

აქტივობა 2. მასწავლებელი სთავაზობს მოსწავლეებს სადისკუსიო თემას: *ადამიანის გარეგნობა, მისი იერსახე (ჩაცმულობა, ვარცხნილობა და სხვა) წარმოაჩენს მისსავე ბუნებას.*

კლასი იყოფა ოთხ ჯგუფად. საკლასო ოთახის ერთ კუთხეში განლაგდებიან მოსწავლეები, რომლებიც აბსოლუტურად ეთანხმებიან ამ

მოსაზრებას, მეორეში – რომლებიც ეთანხმებიან ამ მოსაზრებას, მესამეში – რომლებიც კატეგორიულად არ ეთანხმებიან ამ მოსაზრებას, მეოთხეში – რომლებიც არ ეთანხმებიან ამ მოსაზრებას. ჯგუფებს ეძლევათ 15 წთ. არგუმენტების ჩამოსაყალიბებლად (არგუმენტებს წერენ ფორმატზე), პრეზენტაციისათვის – 3 წთ.

როცა ერთი ჯგუფი აკეთებს პრეზენტაციას, დანარჩენები ინიშნავენ, რადგან შემდგომში მათ მოუწევთ კონტრარგუმენტების მოფიქრება.

კონტრარგუმენტების მოსაფიქრებლად ჯგუფებს ეძლევათ 10 წთ., პრეზენტაციისათვის – 3 წთ.

თუ რომელიმე ჯგუფი შეიცვლის პოზიციას, შეუძლიათ გადაადგილდნენ სხვა კუთხეში.

მონაწილეები აფასებენ დისკუსიას ქვემოთ მოცემული კითხვარის მიხედვით:

დისკუსიის შეფასების კითხვარი

სახელები: _____

თარიღი: _____

სადისკუსიო თემა: _____

	დიახ	არა	ზოგჯერ	მონაცემები
დისკუსიის პროცესში ყველა მონაწილეობდა, გამოთქვამდა აზრს და ასაბუთებდა				
მონაწილეები იცავდნენ დისკუსიის წესებს				
დისკუსია ჯგუფში თემას არ გასცილებია				
ჯგუფი კონსტრუქციული იყო, აკრიტიკებდა მოსაზრებას და არა პიროვნებას				

თანატოლთა სწავლება

თანატოლთა სწავლება გახლავთ ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი

სტრატეგია, რომელიც გამოიყენება მრავალფეროვან სასწავლო გარემოში. თანატოლთა სწავლების ეფექტურობა დადასტურებულია კვლევებით, რომელიც ცხადყოფს, რომ ეს სტრატეგია ზრდის მოსწავლეთა მოტივაციასა და აკადემიურ მიღწევებს. ამასთანავე, სტრატეგია მნიშვნელოვანია მოსწავლეთა სოციალური უნარების განვითარების თვალსაზრისითაც. კვლევები აგრეთვე ადასტურებს, რომ თანატოლთა სწავლების სტრატეგიაში ჩართულ მოსწავლეებს (მოსწავლე-მასწავლებელი და მოსწავლე-მოსწავლე) აქვთ უკეთესი აკადემიური მიღწევები, ვიდრე იმ მოსწავლეებს, რომელთა გაკვეთილებზეც ეს სტრატეგია არ გამოიყენებოდა.

თანატოლთა სწავლებას რამდენიმე მნიშვნელოვანი უპირატესობა გააჩნია:

(ა) ის უზრუნველყოფს სასწავლო პროცესში ყველა მოსწავლის ჩართვას (შეზღუდული შესაძლებლობის მოსწავლის, აკადემიურად ჩამორჩენილი მოსწავლის, რომლებიც ხშირად იზოლირებულნი არიან, ლინგვისტური უმცირესობების მოსწავლის და ა.შ.);

(ბ) იძლევა დადებითი უკუკავშირისთვის მეტ დროს;

(გ) იძლევა საშუალებას მასწავლებელმა ყურადღება გაამახვილოს მოსწავლეთა ინდივიდუალურ საჭიროებებზე;

თანატოლთა სწავლების სტრატეგია კლასში ორ შემთხვევაში გამოიყენება: (ა) შემსწავლელებს შორის ინტელექტუალურ მონაცემებში სხვაობის შემთხვევაში; (ბ) მოსწავლეებში ურთიერთთანამშრომლობის დაბალი ხარისხის შემთხვევაში. მასწავლებელი ქმნის ორი მოსწავლისაგან შემდგარ ჯგუფს და აყალიბებს ასიმეტრიულ ურთიერთობებს მათ შორის, ერთი ასწავლის, მეორე კი სწავლობს. მნიშვნელოვანია მასწავლებელმა საჭირო დრო შეარჩიოს და ეფექტურად გამოიყენოს აღნიშნული სტრატეგია. თანატოლთა სწავლების განხორციელება შემდეგ აქტივობებს მოიცავს:

- მასწავლებელი ამზადებს მოსწავლეებს როგორც მასწავლებლის, აგრეთვე მოსწავლის როლის შესასრულებლად და აცნობს სხვადასხვა სტრატეგიას;

- მასწავლებელი აწვევლებს მოსწავლეებს;
- მასწავლებელი უმზადებს მოსწავლეებს სასწავლო მასალას და მოსწავლეები იყენებენ მასწავლებლის მიერ მომზადებულ მასალას;
- მოსწავლე მეორე მოსწავლეს აცნობს ხელახლა იმ საკითხს, რომელიც მასწავლებელმა უკვე ახსნა და იღებს მეორე მოსწავლის უკუკავშირს;
- მოსწავლეები ცვლიან როლებს გარკვეული პერიოდის შემდეგ;
- მასწავლებელი აკვირდება და მონიტორინგს უწევს ყველა წყვილში მიმდინარე სწავლების პროცესს და უკუკავშირს აკეთებს მოსწავლეთა ქმედებებზე.

თანატოლთა სწავლება ეფექტურია ორივე მოსწავლისთვის, რადგან ორივე მოსწავლე იღრმავებს ცოდნას. ამასთანავე, კარგია, თუ ამ სტრატეგიას განცალკევებულად, მხოლოდ ერთხელ არ გამოვიყენებთ და ეს გაგრძელდება, მაგალითად, მთელი ტრიმესტრის განმავლობაში, რადგან მოსწავლეები ერთმანეთს დაეხმარებიან მთელი ტრიმესტრის ფარგლებში და თან ეს ისე მოხდება, რომ უხერხულობა არ შეიქმნას, რადგან ორივე მოსწავლე ორივე როლს თამაშობს, გარდა ამისა, მოსწავლეს, რომელსაც სჭირდება დახმარება, არ ესაჭიროება ამის თხოვნა, ის ავტომატურად იღებს ამ დახმარებას სხვა მოსწავლისგან. აქვე გთავაზობთ რამდენიმე მინიშნებას, რომლებიც განსაზღვრავენ თანატოლთა სწავლების სტრატეგიის ეფექტურად გამოყენებას:

- (1) დაგეგმეთ გაკვეთილი ისე, რომ გააფართოოთ მოსწავლეთა არსებული ცოდნა;
- (2) კონკრეტულ წყვილებში გააკეთეთ აქცენტი მოსწავლეთა საჭიროებებზე და შეეცადეთ მასწავლებელმა–მოსწავლემ ამ საჭიროებებზე გააკეთოს აქცენტი;
- (3) ასწავლეთ მოსწავლეებს, როგორ შეიძლება ასწავლონ თანატოლებს;
- (4) გააკეთეთ მოსწავლე–მასწავლებელთათვის სახელმძღვანელო მითითებათა ნუსხა;
- (5) თანატოლთა სწავლების თითოეულ გაკვეთილზე თითოეული

წველის შესახებ გააკეთეთ ჩანაწერები;

- (6) მაქსიმალურად უზრუნველყავით თვალსაჩინოებებით მოსწავლეები, რადგან მოსწავლეებს უადვილდებათ თვალსაჩინოებების დახმარებით მასალის მიწოდება და აგრეთვე აღქმა.

გთავაზობთ გაკვეთილის მაგალითს, სადაც მასწავლებელმა გამოიყენა თანატოლთა სწავლების სტრატეგია. მაგალითი მოყვანილია მათემატიკის გაკვეთილიდან, თუმცა ამ გაკვეთილზე მიზანი იყო მოსწავლეების კითხვის უნარის განვითარებაც მეორე ენაში, ამასთანავე, ნაწილების იდენტიფიცირება და ინფორმაციის ინტერპრეტაცია, რადგან გაკვეთილი ტარდებოდა ბილინგვური პროგრამის კლასში ენისა და საგნის ინტეგრირებული სწავლების მიდგომით. ამ მაგალითის შემთხვევაში შემსწავლელებს შორის ინტელექტუალურ მონაცემებში სხვაობაა და მასწავლებელი მიმართავს თანატოლთა სწავლების სტრატეგიას და აწვევს მათ მაღალი აკადემიური და შედარებით დაბალი აკადემიურ მოსწავრების მოსწავლეებს:

ბალში დაბრევილი ვაშლები:

ანი   რამდენი ვაშლი მოკრიფა ანიმ ბაღში?

არმენი

რამინი

მარინა

ნახატზე წარმოდგენილი უტოლდება 4 ვაშლს.

მოსწავლე-მასწავლებელი: ამ გაკვეთილზე უნდა გავიმეოროთ კითხვა, გავაანალიზოთ ნახატი, რომლის მეშვეობითაც შევძლებთ მათემატიკური და-

ვალეების გაკეთებასაც. შეხედე ნახატს, რას ხედავ ნახატზე?

მოსწავლე-მოსწავლე: ვაშლებს და დაწერილ სახელებს.

მოსწავლე-მასწავლებელი: ძალიან კარგი, რა არის ამ ნახატის სათაური?

მოსწავლე-მოსწავლე: ბაღში დაკრეფილი ვაშლები

მოსწავლე-მასწავლებელი: ნახატის ქვევით არის წარწერა და განმარტება, რა იგულისხმება ამ განმარტებაში?

მოსწავლე-მოსწავლე: ალბათ, ის, რომ სურათზე გამოსატული 1 ვაშლი უტოლდება რეალურად 4 ვაშლს;

მოსწავლე-მასწავლებელი: სურათზე გამოსატული 1 ვაშლი თუ რეალურად 4 ვაშლს უდრის, მაშინ სურათზე გამოსატული 2 ვაშლი რამდენ რეალურ ვაშლს უტოლდება? სურათზე გამოსატული 3 ვაშლი რამდენ რეალურ ვაშლს უდრის?

მოსწავლე-მოსწავლე: სურათზე გამოსატული 2 ვაშლი ნიშნავს, რომ რამინს აქვს: 2 უნდა გაგამრავლოთ 4-ზე ანუ 8 ვაშლი, ხოლო 3 ვაშლი ნიშნავს: არმენს აქვს 3 ვაშლი გამრავლებული 4-ზე, ანუ რეალურად 12 ვაშლი.

მოსწავლე-მასწავლებელი: საიდან გამოიანგარიშე, რომ რამინს რეალურად 8 ვაშლი აქვს, ხოლო არმენს 12?

მოსწავლე-მოსწავლე: დავთვალე, I ვაშლზე რამინს აქვს III რეალური ვაშლი, ხოლო II ვაშლზე გამოუვა III III ვაშლი, ანუ სულ 8 ვაშლი.

მოსწავლე-მასწავლებელი: შენი აზრით, რას უნდა აღნიშნავდეს სურათზე გამოსატული ეს ვაშლი?

მოსწავლე-მოსწავლე: ალბათ, იმას, რომ ანიმ შეჭამა სურათზე გამოსატული 1 ვაშლი, ანუ რეალურად 4 ვაშლი.

მოსწავლე-მასწავლებელი: და ანის დარჩა სურათზე გამოსატული 1 ვაშლი ანუ რეალურად 4 ვაშლი, ამას გვეკითხება ამოცანაც?

მოსწავლე-მოსწავლე: არა, ამოცანა გვეკითხება, რამდენი მოკრიფა ანამ, ანის მართალია ეხლა აქვს ერთი ვაშლი ნახატზე ანუ 4 რეალური ვაშლი, მაგრამ აქვს კიდევ 1 შეჭმული ვაშლი ნახატზე, ანუ 4 რეალურად შეჭმული ვაშლი. რადგან ამოცანა გვეკითხება, რამდენი ვაშლი მოკრიფა ანიმ, გამოდის, რომ უნდა დავთვალოთ რაც აქვს ის ვაშლებიც და რაც შეჭამა – ის ვაშლებიც. აქედან გამომდინარე, გამოდის, რომ ანიმ დაკრიფა სურათზე გამოსატული 2 ვაშლი (1 მთელი და 1 შეჭმული), ანუ რეალურად 8 ვაშლი. ანუ, ამ ამოცანის პასუხია, რომ ანიმ დაკრიფა 8 ვაშლი.

მაგალითის კომენტარი

აღნიშნულ მაგალითში წარმოდგენილი სტრატეგიით მოსწავლეებმა შეძლეს:

- ვაშლებით გამოსატული სიმბოლოების ციფრებში გადაყვანა და მათემატიკური ოპერაციების წარმოება;
- ნახატზე არსებული წინადადებების და სიტყვების წაკითხვა;
- ნახატზე წარმოდგენილი წინადადებების, სიტყვების და სიმბოლოების დაკავშირება და ინტერპრეტაცია;
- მოსწავლეების საუბრის შედეგად მოსწავლეთა საუბრის უნარი განვითარდა და ლექსიკური მარაგი გამდიდრდა, რაც გან-

საკუთრებით მნიშვნელოვანია ბილინგვურ კლასებში.

აღსანიშნავია, რომ წარმოდგენილ მაგალითში მოსწავლე-მოსწავლე სწორად სცემს პასუხს მოსწავლე-მასწავლებლის შეკითხვებს, თუმცა, ხშირი იქნება შემთხვევები, როცა პასუხი მცდარი იქნება და მოსწავლე-მასწავლებელს დასჭიდება ძალისხმევა, რათა ცხოვრებისეული გამოცდილებიდან და პრაქტიკული მაგალითებით, ბავშვურ, მარტივ და გასაგებ ენაზე აუხსნას მოსწავლეს კონკრეტული საკითხი და დაეხმაროს მის ამოხსნასა და გადაჭრაში.

აქვე გთავაზობთ ერთ-ერთი მოსწავლის მონათხრობს, თუ რა შედეგი მოჰყვა თანატოლთა სწავლების სტრატეგიას:

მე გამოვიცვალე სკოლა და რუსული სკოლიდან გადავედი ერთენოვან ქართულ სკოლაში, თავდაპირველად საკმაოდ დაბნეულ ვიყავი, ფაქტობრივად, დაკარგულივით ვიყავი კლასში. ვერაფერს ვიგებდი, როცა მასწავლებელი იწყებდა ახსნას, განსაკუთრებით გამიჭირდა მათემატიკა, მასწავლებელი გვასწავლიდა გაყოფას, მაგრამ დაფაზე წერდა ციფრებს და გაყოფის ნიშნებს ისეთი ფორმით, რომელიც აბსოლუტურად უცხო იყო ჩემთვის და ვერაფერს ვგებულობდი, მე გაყოფის სწავლისას ვიყენებდი სხვა მეთოდს, მაგრამ რაში იყო განსხვავება, ვერ ვამჩნევდი და ვერც მასწავლებელი ხვდებოდა, რატომ ვერ ვიგებდი და რას მიხსნიდა განსხვავებულად. ამიტომ მასწავლებელმა გამოიყენა თანატოლთა სწავლების სტრატეგია. ერთ-ერთ თანაკლასელთან დამაწყვილა და მოგვცა გაყოფის ერთი ამოცანა. თანაკლასელმა თავისებურად, ძალიან ბავშვურად და მარტივად ამიხსნა, როგორ ასრულებდა გაყოფას. მისი ახსნის შემდეგ ჩემთვის ყველაფერი ნათელი გახდა და აღარასოდეს შემქმნია პრობლემა სწავლის პერიოდში. ზოგჯერ თანატოლი ნამდვილად უკეთესად გაგებინებს; გარდა ამისა, ზოგჯერ თანატოლთან გირჩევნია აღიარო, რომ სწავლასთან დაკავშირებით რაღაც პრობლემა გაქვს და ის დაგეხმაროს ამ სასწავლო პრობლემის მოგვარებაში, თუმცა, რა თქმა უნდა, მნიშვნელოვანია ამ თანატოლთან კარგი და მეგობრული ურთიერთობა გქონდეს. . . “

როლური თამაში

როლური თამაში – ეს არის ცხოვრებისეული სიტუაციის იმიტირება რომელიმე კონკრეტული პრობლემის გასააზრებლად და გადასაჭრელად. ეს მეთოდი მოსწავლეებს აძლევს იმის საშუალებას, რომ მათ განვიითარონ და შეამოწმონ საკუთარი ცოდნა, უნარები და გამოცდილება მოცემულ სიტუაციაში მოქმედი პირების აზრებისა და გრძნობების გათავისებით. ამ მეთოდს შეუძლია შეასრულოს მოსწავლეებში დამოუკიდებელი აზროვნების განვითარებისა და სწავლის ხელშემწყობის როლი. როლური თამაში მოსწავლეებს ეხმარება:

- თანაგანცდის განვითარებაში, რადგანაც ისინი განიხილავენ და ითავისებენ სხვების აზრებს, გრძნობებს და თვალსაზრისებს;
- ზეპირი გამოხატვისა და ინტერპრეტაციის უნარების განვითარებაში, რადგან ისინი იყენებენ მეტყველებას იმისათვის, რომ გადმოსცენ ემოციები და გამოხატონ რეაქციები;
- გადაწყვეტილების მიღებისა და პრობლემის გადაჭრის უნარების განვითარებაში, რადგანაც ცხოვრებისეული სიტუაციების გათამაშებისას ისინი იღებენ უნიკალურ გამოცდილებას;
- ზეპირმეტყველებისა და მოსმენის უნარების განვითარებაში.

როლური თამაშის დაწყებამდე

განსაზღვრეთ როლური თამაშის წყარო. ასეთ წყაროდ ყველაზე ხშირად ლიტერატურა გამოიყენება, თუმცა მედია და მოსწავლეთა ცხოვრებისეული გამოცდილებაც მდიდარი წყაროა როლური თამაშისათვის.

როლური თამაშის დაგეგმვის პროცესი ამგვარია:

- შეარჩიეთ ისეთი საკითხი ან თემა, რომლის შესწავლაც მიმდინარეობს და რომელშიც არის ადამიანური პრობლემები. ამასთან

არის ისეთი როლები, რომლებშიც შესაძლებელი იქნება მოსწავლეების გარკვეული რაოდენობის ჩართვა;

- შეარჩიეთ კონცეფცია / იდეა / პრობლემა, რომელსაც შეიცავს თემა და დარწმუნდით, რომ ის სადავო და საინტერესო იქნება მოსწავლეთათვის;
- წინასწარ განსაზღვრეთ თვალსაზრისები, რომლებიც შეიძლება იყოს გამოთქმული;
- ყოველი თვალსაზრისი შეიტანეთ სიტუაციაში იმგვარად, რომ მონაწილე მოქმედი პირები შეეჯახონ გადასატრეულ პრობლემას;
- შეარჩიეთ სიტუაცია გათამაშებისათვის და როლები მოსწავლეთა და მასწავლებლისათვის.

როლური თამაშისათვის მომზადების შემდეგი საფეხურებია:

- სცენარის შექმნა როლური თამაშისათვის (სცენარში უნდა ჩანდეს გადასატრეული პრობლემა);
- როლურ თამაშში მოსწავლეთა ვალდებულებების განსაზღვრა (მაგალითად, ვინ იქნება მოხრობელი, ვინ დასვამს შეკითხვებს, ვინ დახატავს და ა.შ.);
- როლების განაწილება (სასურველია, თუ ბარათებზე დაწერილი იქნება როლი და თითოეული მონაწილის ფუნქცია);
- ოთახის მომზადება (ოთახში მერხების განლაგების შეცვლით დაწყებული, დამთავრებული ავეჯითა და განათებით);
- მოსწავლეებმა უნდა მოიფიქრონ, როგორ შევიდნენ თავიდან როლში (თავიდანვე იმის გამჟღავნება, ვინ არიან, სად არიან და რა ხდება);
- გარკვეული დაძაბულობის შეტანა, რათა ყველა დაინტერესდეს (მაგალითად, ურთიერთსაწინააღმდეგო იდეები ან ამ იდეების გამომხატველი პერსონაჟები, გადასატრეული პრობლემის აქტუალობა, სიტუაციის იდუმალება და სხვა).

როლური თამაშის დროს

მნიშვნელოვანია, რომ მოსწავლეებმა თავი უსაფრთხოდ იგრძნონ, როდესაც ისინი სხვადასხვა როლში გამოდიან. ყველა უნდა იყოს დარწმუნებული იმაში, რომ არავინ დასცინებს, არ გადაიტანენ განსახიერებელი პერსონაჟის თვისებებს მასზე. წინასწარ წესების დადგენა და როლური თამაშის შემდგომი საქმიანობების ცოდნა მოსწავლეებს დაეხმარება იმაში, რომ ყურადღებით ადევნონ თვალი თამაშის პროცესს, მზად იყვნენ პასუხებისა და დისკუსიისათვის წარმოდგენის შემდეგ.

როლური თამაშის შემდეგ

როლური თამაშის შეფასება მოხდება განსჯითი დისკუსიის მეშვეობით. ისიც დასაშვებია, რომ მოსწავლეებმა საკუთარი შთაბეჭდილებები წერილობით გადმოსცენ. ასეთ დროს შეიძლება მოსწავლემ, რომელიც პასიური იყო როლური თამაშის დროს, ძალიან გააზრებულად დაწეროს ამ გამოცდილების შესახებ.

აღნიშნული სტრატეგია უკვე ფართოდ გავრცელებულია სასწავლო პროცესში და ყველა მასწავლებელი იყენებს მას. ამ შემთხვევაში მთავარია, სწორად იყოს შერჩეული ამ სტრატეგიის გამოყენების დრო და ადგილი. მნიშვნელოვანია აგრეთვე როლების სწორად გადანაწილება, ხშირ შემთხვევაში მოსწავლეები არაკომფორტულად და მოუხერხებლად გრძნობენ თავს, შესაბამისად, მნიშვნელოვანია მოსწავლის როლიდან შესასრულებელ როლზე გადასვლის პერიოდი რაღაც აქტივობებით დატვირთოს პედაგოგმა, რაც უფრო უშუალოს გახდის მოსწავლეს და ახალი როლის შესრულების დისკომფორტს გარკვეულწილად მაინც მოუხსნის. გთავაზობთ ასეთი გარდამავალი ტიპის აქტივობების რამდენიმე სავარჯიშოს:

მოვაჭრეები

მოსწავლეები მუშაობენ წყვილებში. თითოეული არის გამყიდველი (მოვაჭრე). მოსწავლე საკუთარი თვისების ან მახასიათებლის გაყიდვას ან გაცვლას ცდილობს, მაგალითად, იუმორის გრძნობის, სიბრძნის, კარგი გარეგნობის, სინატიფის, მუსიკალური მონაცემების, ფეხბურთელის ნიჭის და ა.შ. თითოეული მოვაჭრე ცდილობს კარგ ფასად გაყიდოს ან იყიდოს ესა თუ ის თვისება თუ მახასიათებელი, ცდილობს

თავისთვის მომგებიანი გარიგება დადოს. აღნიშნული სავარჯიშო ხელს უწყობს მოსწავლეთა ღირებულებებისა და დამოკიდებულების გარკვევას მასწავლებლის მიერ, რაც ხელს შეუწყობს მასწავლებელს, სწორად შეურჩიოს მოსწავლეს კონკრეტული როლი. სავარჯიშო მოსწავლეში ავითარებს კომუნიკაციის უნარს და ამზადებს მას გარკვეული როლის შესასრულებლად.

გადაწყვეტილების სწრაფად მიღება

წყვილებში ან ჯგუფში მომუშავე მოსწავლეებს მიეცემათ როლები ან გარკვეული სიტუაციის მონახაზი. მათ ეძლევათ გარკვეული პრობლემა ან კონფლიქტური სიტუაცია, რომელიც დროის მოკლე, განსაზღვრულ პერიოდში უნდა გადაჭრან (ერთ ან ორ წუთში). განსაზღვრული დროის გასვლის შემდეგ მოსწავლემ პრობლემის გადაჭრის თავისებური ხედვა უნდა გააცნოს მთელ ჯგუფს. პრობლემის გადაჭრის გზის გაცნობის შემდეგ იწყება დისკუსიები იმის თაობაზე, თუ როგორ მივიდა მონაწილე ამ გადაწყვეტილებამდე, რატომ არის ეს გადაწყვეტილება კარგი, როგორ მოქმედებდა შეზღუდული დროის ფაქტორი მოსწავლეზე სწრაფი გადაწყვეტილების მიღებისას. აღნიშნული აქტივობაც ხელს უწყობს მოსწავლეს როლის შესრულებისთვის მოემზადოს, ხოლო მასწავლებელს - ადეკვატურად გადაანაწილოს როლები მოსწავლეთა შორის.

გთავაზობთ იმ გაკვეთილის სცენარს, რომელშიც გამოყენებულია როლური თამაში.

გაკვეთილის მიზანი: წარმოსახვისა და სამეტყველო უნარ-ჩვევების განვითარება. მოსწავლეები შეძლებენ მცირე სიუჟეტისაგან სცენარის შექმნას და როლების გათამაშებას.

გაკვეთილის მსვლელობა:

აქტივობა 1. მასწავლებელი აძლევს მოსწავლეებს წასაკითხად ტექსტს, რომელშიც მოთხრობილია ამბავი ახალგაზრდა ცოლ-ქმრის მოგზაურობის შესახებ.

ტექსტი: ახალგაზრდა ცოლ-ქმარი მოგზაურობს გემით. მებარგულს მათი ბარგი შეაქვს კაიუტაში და ათავსებს მას საბარგულზე, რომელზეც სხვა ჩემოდანიც დევს. უცებ ამ ჩემოდნიდან უცნაური ხმა შემოესმება ცოლ-ქმარს. ისინი შეშინდნენ. ქმარმა სასწრაფოდ მიიღო გადაწყვეტილება,

აილო ხელში საეჭვო ჩემოდანი, გავარდა გემბანზე და მოისროლა ზღვაში. ამასობაში კაიუტაში შემოდის მამაკაცი, რომელიც თვალებით ეძებს თავის ჩემოდანს.

აქტივობა 2. მოსწავლეები ამ ტექსტის მიხედვით ამზადებენ არჩეულ როლებს და აზუსტებენ დეტალებს. ამის შემდეგ ამზადებენ საუბრის შესაძლო ვარიანტს:

მებარგული: აი, თავისუფალი კაიუტა, მგონი, აქ უნდა იყოს თქვენი ადგილი.

ქმარი: გმადლობთ, თუ შეიძლება, ეს დიდი ჩემოდანი აი, აქ, ქვემოთ მოათავსეთ, პატარა ჩემოდანს მე თვითონ მივხედავ. აი, აიღეთ (აძლევს ფულს).

მებარგული: გმადლობთ. სასიამოვნო მგზავრობას გისურვებთ.

ცოლი: გესმის? ვაიმე, რა ხმაა ეს?

ქმარი: ო, ეს რა ჩემოდანია აქ! აჰა, ხმაც აქედან ისმის, ალბათ მადვიძარაა.

ცოლი: რა მადვიძარა, სად გაგიგია, მადვიძარას ასეთი ხმა რომ ჰქონდეს!

ქმარი: რა ვქნათ? ალბათ, კაპიტანს უნდა შევატყობინოთ.

ცოლი: რა დროს ეგაა, შეიძლება ავფეთქდეთ (ჩემოდნით ხელში გამორბის კაიუტიდან)! მოდი, დროზე! (ორივენი მიათრევენ ჩემოდანს და ღია ზღვაში აგდებენ.

ცოლი: (კმაყოფილი): უჰ, ძლივს არ მოვასწარი!

ახალგაზრდა კაცი (შემოდის და თვალებით ეძებს ჩემოდანს): ე, სად გაქრა, აქ დავტოვე (ბილეთზე ამოწმებს ადგილს)!

***მეთოდური კომენტარი:** შეიძლება მოსწავლეებს მიეცეთ დავალება, უმნიშვნელოდ შეცვალონ სცენარი, მაგალითად, ახალგაზრდა ცოლ-ქმარის ნაცვლად, სიტუაციის პერსონაჟი არის ორი მშიშარა მოხუცი. მათ შეუძლიათ დაამატონ ინფორმაცია მგზავრების შესახებ: ვინ არიან, სად მიდიან, რამდენი წლის არიან, როგორ გამოიყურებიან და ა.შ. ამის შემდეგ იძლევიან საუბრის შესაძლო ვარიანტს.*

კლასის დონიდან გამომდინარე, მოსწავლეებს წინასწარ შეიძლება მიეცეს როლური თამაშისათვის საჭირო ენობრივი კონსტრუქციები, მაგალითად, „სასიამოვნო მგზავრობას გისურვებთ.“ „მე თვითონ მივხედავ ბარგს“ და სხვა...

დასკვნა

ყველა ზემოთ აღწერილი სტრატეგია ხელს უწყობს კომუნიკაციის დამყარებას სასწავლო პროცესში ჩართულ ყველა პიროვნებას შორის. განათლება არის ყოველთვის კომუნიკაცია, ინტერკულტურული მიდგომა გულისხმობს ისეთი საგანმანათლებლო აქტივობების გამოყენებას, რომელიც ხელს უწყობს, ერთი მხრივ, სწავლების პროცესში ჩართულ ყველა ადამიანს შორის აზრების გაცვლას, ხოლო, მეორე მხრივ, ახალი ცოდნისა და მოსაზრებების ფორმირებას ყველა მოსწავლისა და მასწავლებლის გამოცდილებიდან გამომდინარე. აქვე გთავაზობთ ნიედას მიერ შემუშავებულ რეკომენდაციებს, რომელიც ხელს შეუწყობს მასწავლებელს კლასში ჯანსაღი გარემოს შექმნაში და გაუადვილებს ეფექტურ კომუნიკაციას მოსწავლეებთან:

- დააფასეთ მოსწავლის მიღწევა, რაც არ უნდა მცირედი იყოს;
- არასოდეს მისცეთ უარყოფითი შეფასება მოსწავლეების ნამუშევარს, აუცილებლად აღმოაჩინეთ პოზიტიური მომენტები ნაშრომში;
- თუკი მიუთითებთ მოსწავლეს წარუმატებლობაზე, აუცილებლად შესთავაზეთ ამ წარუმატებლობის გამოსწორებისა და დაძლევის გზები;
- დააფასეთ მოსწავლის ნებისმიერი ქმედება, რომელიც პრობლემის მოგვარებისკენაა მიმართული, მიუხედავად იმისა, ეფექტურად გეჩვენებათ თუ არა მოსწავლის მიერ დასახული პრობლემის მოგვარების გზა;
- დააფასეთ მოსწავლის ყველა მცდელობა, რომელიც მიმართულია დავალების შესრულებაზე;
- დააფასეთ მოსწავლეთა დამოუკიდებელი აზროვნება და შესაბამისი დამოუკიდებელი ქმედება;
- მოსწავლეებთან გააფორმეთ ქცევის წესებზე შეთანხმება და შეეცადეთ, ყველამ პატივი სცეს ყველასთან შეთანხმებულ საერთო წესებსა და ნორმებს;

- თუ კონფლიქტი წარმოიშვება კლასში, სთხოვეთ მოსწავლეთა კომისიას, რომ შეისწავლონ კონფლიქტი და შემოგთავაზონ გადაჭრის გზები;
- უნდა შეძლოთ აღიაროთ შეცდომები ასეთის არსებობის შემთხვევაში და ბოდიში მოიხადოთ მოსწავლეებთან ამ შეცდომისთვის;
- როცა მოსწავლეები რაიმე დავალებას შეასრულებენ, მნიშვნელოვანია, მოხდეს აქტივობის, პროცესის და შედეგის შეფასება, გაანალიზდეს პოზიტიური და ნეგატიური მომენტები, დაიწეროს მოსაზრებები შემდეგი დავალების თუ აქტივობის გასაუმჯობესებლად;
- ხშირად მოიწვიეთ მშობლები, მოხალისეები და პროფესიონალები საკუთარი გამოცდილების მოსწავლეთათვის გასაზიარებლად;
- მიუძღვნით სპეციალური დრო იმ ადამიანებზე საუბარს, რომელთა მოღვაწეობამ ჰუმანურობის განვითარებას და კეთილდღეობას შეუწყო ხელი;
- მოაწვეეთ სამეცნიერო გამოფენები, პროექტის პრეზენტაციები, შეკრებები და სხვა აქტივობები, რაც მოამზადებს ყველა მოსწავლეს აქტიური ცხოვრებისთვის;
- განახორციელებინეთ მოსწავლეებს დამოუკიდებელი კვლევები, რათა ხელი შეუწყოთ მათში დამოუკიდებელი აზროვნების განვითარებას და საკუთარ თავში რწმენის ამაღლებას.

თავში გამოყენებული ლიტერატურა

- შალვა ტაბატაძე, ნათია ნაცვლიშვილი - ინტერკულტურული განათლება, მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი, 2008
- Pedagogy and practice: teaching and learning in secondary schools at www.learner.org.
- Marzano, R.J., Debra, J.P., Pollock, J.E., *Classroom instruction that works : research-based strategies for increasing student achievement*. Pearson Education Inc. 2005
- Kauchak, D.P., Eggen, P.D., *Learning and teaching: research-based methods*. Pearson Education Inc. 2007
- Socrates Comenius Publication (2002). A Practical Guide To Implement Intercultural Education at Schools.
- The National Council for Curriculum and Assessment of Ireland (2005). Intercultural Education in the Primary Schools.
- The Access Centre (2005), *Using Peer Tutoring for Math*

Tavi mesame

ინტერკულტურული განათლება და პრაქტიკა

შესავალი

ეთნიკურად მრავალფეროვან კლასში სწავლების სტრატეგიები

ენა და სწავლის სტილი

რელიგიური პლურალიზმი სეკულარულ კლასში

სოციალური კლასისა და მდგომარეობის გავლენა

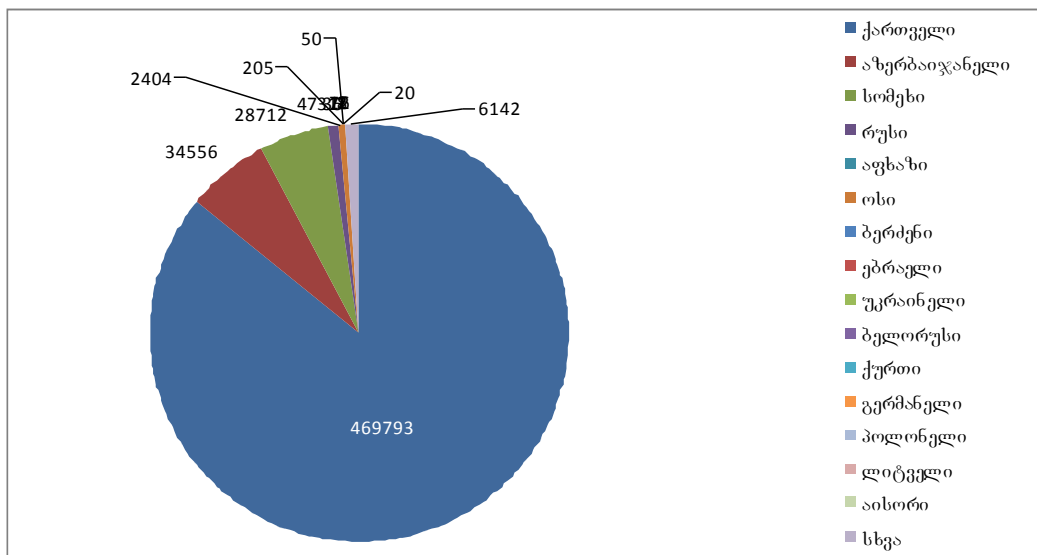
სწავლა-სწავლების პროცესზე

შესავალი

სახელმძღვანელოს მესამე თავში წარმოდგენილი იქნება ინტერკულტურული განათლების პრაქტიკული საკითხები სხვადასხვა სიტუაციისა და საგანმანათლებლო შემთხვევის კონტექსტში. სახელმძღვანელოს პირველ თავში წარმოგიდგინეთ თორმეტი წყარო, რომელიც განაპირობებს ინდივიდის კულტურული იდენტობის ჩამოყალიბებას: (1) რასა; (2) ნაციონალობა/ეთნიკური წარმომავლობა; (3) ენა; (4) რელიგია; (5) სქესი; (6) სოციალური მდგომარეობა; (7) სოციალური სტატუსი; (8) ასაკი; (9) გეოგრაფიული მდებარეობა; (10) ჯანმრთელობა; (11) შესაძლებლობა/ შეზღუდული შესაძლებლობა; (12) სექსუალური ორიენტაცია. თორმეტივე წყარო მნიშვნელოვანია კულტურული იდენტობის ფორმირებისათვის და გავლენას ახდენს სწავლისა და სწავლების პროცესზე, თუმცა ამ სახელმძღვანელოს ფორმატიდან და მიზნებიდან გამომდინარე ამ თავში განვიხილავთ ენის, რელიგიის, ეთნიკური წარმომავლობის, სოციალური მდგომარეობისა და სოციალური სტატუსის გავლენას მოსწავლის განათლების პროცესზე.

ეთნიკურად მრავალფეროვან კლასში სწავლების სტრატეგიები

საქართველო მრავალფეროვანი ქვეყანაა როგორც ეთნიკური, აგრეთვე რელიგიური და ენობრივი თვალსაზრისით. აღნიშნული მრავალფეროვნება ასახულია საქართველოს განათლების სისტემაშიც. მაგალითად, საქართველოში 234 არაქართულენოვანი საჯარო სკოლა ფუნქციონირებს, რაც საჯარო სკოლების საერთო რაოდენობის დაახლოებით 11 %-ს შეადგენს (საქართველოს განათლების სამინისტრო, EMIS, 2009). მოსახლეობის ეთნიკური მრავალფეროვნების შესაბამისად, საჯარო სკოლის მოსწავლეთა შემადგენლობაც მრავალფეროვნებით ხასიათდება. სკოლის მოსწავლეთა ეთნიკური ჯგუფები რაოდენობის მიხედვით ქვემოთ მოყვანილ სქემაშია წარმოდგენილი:

საქართველოს განათლების და მეცნიერების სამინისტრო, 2007

აღნიშნული მონაცემებით, საქართველოში დაახლოებით 72 000 ეთნიკურად არაქართველი მოსწავლეა რომელთაგან 67 953 მოსწავლე ანუ დაახლოებით 94 % არაქართულენოვან სკოლებში (სუფთა ან შერეულ

ენობრივი სექტორებში) სწავლობს; ხოლო 6% ქართულენოვან სკოლებში არის გადანაწილებული.

სწავლების ენა	სკოლები შერეული ენობრივი სექტორებით		სკოლები სუფთა ენობრივი სექტორებით	
	სკოლების რაოდენობა	მოსწავლეების რაოდენობა	სკოლების რაოდენობა	მოსწავლეების რაოდენობა
აზერბაიჯანული	124	27442	94	18462
სომხური	140	15592	124	14944
რუსული	135	24512	14	3748
ოსური	3	165	1	60
სხვა	2	242	1	37

განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო, 2009 (EMIS)

ეთნიკური წარმომავლობა უდიდეს როლს თამაშობს ინდივიდის იდენტობისა და აზროვნების ფორმირებაში. ეთნოცენტრული აზროვნება ფართოდაა გავრცელებული მოსწავლეებში და მასწავლებლებში, რაც იწვევს მოსწავლეებში სტერეოტიპებისა და წინარე განსჯის განვითარებას. რამდენიმე ძირითადი ფაქტორი განაპირობებს მოსწავლეებში ეთნოცენტრიზმის განვითარებას: (ა) დაკვირვება და პასიური სწავლა; (ბ) ჯგუფისადმი კუთვნილება; (გ) მედია; (დ) რელიგიური ფუნდამენტალიზმი.

ეთნოცენტრული აზროვნების, წინარე განსჯისა და სტერეოტიპების შესამცირებლად სკოლა არის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დაწესებულება. სკოლაში მასწავლებლის მიერ სწორი სტრატეგიების შერჩევის პირობებში, შესაძლებელია მოსწავლეებში ინტერკულტურული მგრძობიანობის განვითარება. კვლევები ადასტურებს, რომ ტრანსფორმაციული მიდგომის გამოყენება ეფექტურია მოსწავლეებში ეთნორელატიური აზროვნების განსავითარებლად, სტერეოტიპებისა და წინარე განსჯის შესამცირებლად. ეთნიკურად მრავალფეროვან კლასში მასწავლებლის მიერ გამოყენებული საგანმანათლებლო სტრატეგიები ძირითადად ოთხ კატეგორიად იყოფა (კუშნერი და მისი კოლეგები, 2006): (1) მოსწავლეებში სოციალური და ჯგუფთაშორისი ურთიერთობების გაუმჯობესება; (2) კოგნიტური ცნობიერების კომპლექსური განვითარება; (3) მოსწავლეებში საკუთარი

თავის პატივისცემისა და თავდაჯერებულობის განვითარებისთვის ხელშეწყობა; (4) განსხვავებული ჯგუფების ემპათია და გაგება.

ქვემოთ წარმოგიდგენთ ეთნიკურად მრავალფეროვან სკოლასა და კლასთან დაკავშირებულ კრიტიკულ სიტუაციებს

სიტუაცია 1:

მოსწავლე გვიამბობს: „მე მამით აფხაზი ვარ, დედა ქართველი მყავს. აფხაზეთთან კონფლიქტის გამო ჩემი მშობლები დაშორდნენ. ექვსი თვის ვიყავი, როცა დედამ თავისიანებთან წამომიყვანა. მამას სხვა ოჯახი ჰყავს. მასთან, ფაქტობრივად, ურთიერთობა არ მაქვს. რამდენჯერმე შეგვეხმიანა, მაგრამ მერე მისგან ზარებიც შეწყდა... ერთხელ ისტორიის გაკვეთილზე, როცა მასწავლებელი საქართველო-აფხაზეთის კონფლიქტზე საუბრობდა, ისე „შეიჭრა როლში“, რომ ვერ დამალა გაღიზიანება. აფხაზები უმადურებად მონათლა. ჩვენი უხერხემლო მთავრობის ბრალია, ამდენი უფლება რომ მისცა აფხაზებსო. მოკლედ, კონფლიქტში ბრალი მთლიანად მეორე მხარეს დასდო. მასწავლებელი რომ ლაპარაკობდა, ვიგრძენი, კლასელები ხშირ-ხშირად გადმომხედავდნენ. დავიძაბე. ერთმა მეტიჩარა გოგომ ისიც კი მითხრა: მე რომ შენს ადგილზე ვიყო, გვარს გამოვიცვლიდიო. კარგა ხანს სკოლაში სიარულის სურვილი დაგკარგე. რომ არა ჩემი რამდენიმე ახლო თანაკლასელი ძმაკაცი და ქართულის მასწავლებელი, რომელმაც „ჰაკი აძბას“ სწავლებისას სულ სხვა თვალით დაგვანახა აფხაზები, მათი ტრადიციები და წეს-ჩვეულებები, ან სხვა სკოლაში გადავიდოდი, ან საერთოდაც აღარ ვივლიდი...”

სიტუაციის ანალიზი

უკანასკნელ ათწლეულებში საქართველოში განვითარებულმა ტრაგიკულმა მოვლენებმა მრავალ ოჯახს დაუტოვა მძაფრი ტკივილის განცდა. ეს ტკივილი ირეკლება ბავშვების სულზეც. მათი სათუთი ბუნება რეაგირებს ყოველ წვრილმანზეც კი. მით უმეტეს, როცა საუბარია ბავშვზე, რომელსაც ომმა ოჯახი დაუნგრია, ფაქტობრივად, უმამოდ დატოვა. სრულიად გაუგებარია მასწავლებლის პოზიცია, რომელიც თავს

ახვევს მოსწავლეებს საკუთარ ხედვას, მოვლენის ცალმხრივ შეფასებას და არ ითვალისწინებს იმას, რომ კლასში აფხაზი ეროვნების მოსწავლე უზის. იმის მაგივრად, რომ მან ისტორიული მოვლენების სხვადასხვა პერსპექტივიდან ჭკრეტა ასწავლოს ბავშვებს, იზრუნოს მათში შემწყნარებლობის უნარის განვითარებაზე, ის თავისი მკვეთრად გამოსატული შეურიგებელი პოზიციით ქსენოფობიის დამკვიდრებას უწყობს ხელს. რადგანაც გააკვეთილის თემა ქართულ-აფხაზური კონფლიქტი იყო, მასწავლებელს, უპირველეს ყოვლისა, უნდა გაეთვალისწინებინა ის ელემენტები, რომლებიც აუცილებელია კონფლიქტის ანალიზისას, კერძოდ:

- კონფლიქტის ისტორიისა და მისი გამომწვევი მიზეზების გარკვევა;
- კონფლიქტში ჩართული ყველა მხარის განსაზღვრა;
- კონფლიქტში ჩართული ყველა მხარის ქმედების მოტივისა და მათი ურთიერთდამოკიდებულებების გარკვევა;
- იმ ფაქტორებისა და ტენდენციების განსაზღვრა, რომლებიც საფუძვლად უდევს კონფლიქტს;
- გამოცდილების სწავლა როგორც გამარჯვებიდან, ისე მარცხიდან.

ანალიზის ნაცვლად მასწავლებელი მხოლოდ ემოციური დამოკიდებულების გამოსატული დაკმაყოფილდა და კლასში შექმნა გარემო, რომელმაც აფხაზი წარმოშობის ბიჭუნას უცხოდ და „დამნაშავედ“ აგრძნობინა თავი მხოლოდ იმიტომ, რომ ის აფხაზია.

ისტორიის მასწავლებელს შეეძლო გამოეყენებინა როლური თამაში (მაგალითად, სახალხო დიპლომატების შეხვედრა ან კონფლიქტის ანალიზი სამი პოზიციიდან: ქართველების, აფხაზებისა და ნეიტრალური მხარის.) სხვის „ტყავში“ ყოფნა მოსწავლეებს უკეთ აცნობიერებინებს „მოწინააღმდეგის პოზიციას, იმას, რომ მარტო მისი პოზიცია არ არის ერთადერთი ჭეშმარიტება; უვითარებს ემპათიის უნარს.

სამწუხაროდ, სიტუაციაში არ ჩანს, რა გააკეთა ისეთი ქართულის მასწავლებელმა, რომ მოსწავლეს ნაწილობრივ შეუმსუბუქა „უცხოობის“ განცდა, დაუბრუნა სკოლაში სიარულის სურვილი. ჩვენ მხოლოდ შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ მან შეძლო აფხაზი ხალხის ღირსებების

ჩვენება და იმ შემხები წერტილების, საერთო ღირებულებებისა და ინტერესების მონახვა, რომლებიც საუკუნეების განმავლობაში ამ ორი ხალხის ჰარმონიულ თანაცხოვრებას განაპირობებდა.

გთავაზობთ ერთი გაკვეთილის სცენარს რომელიც ტრანსფორმაციული მიდგომის ნიმუშს წარმოადგენს. მასალად გამოყენებულია თხუთმეტი წლის მოზარდის, 123-ე საჯარო სკოლის X კლასის მოსწავლის ელენე რამიშვილის მოთხრობა, რომელმაც გაიმარჯვა ლიტერატურულ კონკურსში „ჩემი აფხაზეთი“.

ჩემი აფხაზეთი

აფხაზეთის ომის ამსახველი კადრებიდან
ჩემთვის ცრემლისმომგვრელი და შემადრწუნებელი
იყო ის, თუ როგორ მისდევდა ხალხით სავსე გემს ძაღლი.

სამი თვის ვიყავი მაშინ, როცა სოხუმის ცხოველთა ბაზარში მიყიდეს. ამ დღიდან ჩემთვის ახალი ცხოვრება დაიწყო. ოჯახთან შეგუება, ცოტა არ იყოს, გამიჭირდა. ვცდილობდი, ყურადღება რომ მოექციათ, ახალი მზრუნველებისათვის ნერვები მომეშალა. სახლის ყოველ კუთხეს ვსვრიდი, ბერს ვყეფდი და სახლში ყველაფერს ვხრავდი. ოჯახის წევრები ვიოს ეჩხუბებოდნენ იმისათვის, რომ მან აიჩემა ძაღლის ყიდვა. ერთადერთი, ვინც ჩემს უშუალო პატრონს მხარს უჭერდა, მისი მეზობელი საიდი იყო, თორმეტი წლის აფხაზი ბიჭი. ის და ვიო საუკეთესო მეგობრები იყვნენ. მე ხან ერთთან ვავრბოდი, ხან – მეორესთან, ვეთამაშებოდი. ყველაზე მეტად ზღვის ნაპირზე ყოფნა მიყვარდა. საიდი ზღვაში ცურავდა, ვიო ნაპირზე იჯდა და ცდილობდა. ჯოხი რაც შეიძლება შორს გადაეგდო. მე წყალში შევეარდებოდი ჯოხის მოსატანად, მაგრამ საიდი ჯოხთან უფრო ადრე მიცურდებოდა და იწყებოდა ერთი ძიძვილაობა. . . მერე საიდი და ვიო ადგილებს ცვლიდნენ. ერთი ნაპირზე რჩებოდა, მეორე ზღვაში შედიოდა. უზომოდ მიყვარდა ჩემი პატრონიცა და საიდიც. თუმცა არა, პატრონი კი არა, მეგობარი, და მისი მეგობარი... არა, ჩემი მეგობარი...

დღეები გადიოდა. ჩვენ ერთმანეთს უფრო და უფრო დაგუახლოვდით. მთელ დღეებს ერთად ვატარებდით. სკოლაში რომ მიდიოდნენ, გული მწყდებოდა, ხოლო როცა ბრუნდებოდნენ, სიხარულისაგან ვეფუდი და ადვილზე ველარ ვჩერდებოდი. ბევრჯერ დამიკაწრავს გიორგი და საიდი. მიკბენია კიდევ, მაგრამ, გეფიცებით, ეს ზედმეტი სიყვარულით თუ მომსვლია.

ზაფხულის არდადეგები დაიწყო. ახლა უფრო ხშირად გავდიოდით ზღვაზე. ხან ქვიშაში ვკოტრილობდით, ხანაც ტალღებს ვეთამაშებოდით. მეც, გიოსაც და საიდსაც უზომოდ გვიყვარდა შოკოლადი, ამიტომ ტკბილის გამო ხშირად „ვომობდით“. ზაფხულის არდადეგები ყველაზე ბედნიერი დრო იყო ჩემთვის. . .

მერე გიო სახლიდან აღარ გადიოდა. არც თამაშის სურვილი ჰქონდა. საიდიც არსად ჩანდა. ეზოში გასულს ჩემთვის მანამდე უცნობი ხმები მესმოდა. რაღაც გრუხუნებდა, რაღაც ავისმომასწავებლად ზუზუნებდა პაერში. ირგვლივ რკინის ჯოხებიანი კაცები დარბოდნენ. ადამიანების კვილს ჩემიანების ეშუილი მოჰყვებოდა, ჩემიანების ეშუილზე მეც ვეშუოდი, თუმცა არ ვიცი, რატომ. ეზოდან გასვლას ვერ ვბედავდი, რომ გამეგო, რა აეშუვლებათ. სახლში შესულს გიო მეჩხუბებოდა, გარეთ ნუ ვადიხარო. ჩემი პატრონები ფანჯარაში გახედვასაც ვერ ბედავდნენ.

საიდიც აღარ მოდიოდა. მე რაფაზე ავძვრებოდი და იქიდან ვხედავდი ადამიანებს, რომლებიც სადღაც გარბოდნენ. ზოგიერთი მიწაზე ეცემოდა და აღარ დგებოდა. რამდენიმე ადვილას ცეცხლის ალი ავარდა. ღამლამობით ჩვენს სახლში მეზობლები ჩუმად მოდიოდნენ და სულ იმაზე იყო ლაპარაკი, დაეცოვებინათ თუ არა სოხუმი და როგორ გაელწიათ. ჩემმა ოჯახმაც ამაზე დაიწყო ფიქრი...

აღმოდებული სოხუმიდან მანქანები, გემები სადღაც მიდიოდნენ...

გათენდა ის დღე, როცა ჩვენც უნდა წავსულიყავით. ჩვენც? მე ასე ვფიქრობდი, მაგრამ ვიღას ახსოვდა ძაღლი ბობო. გიოს, რა თქმა უნდა, უნდოდა ჩემი წაყვანა, მაგრამ გემზე თაგად მოხვედებოდა თუ არა, არავინ იცოდა. მშობლები ეუბნებოდნენ: „რა დროს ძაღლია, წამოდი ჩქარა! ძაღლი უფრო უსაფრთხოდ იქნება აქ ვიდრე ჩვენ.“ გიოს და მის ოჯახს ნაპირამდე მიყვები იმ იმედით, რომ მაინც არ დამტოვებდნენ. სანაპიროზე მისულმა ყავახანის უკან საიდის ცრემლიანი თვალები დავინახე. გემი დაიძრა. ზღვაში შევცურე. მე მას ვსდიე იქამდე, სანამდეც შევძელი. შემდეგ სადღაც გემის ბოლოდან გიორვის ყვირილი შემომესმა: „დაბრუნდი, ბობო, დაბრუნდი. საიდთან მიდი!“

ვიდექი ნაპირზე და ვუყურებდი იმ გემს, რომელსაც გიო მიჰყავდა ჩემგან შორს, ძალიან შორს, თუმცა ძალიან ახლოს, საქართველოდან საქართველოში. .

ელენე რამიშვილი
თბილისის 123-ე საჯარო სკოლის X კლასის მოსწავლე

გაკვეთილის მიზანი:

- მოსწავლეები გაიაზრებენ მოთხრობას მოქმედების ადგილისა და დროის მიხედვით და გააანალიზებენ მასში ასახულ მოვლენებს;
- იმსჯელებენ მოთხრობის გმირების განცდებზე, ემოციურ მდგომარეობაზე;
- იმსჯელებენ ომის გამანადგურებელ შედეგებზე;
- შექმნიან სხვადასხვა სახის ტექსტებს მოთხრობაში ასახული პრობლემატიკის კონტექსტში.

აქტივობები, მათი განხორციელებისათვის საჭირო დრო და ორგანიზების ფორმა:

აქტივობა 1. სანამ მოთხრობას წაიკითხავენ, მასწავლებელი მოსწავლეთა დახმარებით ქმნის ასოციაციურ რუკას, რომლის ცენტრშიც მოქცეულია სიტყვა „მეგობრობა“. შემდეგ მასწავლებელი სვამს კითხვას: თქვენი აზრით, რამ შეიძლება დაარღვიოს ჭეშმარიტი მეგობრობა? ყველა პასუხი (ვარაუდის დონეზე) იწერება ფორმატზე. დრო – 5 წთ. მუშაობა მთელ კლასთან.

აქტივობა 2. მოსწავლეებს ურიგდებათ „აქტიური კითხვის სქემა (ე.წ. კორნელის სქემა)“. მოსწავლეები კითხულობენ მოთხრობას და ავსებენ ამ სქემის პირველ სვეტს, რომელშიც წერენ სად და როდის ხდება მოქმედება და აკეთებენ პირველად, ემოციურ კომენტარს. ისინი გამოხატავენ საკუთარ გრძნობებსა და შთაბეჭდილებებს. დრო – 15 წთ. ორგანიზების ფორმა – ინდივიდუალური.

აქტივობა 3. მოსწავლეები კიდევ ერთხელ გადახედავენ მოთხრობას და ავსებენ სქემის მეორე სვეტს, რომელშიც წერენ ე. წ. მოკლე კრიტიკულ კომენტარს. კომენტარების პრეზენტაციისას ისინი აანალიზებენ იმ ფაქტორებს, რომლებმაც შეიძლება დააკავშიროს ან დააშოროს მეგობრები. აქცენტი კეთდება ქართველ და აფხაზ ბიჭებს შორის არსებულ მეგობრობაზე, რომელშიც ომამდე არ იგრძნობოდა მათი ეთნიკური სხვადასხვაობა. მასწავლებლის ფასილიტაციით მოსწავლეები აანალიზებენ ბავშვების გრძნობებს დაცილებამდე და დაცილების შემდგომ. 15 წთ. ორგანიზების ფორმა – ჯგუფური.

აქტივობა 4. მასწავლებელი ტექსტის შეჯამებისთვის სვამს შეკითხვებს: ვისი თვალთ არის დანახული მოთხრობაში მოვლენები? რამ აიძულა მეგობრები დაშორებოდნენ ერთმანეთს? რომელი დეტალები მიგვანიშნებს ბავშვების ემოციურ მდგომარეობაზე? რომელი დეტალებით მიხვდით, რომ საუბარია ომზე? ეს შეკითხვები მოსწავლეებს ეხმარება გაიაზრონ ომის გამანადგურებელი შედეგები და აღამიანთა ურთიერთსიყვარულის მნიშვნელობა. დრო – 10 წთ. მუშაობა მთელ კლასთან.

მოსწავლეებს ეძლევათ დავალება, რომელიც მათი შემოქმედებითობისა და კრიტიკული აზროვნების უნარის განვითარებას უწყობს ხელს (მათ შეუძლიათ გააკეთონ არჩევანი):

- გააგრძელოთ მოთხრობა;
- მისწერეთ წერილი აფხაზეთისა და საქართველოს დღევანდელ ხელისუფლებას;
- დაწერეთ მცირე ესე: ომი და მშვიდობა.

რესურსები: მოთხრობისა და სქემის ქსეროასლები, ფორმატები, ფლომასტერები, ფურცლები, საწერკალმები.

სიტუაცია 2.

სკოლა ტყის პირას

„ერთ ქვეყანაში მთიანი ქედის განაპირას, ტყის პირას, ხალხი ცხოვრობდა. მათ ისტორია და რელიგია აერთიანებდათ. მეზობელ ქვეყანაში არეულობა იყო. იქ მცხოვრებ ხალხს აიძულეს, დაეტოვებინათ საკუთარი ქვეყანა. ისინი იძულებით დასახლდნენ იქ, სადაც ხალხი ტყის პირას ცხოვრობდა. გადმოსახლებული ხალხი თავიანთ ქვეყანაში დაბლობზე ცხოვრობდნენ, ამიტომაც მათ ტყის პირას მცხოვრებმა ხალხმა დაბლობიდან მოსულები დაარქვა. ტყის ხალხს დაბლობიდან მოსულებთან ცოტა რამ ჰქონდათ საერთო. მათ ერთმანეთის ენა ესმოდათ, მაგრამ ერთმანეთის მიმართ ცუდად იყვნენ განწყობილი. ზოგჯერ ამ ხალხთა ინდივიდუალურ წარმომადგენლებს შორის უთანხმოება და, პერიოდულად, კონფლიქტებიც კი ღვივდებოდა.

ერთ დღეს ერთმა ახალგაზრდა კაცმა ტყის პირას მშენებლობა დაიწყო. მიუხედავად იმისა, რომ ტყის ხალხის წარმომადგენელი იყო, მას დაბლობიდან მოსული ადამიანები მოსწონდა და უნდოდა მათ დახმარებოდა. გამოაცხადა, რომ ტყის პირას სკოლას აშენებდა, რომელშიც სწავლას ორივე ხალხის წარმომადგენლები შეძლებდნენ. კაცის აზრით, ამ გზით მოქიშპე ხალხებს შორის მშვიდობა ჩამოვარდებოდა და ორივე კეთილდღეობაში იცხოვრებდა. მალე შენობა

მზად იყო. სკოლაში სწავლა ორივე ხალხის შვილებმა დაიწყო. მშობლები და მასწავლებლები მოვლენებს თვალს დაძაბულები ადევნებდნენ. თავდაპირველად მოსწავლეებს შორის პრობლემები არსებობდა. ისინი ხშირად კამათობდნენ და ჩხუბობდნენ კიდეც, მაგრამ, როგორც ცნობილია, ბავშვები ერთმანეთს ადვილად უმეგობრდებიან და თანდათანობით მდგომარეობა გამოსწორდა. მასწავლებელი მკაცრი იყო, მაგრამ სამართლიანი. იგი ორივე ხალხის წარმომადგენლებს ერთნაირად ექცეოდა. ბავშვებს სკოლაში ორივე ხალხის ცხოვრების წესის პატივისცემას ასწავლიდნენ. ტყის პირას მდებარე სკოლის მოსწავლეთა რიცხვი თანდათან იზრდებოდა. ამავე დროს, არსებობდნენ ადამიანები რომლებსაც არ სურდათ, რომ მათ შვილებს მეორე ხალხის შვილებთან ერთად ესწავლათ. ისინი იმის მომხრეები იყვნენ, რომ ორივე ხალხისთვის ცალ-ცალკე სკოლები გახსნილიყო. ამ აზრის მომხრეები განსაკუთრებით სჭარბობდა მათ შორის, ვინც ტყის პირას ცხოვრობდა. ისინი ცდილობდნენ რომ თავიანთი ნაცნობ-მეგობრები დაერწმუნებინათ იმაში, რომ საერთო სკოლაში შვილები არ გაეშვათ. ერთ დილას, როდესაც მოსწავლეები სკოლაში მივიდნენ, მათ სკოლა გადამწვარი დახვდათ. სკოლის ადგილას მხოლოდ ნანგრევები იყო დარჩენილი”.

წაიკითხეთ მოთხრობა სკოლა ტყის პირას. მოსწავლეები დააჯგუფეთ წყვილებად ან მცირე ჯგუფებად და სთხოვეთ, იმსჯელონ ქვემოთ მოტანილ საკითხებზე. საკითხების ჩამონათვალს მოსწავლეებმა შეიძლება საკუთარი საკითხებიც დაამატონ:

- რამ შეიძლება შეუშალოს ხელი ორ ხალხს შორის კარგ ურთიერთობას?
- რამდენად ადვილი იქნება ტყეში და დაბლობზე მცხოვრებ ადამიანებს შორის არსებული განსხვავებების დაძლევა?
- რა ამოძრავებს მასწავლებელს, რომელსაც დაპირისპირებული მხარეების შერიგება უნდა? რა უნარი უნდა გააჩნდეს მას, რომ ეს მოახერხოს?
- ვის უნდა სდომებოდა სკოლის დაწვა და რატომ?

მოსწავლეებს სთხოვეთ, მოიყვანონ არგუმენტები სკოლის აღდგენის სასარგებლოდ ან საწინააღმდეგოდ. დაფაზე ჩამოწერეთ სკოლის აღდგენის მომხრეთა და მოწინააღმდეგეთა არგუმენტები. რომელი მხარის არგუმენტებია უფრო ბევრი და ძლიერი?

თუ წარმოვიდგენთ, რომ აღდგენილი სკოლა საერთო იქნება, კიდევ რისი გაკეთება შეიძლება იმისთვის, რაც ამ სკოლაში მოსწავლეთა ინტეგრაციას დაეხმარება? რა უფრო შეუწყობს ხელს სკოლაში სხვადასხვა კულტურული ჯგუფების ინტეგრაციას? მოსწავლეს უნდა შეეძლოს საკუთარი აზრის დასაბუთება. ეს დავალება შეიძლება წერიითი საშინაო დავალების სახითაც მისცეთ.

აქტივობა 1:

უნდა აღდგეს თუ არა სკოლა? ქვემოთ მოტანილი არგუმენტებიდან რომელია სკოლის აღდგენის სასარგებლო და რომელი - საწინააღმდეგო?

- მოსწავლეები ტოლერანტულები გაიზრდებიან და მშობლებსაც იმავეს ასწავლიან.
- საერთო სკოლა უფრო მეტად გაადვილებს დაპირისპირებას.
- სკოლა მოეხმარება ადამიანებს, დაძლიონ ბარიერები და ცრურწმენები.
- სკოლის მეგობარი მთელი ცხოვრების მეგობარია, ასე რომ კარგია, როდესაც სხვადასხვა კულტურის ადამიანები ერთად სწავლობენ.
- აზრი არა აქვს. ახალ სკოლას მაინც დაწვავენ.
- საერთო სკოლამ ხალხებს შეიძლება საკუთარი კულტურა დააკარგვინოს.
- მომავალი ახალგაზრდებისაა და მათ უნდა ისწავლონ ერთად ცხოვრება.
- მოსწავლეები სხვა კულტურის პატივისცემას ისწავლიან.
- მასწავლებლებისთვის უფრო ადვილია ისეთ მოსწავლეებთან მუშაობა, რომელთაც საერთო კულტურა აქვთ.

- მასწავლებელი თავად სწავლობს, როგორ უნდა იყოს უფრო ტოლერანტული განსხვავებული კულტურის მქონე მოსწავლეების მიმართ.
- კიდევ რა? დაამატეთ თქვენი მოსაზრებები.

აქტივობა 2:

ქვემოთ მოტანილი მოსაზრებებიდან, თქვენი აზრით, რომელი უფრო გვასწავლის პატივისცემას სხვა კულტურის მიმართ? დააღაგეთ თანმიმდევრულად.

- სკოლაში სხვადასხვა ეროვნების მასწავლებლები უნდა ასწავლიდნენ.
- მოსწავლეებს უნდა უტარდებოდეთ გაკვეთილები ადამიანის უფლებებზე და ტოლერანტობაზე.
- იმ სკოლების მოსწავლეებმა, სადაც სხვადასხვა ეროვნების მოსწავლეები სწავლობენ, საერთო პროექტებში უნდა მიიღონ მონაწილეობა.
- სკოლაში უნდა აღინიშნებოდეს სხვადასხვა ხალხის ეროვნული დღესასწაულები და უნდა იმართებოდეს ხალხური კონცერტები.
- მკაცრად უნდა დაისაჯოს ყველა ის მოსწავლე, ვინც სხვა კულტურის წარმომადგენელს პატივს არ სცემს ან ამცირებს.
- თუ ეროვნული უმცირესობის წარმომადგენელს სწავლა უჭირს, მათ განსაკუთრებულად უნდა დაეხმაროთ.
- კიდევ რა? დაამატეთ თქვენი მოსაზრებები.

აქტივობა 3:

თქვენ როგორ ფიქრობთ, უნდა აღდგეს სკოლა თუ არა? რა არგუმენტები გაქვთ თქვენი მოსაზრების დასასაბუთებლად? თქვენ თვითონ თუ ისწავლიდით ასეთ სკოლაში

(მასალა "სკოლა ტყის პირას" ადაპტირებულია ბრიტანეთის საბჭოს პროექტიდან "ვიცხოვროთ ერთად" და მოგვაწოდა რუსუდან ტყემალაძემ)

ენა და სწავლა-სწავლების სტილი

ინტერკულტურული განათლებისა და ენის მიმართება უმნიშვნელოვანესია საქართველოში და მთელს მსოფლიოში. იდენტობის ფორმირება ხდება ენის მეშვეობით, თუმცა იდენტობა არ არის უცვლელი და სტატიკური. ენით ხდება წარმოშობის, ისტორიის, კულტურის იდენტიფიცირება, თუმცა იდენტობის ტრანსფორმირება ხდება სოციალურ გამოცდილებასთან ერთად (ნორტონი, 2000). ამასთანავე, ენა არის ფაქტორი, რომლითაც შესაძლებელი ხდება სხვადასხვა იდენტობის მქონე ჯგუფების ერთმანეთისგან გარჩევა (ჰელერი, 1999). ენა წარმოადგენს იდენტობის სიმბოლოს, თუმცა, თავისთავად, მხოლოდ ენა არ განსაზღვრავს ინდივიდს. ის წარმოადგენს ერთ-ერთ მახასიათებელს და წყაროს, რითაც ხდება იდენტობის ფორმირება (მეი, 2000). როგორც პირველ თავში უკვე აღვნიშნეთ, ინდივიდს მრავალმხრივი იდენტობა აქვს, რომლის ჩამოყალიბებაშიც მონაწილეობს სხვადასხვა წყარო (ენა, ეთნიკური წარმომავლობა, რელიგია, რასა, ასაკი, სქესი, ადგილმდებარეობა, ჯგუფის წევრობა, სოციალურ-ეკონომიკური კლასი და ა.შ.)

ენისა და სწავლა-სწავლების პროცესთან მიმართებით მნიშვნელოვანია განვასხვაოთ ორი მიდგომა: (1) ენის, როგორც საგნის სწავლა-სწავლება; (2) ენის საგანთა სწავლების ენად გამოყენება. ამერიკის შეერთებულ შტატებში ამ პროცესს სშირად შინაარსზე დაფუძნებით მეორე ენაზე სწავლება ეწოდება, ევროპაში საგნობრივი შინაარსისა და ენის ინტეგრირებული სწავლის სახელწოდებითაა გავრცელებული.

დღესდღეობით საქართველოში გავრცელებულია სამი სხვადასხვა ტიპის მიდგომა ენისა და სწავლა-სწავლების პროცესისადმი. (1) საქართველოში ფუნქციონირებს 234 არაქართულენოვანი სკოლა, სადაც სწავლება მიმდინარეობს არაქართულ ენაზე, ხოლო ქართული ისწავლება, როგორც მეორე ენა, ცალკე აღებული საგნის სახით; (2) ენობრივი

უმცირესობების წარმომადგენლებს საკუთარი შვილები შეჰყავთ ქართულენოვან სკოლებში, სადაც სწავლება მიმდინარეობს მხოლოდ ქართულად. ხშირად ამ მოსწავლეებმა სკოლაში შესვლის მომენტი სთვის საერთოდ არ იციან ქართული ენა; (3) 2009 წლიდან განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ დაიწყო ბილინგვური განათლების პროგრამა. ამ პროგრამაში მონაწილეობს 40 საპილოტე სკოლა, სადაც სწავლება ხორციელდება ორ (სახელმწიფო და უმცირესობათა მშობლიურ) ენაზე.

მშობლიური ენის განვითარება სკოლაში

ენობრივი უმცირესობის მოსწავლეთათვის სკოლა არის მნიშვნელოვანი სოციალიზაციის აგენტი, სადაც ამ მოსწავლეებს შეუძლიათ მშობლიური ენის სრულყოფილად ათვისება. მშობლიური ენის შესწავლა მნიშვნელოვანია როგორც უმცირესობის, აგრეთვე უმრავლესობის მოსწავლეთათვის, თუმცა უმცირესობის კონტექსტი დამატებით საფუძველს იძლევა, რომ სკოლამ უზრუნველყოს ამ მოსწავლეთათვის მშობლიური ენის სწავლება (დუჩერი, 2004).

წარმოგიდგინოთ UNESCO-ს (გაეროს განათლების, მეცნიერებისა და კულტურის ორგანიზაცია) ცნობილი ანგარიშებიდან (1953) ციტატას, სადაც ხაზგასმულია სკოლაში მშობლიური ენის სწავლების მნიშვნელობა:

აქსიომატურია, რომ ყველაზე კარგია სწავლების ენად მშობლიური ენის გამოყენება. ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით, მნიშვნელოვანია, რადგან ბავშვი ავტომატურად იაზრებს და უნარი აქვს, გამოხატოს საკუთარი მოსაზრებები, როცა პროცესი მისთვის ნაცნობ ენაზე მიმდინარეობს. სოციოლოგიურად მნიშვნელოვანია, რადგან მოსწავლე საკუთარი თავის იდენტიფიცირებას ახდენს საკუთარ თემთან. საგანმანათლებლო კუთხით, ის სწავლობს უფრო სწრაფად და კარგად მშობლიურ ენაზე, ვიდრე მისთვის უცხო ენაზე (გვ. 11).

ბილინგვური განათლების პროგრამები

განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს უმცირესობის ენას დუალური ბილინგვური განათლებისა და მშობლიური ენის შენარჩუნების პროგრამებს სკოლებში. უმცირესობათა ენის სკოლაში სწავლით მოსწავლე იღრმავებს, ერთი მხრივ, ოჯახში შექმნილ ენობრივ უნარებს და, მეორე მხრივ, უვითარდება პოზიტიური დამოკიდებულება მშობლიური ენის სტატუსის მიმართ, მოსწავლეებში თვითრწმენა და თვითდაჯერებაც მატულობს. ამასთანავე, მოსწავლე ეუფლება სახელმწიფო ენას, დომინანტ კულტურას და შესაძლებლობა ეძლევა სრულყოფილი ინტეგრაცია მოახდინოს საზოგადოებაში.

უმცირესობათა ენის შეტანა სკოლებში შეიძლება მოხდეს როგორც ამ ენის, როგორც ცალკე აღებული საგნის, სწავლების გზით, აგრეთვე სხვადასხვა საგნის სწავლების ენად მშობლიური ენის გამოყენებით (უეშე და სკეანი, 2002; მეტი, 1998). მშობლიურ ენაზე სხვადასხვა საგნის სწავლა უფრო ეფექტურია გზაა როგორც ენის ათვისების, აგრეთვე საგნის სასწავლო მასალის შესასწავლად (მეტი, 1998).

აღსანიშნავია, რომ მშობლიური ენის შესასწავლად ძალიან დიდი მნიშვნელობა აქვს სწავლის მეთოდოლოგიასა და სწავლების სტრატეგიებს. ხშირად სასწავლო პროცესი ისეა დაგეგმილი, რომ არ ითვალისწინებს უმცირესობათა მოსწავლეების კულტურული და ენობრივი განვითარების შესაძლებლობებს. უმცირესობათა მოსწავლეები კი საჭიროებენ მრავალფეროვან სასწავლო გარემოს, სადაც ბიკულტურიზმი თუ მულტიკულტურიზმი დაფასებულია და კლასში ხდება მრავალმხრივი ხედვის წარმოჩენა და დაფასება (ფრიიმანი, 1995, 1998). თანამშრომლობითი სწავლის მიდგომა, რომელიც უკვე განვიხილეთ სახელმძღვანელოს მეორე თავში, არის ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტური სტრატეგია მრავალფეროვან სასწავლო გარემოში გამოსაყენებლად, რაც ხელს უწყობს გუნდურ მუშაობას, ურთიერთდამოკიდებულებას, სოციალურ ინტეგრაციას და ა.შ. (პოლტი, 1993, ოვანდო და მისი კოლეგები, 2003).

აღსანიშნავია, რომ მშობლიური ენის ცოდნა ხელს უწყობს მეორე ენის ათვისებას. სვეინმა და ლაპკინმა (1991) თავიანთ კვლევაში დაადგინეს, რომ მოსწავლეებს, რომლებიც ფლობდნენ მშობლიურ ენას, უფრო კარგად ჰქონდათ განვითარებული წერისა და ზეპირმეტყველების უნარები მეორე ენაში, მშობლიური ენის არმცოდნე მოსწავლეებთან შედარებით. მშობლიური ენის ცოდნა ხელს უწყობს უნარების ტრანსფერს მეორე ენის შესწავლისას.

ქართულენოვანი სკოლები და უმცირესობათა მოსწავლეები

ძალიან ბევრი ბავშვი საქართველოში (განსაკუთრებით თბილისსა და ქვემო ქართლში) შედის ქართულენოვან სკოლაში და სწავლობს საგნებს მისთვის ახალ ენაზე. ძალიან მოკლე პერიოდში ამ მოსწავლეებს მოეთხოვებათ მეორე ენის ათვისება ან ამ ენაზე საგნების შესწავლა. გამოცდილება აჩვენებს, რომ აღნიშნულის მიღწევა ასე მცირე პერიოდში, ფაქტობრივად, შეუძლებელია, რაც იწვევს ამ მოსწავლეების აკადემიურ ჩამორჩენას. ამ შემთხვევაში მნიშვნელობა აღარ აქვს, რომელ მიდგომას იყენებს მასწავლებელი („ტრანსმისიურს“ თუ „ადმოქინითი სწავლისას“). შესაბამისად, მოსწავლეებს სჭირდებათ ენობრივი დახმარება, მასწავლებლისა და მოსწავლის თანამშრომლობას უდიდესი როლი ეკისრება. ამ პროცესს „სკეიფოლდინგი“ ეწოდება (გიბონსი, 2002). აღნიშნული მიდგომა მომდინარეობს რუსი ფსიქოლოგის ვიგოცკის (1962) თეორიიდან, რომელიც მიიჩნევდა, რომ სწავლა ხდება, როცა მოსწავლის არსებული ცოდნა გადრმავედება ამ მოსწავლის შესაძლებლობის მაქსიმუმის ფარგლებში. ხოლო ამ პროცესში მასწავლებელს ენიჭება უდიდესი მნიშვნელობა. ვიგოცკიმ გამოიყენა **მოსწავლის განვითარების უახლოესი ზონა**, რომელიც გულისხმობს მოსწავლის მიერ დამოუკიდებლად ცოდნის დაუფლებას და **განვითარების პოტენციური ზონა**, რომელიც გულისხმობს მოსწავლის ცოდნის განვითარებას მასწავლებლის ან თანატოლის დახმარების პირობებში. საკითხის

გამარტივების მაგივრად, მასწავლებელი მიმართავს სკეიფოლდინგს, რაც არის დროებითი ინსტრუმენტი, რომ მოსწავლემ გაიაზროს საგნის შინაარსი. როცა მასწავლებლის დახმარებით მოსწავლე ეუფლება ცოდნას, სკეიფოლდინგი აღარ არის საჭირო და მოსწავლე უკვე დამოუკიდებლად უმკლავდება სასწავლო დავალებებს.

ვილარეალმა (1999), აუგუსტმა (2002), ბრინმა (2002) და სმიტმა (2003) ჩამოაყალიბეს ის მახასიათებლები, რომელიც საჭიროა სკოლებისთვის, სადაც სწავლობენ ბილინგვალური ბავშვები და სწავლა ხორციელდება მხოლოდ სახელმწიფო ენაზე:

- მასწავლებლები სწავლებაზე აფუძნებენ მოსწავლის წინარე ცოდნასა და გამოცდილებას;
- თანატოლთა სწავლება აქტიურად გამოიყენება კლასში, რათა ენობრივი დახმარება ხდებოდეს მეგობრების საშუალებითაც;
- ენობრივი უმცირესობების მოსწავლეები სრულად ინტეგრირებულნი არიან სასკოლო ცხოვრებაში;
- მოსწავლეთა ლინგვისტური და კულტურული მრავალფეროვნება დაფასებულია;
- ენობრივი უმცირესობის მოსწავლეების მიმართ მასწავლებლებს აქვთ მაღალი მოლოდინები;
- სასწავლო გეგმა დაგეგმილია ისე, რომ მოსწავლემ შეძლოს მისი ათვისება, მაგრამ ამავე დროს მისი დაძლევა წარმოადგენს „გამოწვევას“ მოსწავლეთათვის და უზრუნველყოფს მოსწავლის ინტერესის გაღვივებას სწავლის პროცესისადმი;
- ლინგვისტური კომპეტენციები და საგნის კონცეპტუალური საკითხები ერთმანეთში არ არის არეული, ანუ, მოსწავლის ენობრივი კომპეტენცია არ არის კრიტერიუმი მოსწავლის აზროვნების დონის შესაფასებლად;
- ენისა და საგნის ათვისებაც შესაძლებელია მოსწავლის მიერ;
- ოჯახის ენიდან დომინანტ ენაზე გადასვლის პროცესი სენსიტიური და წარმატებულია;

- წიგნიერებისა და ზეპირმეტყველების უნარების განვითარება ინტეგრირებულია სწავლების პროცესში;
- აზროვნების მაღალი დონის უნარები უვითარდებათ მოსწავლეებს;
- შეფასება უნდა იყოს სამართლიანი და ვალიდური, შეფასება არ უნდა ხდებოდეს ბილინგვალი და მონოლინგვალი მოსწავლეების შედარების გზით.
- მასწავლებელი სწავლების პროცესში აქტიურად იყენებს მოსწავლეთა გამოცდილებებს, მათ შორის იმ გამოცდილებებს, რომლებიც უკავშირდება მოსწავლეთა ოჯახსა და სოციალურ წრეს;
- ენობრივი უმცირესობის მშობლები არიან პარტნიორები, რომლებიც პასუხისმგებლები და თანამონაწილენი არიან მოსწავლის მიერ მიღწეულ წარმატებებზე;
- მასწავლებელთა შერჩევა ხდება ძალიან ფაქიზად, მასწავლებელთა პროფესიული განვითარება მუდმივად ხორციელდება, განსაკუთრებით უმცირესობათა მოსწავლეების სწავლების მეთოდების მიმართულებით;
- სკოლა არის ბავშვთა უფლებების გარანტორი და უზრუნველყოფს მოსწავლის ოჯახთან თანამშრომლობით სოციალურ სერვისების ხელმისაწვდომობას

ქვემოთ წარმოგიდგენთ ენის სწავლებასთან და ლინგვისტურად მრავალფეროვან კლასის მართვასთან დაკავშირებულ რამდენიმე სიტუაციას.

სიტუაცია 1

მოსწავლე გვიამბობს: „ეროვნებით სომეხი ვარ. დედამ ქართულ სკოლაში შემიყვანა, სახელმწიფო ენის ცოდნა აუცილებელიაო. სახლში მხოლოდ სომხურად ლაპარაკობენ, ამხანაგები, მეზობლების უმრავლესობა სომეხი ეროვნების არიან. ქართულად საერთოდ არ ვლაპარაკობ, ამიტომ

სწავლა ძალიან გამიჭირდა. ზოგჯერ მასწავლებლის საუბარსაც ვერ ვიგებ. ქართველ ამხანაგებთანაც ვერ ვურთიერთობ. მრცხვენია, შეცდომებით რომ ვლაპარაკობ, მეშინია, არ დამცინონ, ამიტომ ვცდილობ, კლასში სომეხ ამხანაგებთან ვიყო, ამაზე მასწავლებელი გაბრაზდა, ასე ქართულს ვერ ისწავლითო. გაგვაცალკევა. ჯერ თითოეული ჩვენგანი ქართველი ბავშვის გვერდით დაგვსვა. მერე ერთმანეთთან სომხურად ლაპარაკი აგვიკრძალა. ერთი სული მაქვს, გაკვეთილები როდის დამთავრდება და სახლში როდის წავალ. სკოლაში ყოფნა ტანჯვად მექცა...”

სიტუაციის ანალიზი

ნებისმიერ მოქალაქეს, განურჩევლად ეთნიკური, რელიგიური, ენობრივი და ა.შ. კუთვნილებისა, უნდა მიეცეს ქვეყნის სოციალურ-პოლიტიკურ, ეკონომიკურ და კულტურულ ცხოვრებაში სრულფასოვანი ინტეგრირების თანაბარი შესაძლებლობა, სახელმწიფო ენის სრულყოფილი ცოდნა კი ამის გარანტს წარმოადგენს. სწორედ ამიტომ არაქართულენოვანი ბავშვების მშობლები დაინტერესებულნი არიან, რომ მათი შვილები დაეუფლონ სახელმწიფო ენას და უკვე ხშირია შემთხვევები, როცა ამ ენის უკეთ შესწავლის მიზნით ისინი ქართულ სკოლებში შეჰყავთ. მაგრამ, როგორც ბავშვის ნაამბობიდან ჩანს, ამან მას სერიოზული პრობლემები შეუქმნა არა მარტო კოგნიტური (იგი არ ფლობს *სწავლების ენას*, რის გამოც ის ჩამორჩება სწავლაში), არამედ სოციალიზაციისა და კომუნიკაციის კუთხით. პრობლემას რამდენიმე ფაქტორი განაპირობებს, კერძოდ:

- *გარემო*, რომელიც მას ოჯახსა და სკოლის გარეთ აქვს, არ უწყობს ხელს ქართული ენის შესწავლაში;
- როგორც ჩანს, მასწავლებელს არ შეუძლია *ინდივიდუალურად მიუღებს* მოსწავლეებს, რომელთაც ენობრივი პრობლემები აქვთ;
- მასწავლებელი არ ფლობს ენის სწავლების *ეფექტურ მეთოდებს*;

- როგორც ჩანს, სკოლაში არ არის *პირობები* სახელმწიფო ენის შესასწავლად ასეთი მოსწავლეებისათვის: არც დამატებითი ან ე. წ. წრეობრივი მუშაობაა და არც *ინდივიდუალური პროგრამა*.

თუ დაუფკვირდებით, ჩამოთვლილთაგან სამის მოგვარება შესაძლებელია სკოლის დონეზე. როგორც ჩანს, ამის სურვილი პედაგოგსაც აქვს. ის ცდილობს, გადაჭრას პრობლემა, მაგრამ ვერ პოულობს სწორ გზას, რადგან საამისოდ კომპეტენცია არ ჰყოფნის.

მასწავლებლის გადაწყვეტილებით, სომხურენოვანი მოსწავლე ქართულენოვანის გვერდით დაესვა, ბავშვს აღარ ექნებოდა თავის მშობლიურ ენაზე გადალაპარაკების საშუალება. ის იმედოვნებდა, რომ ამგვარი ხერხით ხელს შეუწყობდა კომუნიკაციას ქართულ ენაზე, საბოლოოდ კი მის უკეთ შესწავლას (ენის ათვისების ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტური გზაა ამ ენაზე მოლაპარაკე თანატოლებთან ინტენსიური ურთიერთობა) და ქართველ და სომეხ ბავშვთა ურთიერთობა არასაგაკვეთილო დროსაც ქართულ ენაზე გაგრძელდებოდა. მაგრამ ასე არ მოხდა, რადგან ქართული ენის არცოდნის გამო ერთმანეთში მხოლოდ მშობლიურ ენაზე საუბარი მათთვის უფრო მოსახერხებელი იყო და ამიტომ ცდილობდნენ სულ ერთად ყოფნას. სომეხ მოსწავლეებს ენის შესწავლისას ხელის შემშლელი ფაქტორებისაგან თავის დაღწევაში პროფესიონალი მასწავლებელი უნდა დაეხმაროს, რომელსაც შეუძლია ინდივიდუალური მიდგომა და ფლობს ენის ინტენსიური სწავლების მეთოდებს, „*იცნობს მულტიკულტურულ და მულტილინგვურ მიდგომებსა და პრინციპებს და იყენებს მათ სწავლების დაეგვიზისა და განხორციელების პროცესში*“ (მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტი (7. 3). ამ კონკრეტულ შემთხვევაში მასწავლებელი ასეთ პროფესიონალთა რიცხვს არ განეკუთვნება. მშობლიურ ენაზე ლაპარაკის აკრძალვის ნაცვლად მასწავლებელს ისეთი საკლასო და არასაკლასო აქტივობები უნდა დაეგეგმა (მაგალითად, სპექტაკლი ქართულად, როლური თამაშები, სიტუაციური ამოცანები და ა.შ.), რომლებიც წაახალისებდა ბავშვებს, გააუმჯობესებდა მათ ქართულს. მასწავლებელმა კლასში უნდა შექმნას უსაფრთხო გარემო, სადაც სომეხ მოსწავლეებს არ ექნებათ შეცდომის

დაშვების შიში. სომხურენოვანი მოსწავლეების ჩართვის საშუალებაა აგრეთვე თანამშრომლობითი (კოოპერაციული) სწავლა. მცირე ჯგუფებში მათი მონაწილეობა იმგვარად, რომ თითოეულს თავისი წვლილი შეეტანა იმით, რაც ეხერხება (თუნდაც ხატვით), ხელს შეუწყობდა კომუნიკაციას, საკუთარი საჭიროების შეგრძნებას, მათ თვითდამკვიდრებას. სასურველი იქნებოდა, ქართველ და სომეხ მოსწავლეებს განეხორციელებინათ ერთობლივი მინიპროექტი: „სიტყვათა საღარო“, რომლის მიზანიც იქნებოდა სომხურსა და ქართულში საერთო სიტყვების შეგროვება. პროექტს მეტ ეფექტურობას შესძენდა მათი მშობლების ჩართვა, რომლებიც დაეხმარებოდნენ შვილებს მის განხორციელებაში. ასევე სასურველი იქნებოდა, მასწავლებელს ქართველი და სომეხი მშობლების დაახლოების მიზნით მოეწვია მშობელთა კრება და პრობლემა მათთან ერთად განეხილა. სავარაუდოდ, ორივე მხარე გამოთქვამდა პრობლემის გადაჭრის სურვილს, რადგან ამაში ისინი საკუთარი ინტერესების სრულ თანხვედრას დაინახავდნენ.

გთავაზობთ გაკვეთილის სცენარს, რომელიც, ვფიქრობთ, ქართული ენის შესწავლის კონკრეტულ მაგალითად გამოადგებათ მასწავლებლებს და ის შეიძლება ეფექტური იყოს როგორც ქართულენოვანი, ისე არაქართულენოვანი მოსწავლეებისათვის დაწყებით კლასში.

გაკვეთილის თემა: სულხან-საბა ორბელიანის „უკან მიდევნებული ლამპარი“ (ადაპტირებული ვარიანტი).

სამეტყველო ფუნქციები: აღწერა-დახასიათება, ლოგიკური კავშირები.

ენობრივი კონსტრუქციები: აღწერა-დახასიათება – ურიცხვი სიმდიდრის პატრონი, მოსამართლე და მოწყალე მეფე, ბრძენი და წინდახედული.

ლოგიკური კავშირები – პირობითობა (ვიდრე ცოცხალი ვარ. . . , ნუ. . . , როცა მოკვდები, მაშინ. . .), ოპოზიცია (კარგად დაიწყო, მაგრამ. . .).

გაკვეთილის მიზანი: გააზრებული კითხვისა და მეტყველების უნარის განვითარება.

გაკვეთილის მსვლელობაში / გაკვეთილის ბოლოს მოსწავლეები შეძლებენ:

- მხატვრული ტექსტის ჩუმ და ხმამაღლა გამომსახველობით კითხვას;
- ტექსტის გაგებასა და მოქმედ პირთა ხასიათების გამოკვეთას;
- დიალოგის ინტერპრეტაციასა და გადაცემას მსმენელებისათვის;
- გაგებისა და ანალიზის სქემის შევსებას იგავის ძირითად პრობლემასა და დედააზრზე.

რესურსები: ტექსტის ქსეროასლები, გაგებისა და ანალიზის სქემის ქსეროასლები, მარკერები.

აქტივობები:

წაკითხვამდე

- 1) მასწავლებელი სვამს მაპროვოცირებელ კითხვებს:
 - რა არის ლამპარი? (პასუხების შემდეგ მასწავლებელი აჩვენებს მოსწავლეებს სურათს, რომელზედაც ლამპარია გამოხატული).
 - ლამპარი წინ უნდა წაიმძვაროს ადამიანმა თუ უკან? რატომ?

(მეთოდური კომენტარი: სასურველია, მასწავლებელმა ეფექტურად გამოიყენოს თვალსაჩინოება, არავერბალური ხერხები: კესტები, მიმიკა, რათა არაქართულენოვან მოსწავლეებს გაუადვილდეთ მისი საუბრის გაგება).

უშუალოდ კითხვის დროს

- 2) მოსწავლეები კითხულობენ იგავ-არაკს, აღნიშნავენ სიტყვებს ან ფრაზებს, რომელთა გაგებაც გაუჭირდათ.

კითხვის შემდეგ

- 3) კითხვის დასრულების შემდეგ შერეულ მცირე ჯგუფებში მუშაობენ უცნობი სიტყვების ამოცნობაზე. მნიშვნელობის ერთობლივად (შეიძლება მასწავლებლის დახმარებით) დადგენის შემდეგ უცხო სიტყვებს წერენ ლექსიკონში.

- 4) იმის დასადგენად, თუ რამდენად კარგად გაიგეს ტექსტი, მასწავლებელი სვამს კითხვებს:
- წაიკითხეთ სიტყვები, რომლებითაც მწერალი ახასიათებს მეფეს.
 - რა დაუბარა მამამ შვილს?
 - ახალგაზრდა მეფის რა საქციელი უკვირდა ხალხს?
 - რატომ იქცეოდა ასე ახალგაზრდა მეფე?
- 5) მასწავლებელი აძლევს მოსწავლეებს დავალებას, კიდევ ერთხელ გადაიკითხონ ტექსტი და დაინაწილონ იგი როლებად (მოხრობელი, მეფე, შვილი, ის, ვინც მეფეს შვილის უცნაური საქციელის შესახებ უთხრა). მონაწილეები საკუთარ როლებს მონიშნავენ მარკერებით.
- 6) მოსწავლეები მსჯელობენ იმაზე, თუ როგორ იმეცყველებენ იგავის პერსონაჟები, როგორი ქვსტები და მიმიკები შეიძლება ჰქონდეთ.

(მეთოდური კომენტარი: მოსწავლეებს იმდენჯერ წააკითხეთ სცენარი, რამდენჯერაც საჭირო იქნება იმისათვის, რომ დარწმუნდნენ საკუთარ შესაძლებლობებში; დარწმუნდნენ იმაში, რომ შეუძლიათ როლთან შეგუება, მორგება და თავისუფლად კითხვა);

7) “მკითხველთა თეატრის“ მონაწილეები იკავებენ ადგილებს. მათ „სცენარის“ ნაწილები ხელში უჭირავთ ან მაგიდაზე დევენ. ისინი ირჩევენ განლაგების მათთვის სასურველ ვარიანტს, ოღონდ ისე, რომ არ დაავიწყდეთ მაყურებელი და იწყებენ ტექსტის კითხვას.

(მეთოდური კომენტარი: დაეხმარეთ მოსწავლეებს იმაში, რომ რაც შეიძლება ეფექტურად განლაგდნენ. სასურველია, რომ მაყურებელიც კარგად ხედავდეს მონაწილეებს და მონაწილეებიც – ერთმანეთს)

შეფასება

8) მოსწავლეები წინასწარ შექმნილი კრიტერიუმების მიხედვით აფასებენ თანატოლებს. 10 ქულა სკალაზე უმაღლეს ნიშანს წარმოადგენს. ყველა

გრაფაში შემოხაზეთ ქულა და თქვენს გადაწყვეტილებას მოკლე შენიშვნები გაუკეთეთ.

შედეგები	ქულა	შენიშვნები
ყველა სიტყვა მკაფიოდ იყო წარმოთქმული?		
განწყობილება და გრძნობები სწორად იყო გადმოცემული?		
ხმის ტონი ეფექტურად იყო გამოყენებული?		
შერჩეული მონაკვეთი შესაბამისი ტემპით იყო წაკითხული?		
ამყარებდა თვალთ კონტაქტს აუდიტორიასთან?		
ჟესტები შესაბამისად იყო გამოყენებული?		
პუნქტუაცია სწორად იყო გაგებული/ინტერპირებული?		
შეძლო აუდიტორიის ყურადღების მიპყრობა და შენარჩუნება?		

9) ამის შემდეგ, იმის გასარკვევად, თუ რამდენად კარგად გაიაზრეს იგავის დედააზრი მოსწავლეებმა, მათ ურიგდებათ შესავსებად ანალიზისა და გაგების სქემა

ამ იგავში პრობლემა იწყება, როცა _____

ამის შემდეგ _____.

მერე _____, შემდეგ _____

პრობლემა საბოლოოდ გადაწყდა, როცა _____.

იგავი თავდება _____.

ამ იგავის მთავარი აზრი არის ის, რომ _____

_____.

(მეთოდური კომენტარი: სქემა ივსება მცირე ჯგუფებში. მასწავლებელი ადევნებს თვალს იმას, რომ ჯგუფებში შედგეს თანამშრომლობა და საჭიროების შემთხვევაში ეხმარება მათ).

სიტუაცია 2

ბატონი დავითი ერთ-ერთი სკოლის ქართული ენის მასწავლებელია. უკვე სექტემბრის შუა რიცხვებია და იგი ემზადება ახალი სასწავლო წლის დასაწყებად. მან, უპირველეს ყოვლისა, იზრუნა კლასის მოსაწყობად. კლასის მოწყობისას მისი მთავარი მიზანი იყო საკლასო ოთახი მოეწყო მოსწავლეთა აქტიური მუშაობისთვის და არა პასიური სმენისთვის. მან სკოლის დირექციას სთხოვა ისეთი წიგნების თაროების შექმნა, რომელთა გადაადგილება ძალიან ადვილად იქნებოდა შესაძლებელი, ინდივიდუალურ სკამებს არჩია რამდენიმე მრგვალი მაგიდა მოძრავი ინდივიდუალური პატარა სკამებით და შეიძინა არაერთი თვალსაჩინოება და სასწავლო ნივთი, თუმცა შერჩევის მთავარი პრინციპი ამ ნივთების ადვილად გადაადგილებადობა იყო. რადგან ბატონ დავითის სკოლა კულტურული მრავალფეროვნებით გამოირჩევა და კლასში სხვადასხვა ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენლები იქნებიან, ბატონმა დავითმა იყიდა ქართული, აფხაზური, რუსული, ინგლისური, სომხური, აზერბაიჯანული და ოსური ანბანი და გამოაკრა კედელზე. გარდა ამისა, ბატონმა დავითმა გამოაკრა წინა წლის კლასის მოსწავლეთა სურათები, რომელიც გამოხატავდა მოსწავლეთა ჩართულობას სხვადასხვა აქტივობებში, გარდა ამისა, გამოაკრა ენათა ხე, რომელიც აჩვენებდა მსოფლიოს ძირითადი ენების ფესვებს.

ბატონი დავითი წელს ახალ კლასში შედის. მან სპეციალურად აარჩია მრავალფეროვანი კლასი, სადაც 24 მოსწავლე იქნება. მოსწავლეები განსხვავდებიან როგორც ეთნიკური წარმომავლობით, აგრეთვე განსხვავებული მშობლიური ენა აქვთ, მათი სოციალური მდგომარეობაც განსხვავებულია და, ამასთანავე, მათი აკადემიური მოსწრებაც წინა წლებში ძალიან განსხვავებული იყო. სასწავლო წლის

დაწყებამდე ბატონმა დავითმა კარგად შეისწავლა თითოეული მოსწავლის სასკოლო ისტორია. ამასთანავე, მან აღმოაჩინა, რომ მის კლასში იქნებოდა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე მოსწავლეც. ბატონ დავითს კარგად ესმოდა, რომ მოსწავლეთა განსხვავებულობა ნიშნავდა მათ განსხვავებულ სწავლის სტილსა და განსხვავებულ ინტერესებს. შესაბამისად, მას უნდა დაეკმაყოფილებინა ყველა მოსწავლის სტილი და ინტერესი, რაც აშკარად გამოწვევა იყო მისი პროფესიული საქმიანობისთვის და ამიტომაც არჩია ამ კლასში შესვლა.

სასწავლო წლის პირველი კვირა

რადგან სასწავლო წელი ახალი დაწყებული იყო, ბატონმა დავითმა პირველი ორი კვირა დაუთმო საინტერესო და მეგობრული სასწავლო გარემოს შექმნას. პირველი გაკვეთილის დასრულების შემდეგ მან სთხოვა მოსწავლეებს, მეორე დღისთვის მოემზადებინათ მშობლებთან ერთად საკუთარი სახელებისა და გვარების შესახებ ისტორიები. მან აგრეთვე სთხოვა მოსწავლეებს, გაერკვიათ, თუ ჰქონდათ მათს სახელებს რაიმე მნიშვნელობა რომელიმე ენაზე. „ხვალინდელ დღეს ჩვენ დავიწყებთ ერთმანეთის ინტერვიუებით, რათა გამოვცეთ ჩვენი კლასის შესახებ გაზეთი“- განუცხადა მან მოსწავლეებს.

მეორე დღეს ბატონმა დავითმა დაიწყო გაკვეთილი მოსწავლეთა დაწვევებით. მან დაწვევების პრინციპად მოსწავლეთა დაბადების დღეები აიღო, მოსწავლე წყვილდებოდა იმ მოსწავლესთან, რომლის დაბადების დღეც ყველაზე ახლოს იყო მის დაბადების დღესთან. მოსწავლეთა დაწვევების შემდეგ ბატონმა დავითმა მათ გააცნო კითხვების ჩამონათვალი, რომელიც უნდა გამოეყენებინათ ერთმანეთთან ინტერვიუს დროს:

1. რა გქვია? რა მოვწონს ან არ მოვწონს შენს სახელთან დაკავშირებით?
2. როგორ დაგარქვეს ეს სახელი? ვინმეს საპატივცემულოდ დაგარქვეს? ვინ დაგარქვა?
3. შენი ოჯახის წევრებს აქვთ იგივე სახელი?

4. გეგვს მეგობარი, რომელსაც აქვს იგივე სახელი?
5. არის ვინმე ცნობილი ადამიანი, ვისაც იგივე სახელი ჰქვია?
6. მოგწონს ის ადამიანები, ვისაც შენი სახელები ჰქვიათ? მაგალითად...
7. შენს სახელს აქვს რაიმე სხვა მნიშვნელობა?
8. შენი სახელი წარმოშობილია სხვა ენებიდან? სხვა ენაში თუ არის შენი სახელი და როგორ წარმოითქმება ის? აქვს შენს სახელს რაიმე მნიშვნელობა სხვა ენებში?
9. ოჯახში რას გეძახიან? გაქვს რაიმე მოფერებითი სახელი?
10. რა გირჩევნია დაგიძახოთ, შენი სახელი თუ მოფერებითი (კინობითი) სახელი, რომელსაც ოჯახში გეძახიან?

მოსწავლეებმა თხუთმეტი წუთი დაუთმეს ერთმანეთთან ინტერვიუებს, რის შემდეგაც ბატონმა დავითმა სთხოვა მოეთხროთ მოსწავლეებს მთელი კლასისთვის ის რაც მათ შეიტყვეს თავისი მეწყვილის შესახებ. მოსწავლეთა მონათხრობს მასწავლებელი აქტიურად ინიშნავდა, რათა არ გამორჩენოდა რაიმე მნიშვნელოვანი დეტალი. ბოლოს ბატონმა დავითმა აიღო ფოტო აპარატი, გადაუღო თითოეულ მოსწავლეს სურათი დაფასთან დაწერილი მისი სახელის ფონზე, რათა კლასის გაზეთში განეთავსებინა ეს ინფორმაცია.

შემდეგ გაკვეთილზე ბატონმა დავითმა სთხოვა გაერკვიათ, თუ რამდენ ენაზე შეეძლოთ კლასში მყოფ მოსწავლეებს საუბარი. აღმოჩნდა, რომ ყველა ბავშვს შეეძლო ქართულად და ინგლისურად საუბარი, თუმცა ცალ-ცალკე შეეძლოთ კიდევ ესაუბრათ აფხაზურად, ოსურად, რუსულად, სომხურად, აზერბაიჯანულად, ფრანგულად და უკრაინულად. რადგანაც ენათა ასეთი მრავალფეროვნება იყო წარმოდგენილი საკლასო ოთახში, ბატონმა დავითმა შესთავაზა მოსწავლეებს, ჩამოეთვაღათ ის სიტყვები, რომლებიც საერთო იყო ქართულისთვის და რომელიმე სხვა ენისთვის, რომელზეც კლასში რომელიმე მოსწავლე საუბრობდა. ამ სავარჯოშომაც ძალიან გაახალისა მოსწავლეები, აღმოაჩინეს ძალიან ბევრი საერთო სიტყვა და ერთ-ერთ მოსწავლეს გაუჩნდა იდეა, „ნახესხები სიტყვების ლექსიკონი“ შეექმნათ, რომელზეც მთელი წლის განმავლობაში მუშაობდა მთელი კლასი.

მომდევნო გაკვეთილი მთლიანად კლასის გაზეთის შექმნას დაეთმო. მოსწავლეები აკეთებდნენ კლასის გაზეთის დიზაინს და აკრავდნენ გადაღებულ სურათებს და წერდნენ მოსწავლეზე ინფორმაციებს მასში. მთელი ეს გაკვეთილი ამ აქტივობას დაეთმო. გარდა ამისა, მასწავლებელმა სთხოვა მოსწავლეებს რაიმე ისეთი იგავ-არაკი გაეხსენებინათ, რომელიც განთავსდებოდა გაზეთის შუაგულში და ყველაზე მეტად ასახავდა საგანს და კლასში არსებულ სიტუაციას. მოსწავლეებმა შემდეგი იგავ-არაკი გაიხსენეს და ჩაწერეს გაზეთის შუაგულში:

იგავ-არაკი

ერთ სახლში ცხოვრობდა კატა, რომელიც მუდამ მზად იყო თავი დაეჭირა, მაგრამ ვერასოდეს ახერხებდა ამის გაკეთებას. ერთ დღესაც გამოეკიდა კატა თავს დასაჭერად, ის-ის იყო უნდა დაეჭირა, რომ თავი პატარა ხვრელში შეძრომა მოასწრო და კატას აღარაფერი დარჩენოდა,

გარდა იმისა, რომ დამჯდარიყო იმ პატარა ნახვრეტთან და დალოდებოდა, თუ როდის გამოძვრებოდა თავი. უცაბედად, თავს მოესმა ძაღლის ხმა და იფიქრა, რომ თუ ძაღლი იყო სახლში, კატა გაიქცეოდა და აღარ დაიწყებდა ხვრელთან ლოდინს. შესაბამისად, თავი გამოძვრა ხვრელიდან და მოულოდნელად თავი ამოყო კატის კლანჭებში. „კი მაგრამ, ძაღლი სად არის? - იკითხა აკანკალებულმა თავმა. „არავითარი ძაღლი არ არის, ეს მე ვიყავი, ძაღლის ყეფის იმიტაცია გავაკეთე, რომ შენ დაიმედებული ხვრელიდან გამომძვრალიყავი“- გადაიხარხარა გამარჯვებულმა კატამ და ცოტა ხნის შემდეგ დაამატა „ჩემო კარგო, თუ სულ მცირე ორ ენას არ ლაპარაკობ, ვერანაირ წარმატებას ვერ მიადწევ დღევანდელ დღეს. (თიდ-ტი, 1995, გვ. 168).

შაბათ-კვირას ბატონმა დავითმა ჩახედა მოსწავლეთა ისტორიებს თავიდან, ნახა იმ გაკვეთილის ჩანაწერები, სადაც მოსწავლეებს ჰქონდათ საკუთარი სახელების შესახებ ინტერვიუები, აგრეთვე ნახა იმ გაკვეთილის ჩანაწერები, სადაც მოსწავლეები საკუთარი ენის ცოდნის შესახებ საუბრობდნენ. ამ სამ წყაროზე დაყრდნობით ბატონმა დავითმა შეადგინა კლასის ლინგვისტური რეპერტუარის სქემა.

სასწავლო წლის მეორე კვირა

მეორე კვირა ბატონმა დავითმა მოსწავლეთა ოჯახების და გვარების ისტორიის გაცნობას დაუთმო. მან დაავალა მოსწავლეებს თავიანთ მშობლებთან გაერკვიათ თავიანთი ოჯახისათვის ყველაზე მნიშვნელოვანი, საამაყო ან ღირსშესანიშნავი ამბავი. მეორე დღეს მოსწავლეებმა არაერთი საინტერესო ამბავი უამბეს ერთმანეთს საკუთარი ოჯახებისა თუ გვარების შესახებ. შემდეგი დღისთვის ბატონმა დავითმა მოსწავლეთა მშობლებს სთხოვა, რომ წლის განმავლობაში თუ სურვილი ექნებოდათ, მობრძანებულიყვნენ და თავიანთი ოჯახების ან თავიანთი საქმიანობის შესახებ მოეთხროთ ბავშვებისთვის და ყოფილიყვნენ მოწვეული სტუმარი. პირველად სურვილი ერთ-ერთი მოსწავლის ბაბუამ გამოთქვა, რომელიც მომდევნო დღეს ესტუმრა ბატონ დავითს ქართული ენის გაკვეთილზე და

მან უამბო მოსწავლეებს ისტორია საკუთარი ოჯახის შესახებ, რომელიც იძულებული იყო, 1921 წელს საქართველოს დამოუკიდებლობის დაკარგვის შემდეგ გადასახლებულიყო საფრანგეთში და იქ გაეგრძელებინა ცხოვრება. მოწვეულმა სტუმარმა გააცნო ბავშვებს მათი ოჯახის ფრანგული ცხოვრების დეტალები, მოუყვა, როგორ გახდა საქართველოდან დევნილი მისი ბაბუა სორბონის უნივერსიტეტის პროფესორი, თუ რას მოღვაწეობდნენ მამამისი და თვითონ საფრანგეთში და რა სიძნელებთან იყო დაკავშირებული მათი ფრანგულ საზოგადოებაში ინტეგრირება. დეტალურად ისაუბრა, რატომ გადაწყვიტეს 1991 წელს დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ საქართველოში მთელი ოჯახით დაბრუნება. მოწვეული სტუმრის მონათხრობმა განსაკუთრებული შთაბეჭდილება მოახდინა ბავშვებზე.

სიტუაციის ანალიზი

ამ სიტუაციიდან ჩანს რამდენიმე სტრატეგია, რაც ბატონმა დავითმა გამოიყენა, რომ შეექმნა ჯანსაღი სასწავლო გარემო, გაცნობოდა მოსწავლეებს და მოსწავლეები გაცნობოდნენ ერთმანეთს და შესაბამისად აეგო თითოეულ მოსწავლესთან შემდგომი მუშაობა. კერძოდ:

- 1) მასწავლებელმა მოაწყო საკლასო ოთახი ისე, რომ შესაძლებლობა ყოფილიყო საკლასო ოთახში მრავალი მოძრავი და დინამიური აქტივობის განხორციელება;
- 2) მასწავლებელმა ორი კვირის განმავლობაში მისცა მოსწავლეებს და საკუთარ თავს საშუალება, გაეცნოთ ერთმანეთი სახელების ინტერვიუების ჩატარებით, კლასის გაზეთის შექმნის და ოჯახებისა და გვარების შესახებ ამბების გადმოცემის გზით. თითოეული ეს აქტივობა ზრდის მოსწავლეთა შორის ერთმანეთის მსგავსების და სხვაობების გააზრების უნარს;
- 3) მასწავლებელმა შეიტყო საკუთარი მოსწავლეების შესახებ ჯერ სასკოლო ისტორიის გაცნობის და შემდგომ კლასის ლინგვისტური ფონის სქემის შედგენის საფუძველზე;
- 4) მასწავლებელმა ჩართო სასწავლო პროცესში მშობლები და

ოჯახის წევრები, ერთი მხრივ, როგორც მოსწავლეთა დამხმარეები საკუთარი სახელის, გვარის და ისტორიის დასამუშავებლად და, მეორე მხრივ, როგორც მოწვეული სტუმრები;

- 5) მასწავლებელმა დაამკვიდრა დემოკრატიული და თანამშრომლობითი გამოცდილება, რადგან ხელი შეუწყო მოსწავლეთა იდეას, მთელი წლის განმავლობაში ყველა მოსწავლის მონაწილეობით შექმნილიყო „ნასესხები სიტყვების ლექსიკონი“;
- 6) მასწავლებელმა შექმნა ენათა ხე დაიწყო მუშაობა ნასესხები სიტყვების ლექსიკონზე, რითაც დაამკვიდრა ტენდენცია, რომ კლასში არსებული ლინგვისტური მრავალფეროვნება არის რესურსი და არა შემაფერხებელი ფაქტორი ქართული ენის სწავლების პროცესში;
- 7) მასწავლებელმა ყველა ზემონათვლილი აქტივობა ამავე დროს გამოიყენა ქართულ ენაში მოსწავლეთა კომპეტენციის გასაზრდელად.

როგორც ხედავთ, მასწავლებელს მოუწია არაერთი მნიშვნელოვანი სტრატეგიის გამოყენება სასწავლო წლის დასაწყისში, თუმცა მას მოუწევს იყოს უფრო შემოქმედებითი და გამოიყენოს უამრავი სტრატეგია, რათა საკუთარი კლასის ლინგვისტური და ეთნიკური მრავალფეროვნება აქციოს რესურსად სწავლების პროცესში. ამ რთული მიზნის მისაღწევად მნიშვნელოვანია ინტერკულტურული მიდგომა სწავლების პროცესში

სიტუაცია 3

აქვე შემოგთავაზებთ დაწყებითი მასწავლებლის ქალბატონი ელენეს მონათხრობს, რომელიც ეხება ინტერკულტურული განათლების მისეულ ინტერპრეტაციას და შესაბამის სასწავლო სტრატეგიას. „*არ ვიცი, ეს ის არის თუ არა, რასაც თქვენ ეძახით ინტერკულტურულ განათლებას, მაგრამ მე 32 წლის მუშაობის გამოცდილება მაქვს და ნამდვილად ვიყენებ სწორ მეთოდებსა და მიდგომებს. ერთ კონკრეტულ ბოლო სიტუაციას გავიხსენებ. პირველ კლასში ძალიან მნიშვნელოვანია*

მოსწავლეთათვის ასოების და რიცხვების წერის სწავლება. მე მყავდა მოსწავლე არმენი, რომელიც ეთნიკურად სომეხი იყო და გამართულად ლაპარაკობდა სომხურად, მაგრამ ქართულად ერთ წინადადებასაც ვერ აბამდა, რაც ძალიან მაშფოთებდა. ერთ დღესაც შევაძინე, რომ არმენი ქართული ანბანის ყველა ასოს სწორად და გამართულად წარმოთქვამდა არა მარტო თანმიმდევრობით, არამედ არეულად შეკითხვების დასმის

დროსაც. ანალოგიურად, 1-დან 10-მდე ყველა ციფრს სწორად და გამართულად წარმოთქვამდა. მე ვიცოდი, რომ არმენმა იცოდა ასოები და რიცხვები, იმიტომ, რომ როცა ვვარჯიშობდით კლასში, ის ყოველთვის სწორად წარმოთქვამდა მათ, ოღონდ სომხურ ენაზე, მაგრამ სომხური მას არ სჭირდება, მას ქართულად უნდა შეძლებოდა ამის გაკეთება.

ამჟამად მან უკვე იცის ასოები და ციფრები ქართულად, მაგრამ როცა თავისი სახელის დაწერას ვთხოვ,

ყოველთვის უჭირს ასოების დაწერა, ხან არასწორი მიმართულებით წერს, ხან იმდენად მახინჯად წერს, რომ 3 წლის ბავშვის ნაწერი გეგონებათ. მას საკმაოდ მოუხეშავად უჭირავს ფანქარი და კალამი, რამდენადაც გამიგია, მისი ოჯახი დაბალ სოციალურ ფენას მიეკუთვნება და ალბათ არ აქვთ შესაძლებლობა, რომ სავარჯიშო პატარა დაფა შეუძინონ და სახლში ავარჯიშონ ფანქრითა და პასტით წერაში. შესაბამისად, მისი ოჯახური მდგომარეობის გამო ეს სასწავლო ნივთები ხელმიუწვდომელია მისთვის, რაც გახდა მისი დავვიანებული განვითარების მიზეზი. პიაჟეს თეორიიდან მე ვიცი, რამდენად მნიშვნელოვანია სამანიპულაციო საშუალებების გამოყენება მოსწავლის განვითარებისთვის. შესაბამისად, ვაანალიზებ, რომ საჭირო იყო მისი თვალისა და ხელის კოორდინაციის გაუმჯობესება, ამიტომ დავავალე ჩვენ სკოლაში პრაქტიკაზე მყოფ სტუდენტს, დამოუკიდებლად ემუშავა არმენთან და ის კლასისგან დამოუკიდებლად სწავლობდა წერას. დღეს არმენს აქვს ძალიან კარგი ნაწერი

ქართულად, რაც უეჭველად ჩემი სწორი მიდგომის შედეგად მოხდა.

არმენის განვითარების შესახებ ქალბატონი ელენეს დაკვირვება და ინტერპრეტაცია ეფუძნება ბავშვის განვითარების შესახებ შეზღუდულ ცოდნას და მის მონოლინგვურ კულტურას. პიაჟეს თეორიის შეზღუდულმა ცოდნამ და არასწორმა ინტერპრეტაციამ გადააწყვეტინა ქალბატონ ელენეს, რომ არმენს დაგვიანებული განვითარების ნიშნები ახასიათებდა. მისი აზრით, იმის გამო, რომ არმენი დაბალი სოციალური ფენის ოჯახიდანაა (სინამდვილეში ქალბატონმა ელენემ არ იცის რეალურად არმენის ოჯახის მდგომარეობა, მას მხოლოდ გაუგია ამის შესახებ) ის მიიჩნევს, რომ სასწავლო მასალების არარსებობის გამო არმენს თვალისა და ხელის კოორდინაციის უნარი არ გააჩნია. უფრო მეტიც, მან საკუთარი მონოლინგვური დომინანტი კულტურიდან გამომდინარე, არმენის ბილინგვური უნარები (ის ლაპარაკობდა სომხურად და ეუფლებოდა ქართულს) შეაფასა, როგორც ნაკლი და არა როგორც რესურსი არმენის განვითარებისთვის. შესაბამისად, ქალბატონმა ელენემ მოახდინა მოსწავლის იზოლაცია, რაც, რა თქმა უნდა, არმენის ფსიქოლოგიურ და ინტელექტუალურ განვითარებაზე უარყოფითად იმოქმედებდა, იმისდა მიუხედავად, რომ არმენმა ისწავლა ქართული ასოების ლამაზად წერა.

რელიგიური პლურალიზმი სეკულარულ კლასში

საქართველოს მოსახლეობა არაერთ რელიგიას მისდევს. მოსახლეობის უმრავლესობა მართლმადიდებელი ქრისტიანია, თუმცა ფართოდ არის წარმოდგენილი სხვადასხვა რელიგიური კონფესიაც. ეთნიკური ქართველების უმრავლესობა მართლმადიდებელია. მართლმადიდებლები არიან ოსების, რუსების, ბერძნების, აფხაზების, ასურელებისა და უდიების უმეტესი ნაწილი, ასევე, გარკვეული რაოდენობა სომხებისა, რომელთა დიდი უმრავლესობა სომეხთა სამოციქულო ეკლესიას მიაკუთვნებს თავს. როგორც ქართველების, ისე აღნიშნულ ეთნიკურ ჯგუფთა უმცირესობა კათოლიკე ან პროტესტანტია. კათოლიკური ეკლესიის მრევლი ეთნიკური სიჭრელით გამოირჩევა (ქართველები, სომხები, ასურელები, პოლონელები, გერმანელები, რუსები და სხვ.). საქართველოს მოსახლეობის როგორც ეთნიკურად ქართველი (აჭარლების ნაწილი), ისე სხვა ეთნიკური ჯგუფების (აზერბაიჯანელები, ქისტები, ლეკები, აფხაზები) საგრძნობი რაოდენობა ისლამს აღიარებს. ქურთების ნაწილი იეზიდია, ნაწილი ქრისტიანი და ნაწილიც მუსლიმანია. საქართველოს ებრაელები იუდაიზმს მისდევენ, გერმანელები ლუთერანული ეკლესიის წევრები არიან, თუმც კათოლიკეებიც გვხვდებიან.

საქართველოს მასშტაბით (აფხაზეთისა და სამხრეთ ოსეთის გამოკლებით) მოქმედი რელიგიური გაერთიანებების სტატისტიკური გამოკვლევა პირველად თავისუფლების ინსტიტუტის დავალებით ჩატარდა: 2002 წლის გაზაფხულზე რელიგიურ გაერთიანებათა ხელმძღვანელი პირებისაგან მოპოვებულ იქნა ინფორმაცია წევრთა რაოდენობის შესახებ. შესაბამისი მაჩვენებლების შეფარდებამ 2002 წელს ჩატარებული აღწერის შედეგად დადგინდ რაოდენობასთან (4 452 100) ასეთი სურათი აჩვენა:

№ დასახელება მოსახლეობის %	რიცხვი	
1. სომხური სამოციქულო ეკლესია	200 000	4,0
2. კათოლიკე	50 000	1
3. ლუთერანი	700	0,01
4. ბაპტისტი	6000	0,1
5. ორმოცდაათიანელი	5000	0,1
6. დუხობორი	1500	0,03
7. მაღაკანი	2000	0,04
8. მე-7 დღის ადვენტიისტი	400	0,0
9. იეჰოვას მოწმე	15 000	0,3
10. ხსნის არმია	800	0,02
11. ახალსამოციქულო ეკლესია	700	0,01
12. სხვადასხვა დასახელების ჯგუფები	მაქს. 300	0,0
13. იუდეველი	10 000	0,2
14. მუსლიმანი	500 000	11,2
15. იეზიდი	30 000	0,7
16. კრიშნაიტი	200	0,0
17. ბაჰაიტი	500	0,01
სულ	823100	

საქართველოს სახალხო დამცველთან არსებული ტოლერანტობის ცენტრი

2002 წლის გაზაფხულზე არამართლმადიდებლების საერთო რიცხვი 823 100 კაცს ანუ მოსახლეობის 18,5%-ს შეადგენდა.

2002 წელს საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტმა მოსახლეობა რელიგიურობის ნიშნით აღწერა. მისი შედეგები 2004 წელს გახდა ცნობილი. გაირკვა: საქართველოს იმ ტერიტორიის მოსახლეობა, რომელსაც მაშინ ცენტრალური ხელისუფლება აკონტროლებდა, 4375535 სულს ითვლიდა; მართლმადიდებლად თავს 3666233 ანუ 83, 9% მიიჩნევდა, კათოლიკედ – 34727 ანუ 0,8%, სომეხთა სამოციქულო ეკლესიის წევრად – 171 139 ანუ 3,9%, იუდეველად – 3541 ანუ 0,1%, მაჰმადიანად – 433784 ანუ 9,9%, სხვა რელიგიური რწმენის აღმსარებლად – 28631 ანუ 0,6%, ხოლო 33480 ანუ 0,8% არც ერთი რელიგიის მიმდევარი არ იყო. ამრიგად, არამართლმადიდებლების საერთო რაოდენობა ათეისტების, ნიჰილისტებისა და აგნოსტიკოსების ჩათვლით, უკანასკნელი ოფიციალური მონაცემების მიხედვით, 705302-ს შეადგენს, რაც მოსახლეობის საერთო რაოდენობის 16,1 პროცენტია.

როგორც პირველ თავში უკვე განვიხილეთ, საქართველოს კანონმდებლობა და განათლების პოლიტიკის დოკუმენტები ხელს უწყობს რელიგიურ მრავალფეროვნებას და კრძალავს რელიგიურ პროზელიტიზმსა და ინდოქტრინაციას საქართველოს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში.

განსხვავებულობა ხშირი დისკუსიის საგანია. განსაკუთრებით მაშინ, როცა საქმე ეხება რელიგიას და მის მიმართებას კულტურასთან. იმ განსაკუთრებით მგრძობიარე დამოკიდებულებიდან გამომდინარე, რომელიც ადამიანებს რელიგიის მიმართ აქვთ, აუცილებელია, რომ ინტერკულტურული განათლება მყარად დაეფუძნოს ეთიკის პრინციპებს.

რელიგიასა და განათლებასთან დაკავშირებით მნიშვნელოვანია გაიმიჯნოს ორი განსხვავებული საკითხი: (1) რელიგიის სწავლება; (2) სხვადასხვა რელიგიური წარმომავლობის მოსწავლეების სასწავლო პროცესში ინტეგრირება გაკვეთილზე მრავალმხრივი ხედვებისა და ტრანსფორმაციული კურიკულუმის განხორციელების გზით.

რელიგიის სწავლებასთან დაკავშირებით სხვადასხვა მოსაზრებები დომინირებდა. არსებობდა მოსაზრებები, რომ სეკულარულ სახელმწიფოში რელიგიის, რელიგიის ისტორიის ან რელიგიური განათლება არამიზანშეწონილი იყო. მიუხედავად ამ მოსაზრებისა, განმანათლებელთა უმრავლესობამ უარყო აღნიშნული მიდგომა, რადგან რელიგიის მთლიანად ამოგდება საგანმანათლებლო სისტემიდან პოზიტიურ შედეგს ვერ მოიტანდა, რადგან, სულ მცირე, მოსწავლე მოკლებული იქნებოდა საზოგადოებრივი ცხოვრების განმსაზღვრელ უმნიშვნელოვანეს კომპონენტს, რომლის გარეშეც ამ საზოგადოებაში ცხოვრებისთვის სრულყოფილად მომზადებულად ვერ ჩაითვლებოდა..

მეორე საკითხი, რომელიც მნიშვნელოვანია საქართველოს კონტექსტში გახლავთ განსხვავებული რელიგიის მქონე მოსწავლეთა სრულფასოვანი ინტეგრირება სწავლების პროცესში და მოსწავლეებში მრავალმხრივი და კრიტიკული აზროვნების გამოქმნა ტრანსფორმაციული მიდგომის მეშვეობით. რელიგია გახლავთ კულტურული იდენტობის ფორმირების მნიშვნელოვანი წყარო. შესაბამისად, თითოეულ მოსწავლეს საკუთარი რწმენა და

ღირებულებების სისტემა თან მიჰყვებათ სკოლებში. ამდენად, სკოლებში რელიგიური შეხედულებები უთუოდ გამოვლინდება სხვადასხვა ფორმით (რელიგიური სიმბოლოების ტარება და რელიგიისთვის დამახასიათებელი რიტუალების შესრულების მოთხოვნა და ა.შ.)

სკოლები, უპირველეს ყოვლისა, იქით უნდა იყოს მიმართული, რომ გამოიყენოს ინტერკულტურული განათლება ყოველგვარი დისკრიმინაციის, ქსენოფობიის წინააღმდეგ ბრძოლის იარაღად და გამოუმუშაოს მოსწავლეებს ტოლერანტობის, სხვაობათა მიმდებლობისა და თანასწორობის პრინციპები. მასწავლებელმა დიდი ყურადღება უნდა მიაქციოს კლასში რელიგიური მრავალფეროვნების მართვას, აღმოფხვრას მოსწავლეების მიერ რელიგიური განსხვავებულობის აბუჩად აგდების ფაქტები, უზრუნველყოს პოზიტიური ინტერაქცია მოსწავლეებს შორის და შეასრულოს საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული მოთხოვნები რელიგიურ მრავალფეროვნებასთან დაკავშირებით.

ქვემოთ წარმოგიდგინთ რელიგიურად მრავალფეროვან სკოლასა და კლასთან დაკავშირებულ კრიტიკულ სიტუაციებს.

სიტუაცია

მოსწავლე გვიამბობს: *„ესწავლობ ერთ-ერთი საჯარო სკოლის მეშვიდე კლასში (სკოლას შეგნებულად არ ვასახელებ). კლასის უმრავლესობას ქრისტიანი ბავშვები შეადგენენ. ხუთი მაჰმადიანი ვართ, ორიც - იუდეველია. ჩვენმა დამრიგებელმა გადაწყვიტა საშობაო ღონისძიება მოეწყო. ღონისძიება მასწავლებლის სცენარის მიხედვით ამგვარად მთავრდებოდა: ყველა მოსწავლეს ხელში ანთებული სანთლებით ლოცვა უნდა ეთქვა.*

ამის შესახებ სახლში ვთქვი. მშობლებს შევატყვე, არ ესიამოვნათ. მეორე დღეს დედა მასწავლებელთან მისულა და საყვედური უთქვამს, რატომ აძალებ ბავშვებს, რომლებიც ქრისტიანები არ არიან, ლოცვა თქვანო. გაბრაზებულმა მასწავლებელმა გადაწყვიტა, რომ ჩვენ ამ ღონისძიებაში მონაწილეობა არ მიგველო. არ ვიცი, სხვებმა როგორ, მაგრამ მე თავი გარიყულად ვიგრძენი. მაყურებლად ყოფნის სურვილიც არ მქონდა. იმ დღეს სკოლაში საერთოდ არ მივსულვარ...“

სიტუაციის ანალიზი:

გასაგებია მასწავლებლის სურვილი, ყველა მოსწავლე ჩართოს ღონისძიებაში, მისცეს საკუთარი შესაძლებლობების გამოვლენის საშუალება. მაგრამ მას მხედველობიდან რჩება სხვა აღმსარებლობის მოსწავლეების არსებობა კლასში. ის, როგორც ჩანს, არ გასაუბრებია წინასწარ ბავშვებს, მათ მშობლებს, არ აუხსნია მათთვის ღონისძიების მიზანი (თუ ასეთი აქვს). უფრო მეტიც, როცა მას მშობელმა საყვედური

უთხრა, იმის მაგივრად, რომ ემსჯელა მასთან ერთად სიტუაციიდან გამოსავლის მოძებნაზე, მან მიიღო გადაწყვეტილება, ამ მოსწავლეებს არ მიეღოთ მონაწილეობა ღონისძიებაში. მასწავლებლის ქმედებამ ხელი შეუწყო იმას, რომ თანაკლასელებს ეს ბავშვები აღექვათ როგორც მათგან განსხვავებული. მოსწავლეთა გამიჯვნივით, ღონისძიებიდან მათი გამოთიშვით მასწავლებელი ფაქტობრივად აყალიბებს მცირეწლოვან ბავშვებში „თავისიანისა“ და „უცხოს“ განცდას, რომელიც ხელისშემშლელ ფაქტორად შეიძლება იქცეს მოსწავლეებში სამოქალაქო ღირებულებათა, უპირველეს ყოვლისა, ტოლერანტობის ჩამოყალიბებისას. მასწავლებელი ვალდებულია გამოიჩინოს თანაბარი ყურადღება ყველა მოსწავლის მიმართ, განურჩევლად მათი სოციალური, ეთნიკური თუ რელიგიური კუთვნილებისა. აღწერილ სიტუაციაში კი, იმის გამო, რომ სხვა აღმსარებლობის არიან, ბავშვები გამოეთიშნენ საერთო საკლასო ღონისძიებას. ეს ერთგვარი დისკრიმინაციაა.

მასწავლებელი, შეიძლება გაუცნობიერებლად, მაგრამ უნებურად ღაზავს მოსწავლეთა იმ უფლებას, რომელიც გარანტირებულია საერთაშორისო სამართლით: *„მონაწილე სახელმწიფოები პატივს სცემენ ბავშვის უფლებას აზრის, სინდისის და სარწმუნოების თავისუფლებაზე“* (ბავშვთა უფლებების კონვენცია, მუხლი 14). მასწავლებელი ასევე არ ითვალისწინებს საქართველოს კანონის ზოგადი განათლების შესახებ მოთხოვნას: *„დაუშვებელია მოსწავლეს, მშობელსა და მასწავლებელს დაეკისროთ ისეთი ვალდებულებების შესრულება, რომლებიც ძირეულად ეწინააღმდეგება მათ რწმენას, აღმსარებლობას ან სინდისს, თუ ეს არ ღაზავს სხვათა უფლებებს, ან ხელს არ შეუშლის ეროვნული სასწავლო გეგმით გათვალისწინებული მიღწევის დონის დაძლევას“* (მუხლი 18. 2.).

ცხადია, ეს არ ნიშნავს იმას, რომ მასწავლებელს უარი უნდა ეთქვას საშობაო ღონისძიებაზე. ამით მაშინ სხვა, მართლმადიდებელ მოსწავლეთა უფლებები შეიღაზებოდა. ღონისძიებაზე ღოცვის რიტუალი რომ არ შესრულებულიყო, შესაძლოა, მასში სხვა კონფესიების მოსწავლეთა მონაწილეობას მშობლები არ გაეღიზიანებინა.

ზოგადად, მასწავლებელმა თავად უნდა მისცეს მოსწავლეებს შემწყნარებლობის მაგალითი. ეს კი მისგან მოითხოვს შემდეგს:

მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენ საკუთარი ღირებულებები და შეხედულებები გვაქვს, უნდა მივიღოთ ის ფაქტიც, რომ სხვებისათვის სხვა ღირებულებები და პრინციპებია ჭეშმარიტი. ბავშვებს თან მოჰყვებათ სკოლაში თავიანთი რწმენა, ღირებულებები და ისინი არ უნდა ჩავაყენოთ ისეთ მდგომარეობაში, რომ მოუწოთ უარის თქმა საკუთარ იდენტობაზე სოციალურ თავის დასამკვიდრებლად.

რა შეიძლება გაკეთდეს კლასში, სადაც სხვა აღმსარებლობის მოსწავლეები არიან?

გთავაზობთ ერთი ღონისძიების ნიმუშს, რომელიც კონტრიბუციული მიდგომის მაგალითია.

სანამ ღონისძიება დაიგეგმება, მასწავლებელი კლასში ატარებს თამაშს:

„ოცნების ქალაქი“

თამაშის ხანგრძლივობა: 45 წთ.

თამაშის მიზანი: მოსწავლეები გააცნობიერებენ განსხვავებებისა და მრავალფეროვნების მნიშვნელობას;

განივითარებენ ჯგუფში თანამშრომლობისა და კომუნიკაციის უნარს.

თამაშისათვის საჭირო მასალები: ფერადი ფურცლები (ე.წ. სტიკერები), ფლომასტერები / ფერადი ფანქრები, ფორმატები.

თამაშის მსვლელობა: მასწავლებელს კალათში / ყუთში ჩაყრილი აქვს ფერადი ფურცლები. მოსწავლეები იღებენ ამ ფურცლებს ისე, რომ ვერ ხედავენ, რომელი ფერის ფურცელი შეხვდათ. ისინი ჯგუფდებიან ფერების მიხედვით. თითოეულ ჯგუფს ეძლევა ფურცლის შესაბამისი ფერის ფლომასტერი და დავალება: დახატონ ოცნების ქალაქი (ამ ნახატისათვის მათ უნდა გამოიყენონ მხოლოდ ერთი ფერის ფლომასტერი).

ჯგუფები აკრავენ თავიანთ ნამუშევრებს კედლებზე და აფასებენ. მსჯელობენ იმაზე, რამ შეუშალა ხელი დავალების უკეთ შესრულებაში (მოსალოდნელია, რომ უკმაყოფილება გამოთქვან ერთი ფერის ფლომასტერის გამო).

ამის შემდეგ თითო მონაწილე თითო ჯგუფიდან ქმნის ახალ ჯგუფს, სადაც ყველა ფერის წარმომადგენელი მოხვდება, შესაბამისად, ჯგუფს ექნება ყველა ფერის ფლომასტერი.

ახალ ჯგუფებს ეძლევათ დავალება, დახატონ ისევ ფერადი ოცნების ქალაქი. ჯგუფები აკრავენ თავიანთ ნამუშევრებს მოპირდაპირე კედელზე. მოსწავლეები ადარებენ ერთფერ და ფერად ნახატებს ერთმანეთს.

თამაშის განხილვა

მოსწავლეებს ეძლევათ შეკითხვები:

გრძნობდნენ თუ არა რაიმე უხერხულობას პირველი ნახატის შესრულების დროს? რომელი ნახატი გამოუვიდათ უკეთესი და რატომ?

თამაშის შეჯამება: ერთფეროვნება მოსაწყენი და უინტერესოა. ყოველი ადამიანი უნიკალურია. თითოეულს სხვადასხვა სარგებელი მოაქვს საზოგადოებისათვის. დაფიქრდით, რა როლს თამაშობს თითოეული მოსწავლე კლასის ცხოვრებაში? თქვენთან ერთად სწავლობენ სხვადასხვა ეროვნების, რელიგიის, ინტერესების ადამიანები, სწორედ ამიტომ თქვენი ცხოვრება ამ მრავალფეროვნების ფონზე უფრო საინტერესოა ისევე, როგორც ფერადი ოცნების ქალაქი. უფრო უკეთ რომ გავეცნოთ ამ მრავალფეროვნებას, გთავაზობთ ღონისძიებას: „სილამაზე მრავალფეროვნებაშია“.

ღონისძიების მიზნები და ამოცანები:

მსოფლიოს სხვა რელიგიებისა და ღირებულებების, ამ რელიგიებთან დაკავშირებული სადღესასწაულო რიტუალების გაცნობა.

სხვადასხვა აღმსარებლობის ადამიანებს შორის ურთიერთგაგების, პატივისცემისა და დიალოგის უნარის განვითარება.

დაგეგმვა და აქტივობები:

– მოსწავლეები ამზადებენ პრეზენტაციებს სამი მსოფლიო რელიგიის – ქრისტიანობის, მაჰმადიანობისა და იუდაიზმის – შესახებ. განიხილავენ თითოეულის შესაბამის ტრადიციებსა და ადათ-წესებს. ეცნობიან

რელიგიურ დღესასწაულებს – ქრისტიანულ შობას, ებრაული ხანუკას, მაჰმადიანურ რამადანს. აგროვებენ ფოტოებს, სლაიდებს / ამზადებენ საპრეზენტაციო პროგრამას (PowerPoint).

– პოულობენ მსგავსებებს ძირითად რელიგიურ პოსტულატებს შორის. აქცენტი კეთდება სიყვარულსა და გულმოდგინებაზე. იმაზე, რა არის ნათქვამი იესოს (მესიის) დაბადების შესახებ ძველ აღთქმაში, სახარებასა და ყურანში.

– ამზადებენ შეკითხვებს პრეზენტატორებისათვის.

– თითოეული მასწავლებელთან კონსულტაციის საფუძველზე არჩევენ, რა უნდა წაიკითხოს, იმღეროს ან გააკეთოს საშობაო საღამოზე (სასურველია მშობლებთან დაკავშირება და მათთვის თანამშრომლობის შეთავაზება).

– ერთობლივად ქმნიან საშობაო საღამოს სცენარს.

– ამზადებენ სცენას, ქმნიან დეკორაციებს.

საშობაო საღამო ორი განყოფილებისაგან შედგება. პირველ განყოფილებაში მოსწავლეები წარმოადგენენ წინასწარ დამუშავებულ საკითხებს და მოძიებულ მასალას, მეორე განყოფილება კი უფრო შემოქმედებითი ხასიათისაა.

საჭირო რესურსები: რელიგიური სიმბოლოები, ფოტოები და სლაიდები / კომპიუტერი და პროექტორი, მასალები დეკორაციებისათვის.

ღონისძიების ანალიზი

ინტერკულტურული განათლების მიზანია არა მარტო საზოგადოებაში არსებული განსხვავებული მსოფლმხედველობების შესახებ ცოდნის მიცემა, არა მხოლოდ მოსწავლეთა შემეცნებითი განვითარება ამ კუთხით, არამედ მომზადება ცხოვრებისათვის, მოქალაქეებად ჩამოყალიბება, რათა სრულფასოვანი მონაწილეობა მიიღონ საზოგადოების ცხოვრებაში. ამისათვის საჭიროა შემწყნარებლობის, განსხვავებულის მიმართ პატივისცემის უნარისა და საზოგადოებისადმი მიკუთვნებულობის გრძნობის განვითარება. თითოეულ ჩვენგანს საკუთარი ღირებულებები და შეხედულებები მიგვაჩნია ჭეშმარიტად და უპირატესად, მაგრამ უნდა

გავაცნობიეროთ, რომ სხვებისთვის სხვა ღირებულებები და შეხედულებებია ჭეშმარიტი.

ურთიერთგაგება და განსხვავებულის მიმდებლობა იწყება მის შესახებ ინფორმაციის მიღებით, მასთან თანამშრომლობითა და თანამშრომლობის პროცესში მისი მნიშვნელოვნების აღიარებით.

მოსწავლეთა პრეზენტაციებმა სწორედ ინფორმაციის მიწოდების მისია იკისრა. მსგავსებების დადგენამ შემხები წერტილები მონახვინა მოსწავლეებს. ეს თანაკვეთა დაახლოების საწინდარი გახდა. ერთობლივად საღამოს სცენარის შექმნამ, დეკორაციების მომზადებამ გააერთიანა მოსწავლეები. არჩევანის თავისუფლებამ საკუთარი შესაძლებლობების გამოვლენასა და თითოეულის მნიშვნელოვნების გააზრებას შეუწყო ხელი. შეიქმნა მრავალფეროვნებით ძლიერი გუნდი, რომელშიც არავისთვის იქნებოდა მიუღებელი განსხვავებული რელიგიური რიტუალის შესრულება. ეს ამ რიტუალის პატივისცემაზე იქნება დამყარებული.

განხილული შედეგების მიხედვით განსხვავება ზემოთ აღწერილ სიტუაციაში წარმოდგენილი ღონისძიებისაგან თვალსაჩინოა.

სოციალური კლასისა და სოციალური სტატუსის ბავშვნა

სწავლა-სწავლების პროცესზე

საქართველოში სოციალური მდგომარეობა საკმაოდ მძიმეა. მოსწავლეთა ოჯახების ნაწილის სიღარიბის ზღვარს ქვემოთაა, რაც მნიშვნელოვნად აისახება მათ სწავლაზე. . 2008 წლის მონაცემებით, ყველაზე ღარიბი რეგიონები ქვემო ქართლი, აჭარა, მცხეთა-მთიანეთი და კახეთია, სადაც სიღარიბის მაჩვენებელი 50 პროცენტზე მაღალია. ამ რეგიონების მოსახლეობის ნახევარზე მეტი ოფიციალურ საარსებო მინიმუმსაც ვერ მოიხმარს და საქართველოს ღარიბი მოსახლეობის 40% სწორედ აღნიშნულ რეგიონებში ცხოვრობს. მათგან განსხვავებით, შედარებით დაბალი სიღარიბის დონის მქონე რეგიონებია თბილისი (30.2%), იმერეთი (31.4%) და სამცხე-ჯავახეთი (32.6%). 2008 წლისთვის ყველაზე მდიდარი რეგიონის – თბილისის ფულადი შემოსავალი ერთ სულ მოსახლეზე ყველაზე ღარიბი რეგიონების ფულად შემოსავალს 2.5-ჯერ აღემატებოდა. თუმცა ღარიბი მოსახლეობის ყველაზე დიდი ნაწილი (20%) სწორედ საქართველოს დედაქალაქში ცხოვრობს. საქართველოში დიდია უმუშევართა რაოდენობაც. 2008 წლის მონაცემებით საქართველოში დაუსაქმებელთა რაოდენობამ 2008 წელს შეადგინა 297.6 ათასი ადამიანი.

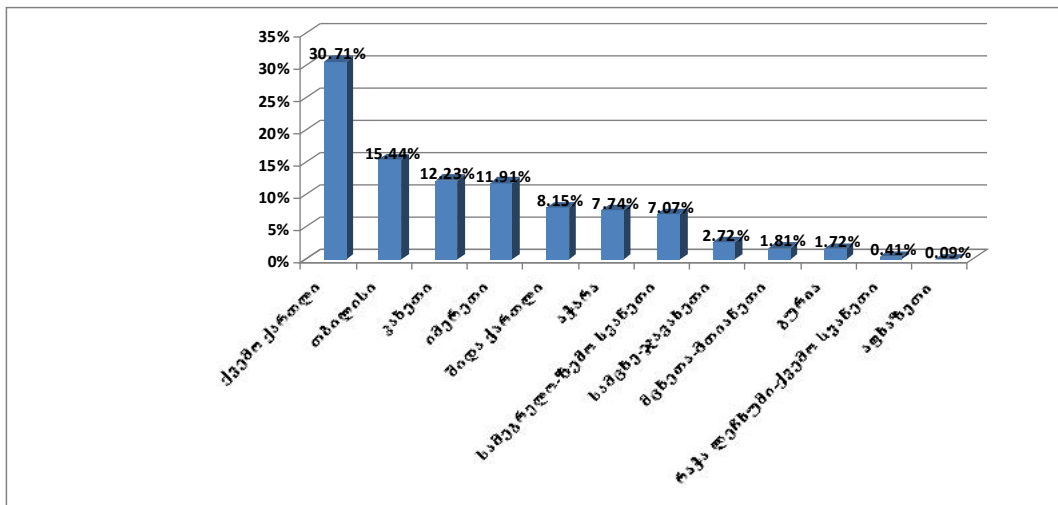
ცხრილი: სიღარიბის დონის და ღარიბთა განაწილება რეგიონების მიხედვით (ოფიციალური მინიმუმის მიმართ)

რეგიონი	სიღარიბის დონე			ღარიბთა განაწილება		
	2005	2008	ცვლილებები	2005	2008	ცვლილებები
1. კახეთი	45,0	50,2	5,2	10,5	11,9	1,4
2. თბილისი	29,8	30,2	0,4	18,8	20,1	1,3
3. შიდა ქართლი	40,6	47,2	6,6	7,4	7,6	0,3
4. ქვემო ქართლი	66,0	52,5	-13,5	18,4	13,1	-5,3
5. სამცხე-ჯავახეთი	47,1	32,6	-14,5	5,4	3,5	-1,9
6. აჭარა	48,1	52,5	4,4	11,2	11,9	0,7
7. გურია	34,7	47,8	13,1	2,8	4,0	1,1
8.სამეგრელო	41,7	41,1	-0,6	9,8	10,1	0,3

9.იმერეთი	26,1	31,4	5,3	12,5	14,7	2,2
10.მცხეთა-მთიანეთი	46,9	52,2	5,3	3,3	3,0	-0,3
სულ:	39,5	39,9	0,4	100	100	0

საქართველოს რეგიონული განვითარების სახელმწიფო კომისია (CEGSTAR), 2009

სიღარიბის მაჩვენებელი რეგიონის მიხედვით თითქმის თანხვედა, მაგალითად, რეგიონების მიხედვით მოსწავლეებს მიერ სკოლის მიტოვების მაჩვენებლებს.

საქართველოს განათლების და მეცნიერების სამინისტრო, 2007 (EMIS)

სოციალური სტატუსი და სოციალურ-ეკონომიკური კლასი განსაზღვრავს ხშირად მოსწავლეთა აკადემიურ მიღწევებს. დაბალი სოციალური სტატუსის მქონე მოსწავლეთა დაბალ აკადემიურ მოსწრებას ბაუმარტი და შიუმერი (2001) ორი ფაქტორით ხსნიან: (1) ოჯახის და სოციალური ქსელის მიერ სწავლის სტიმულაციის და მხარდაჭერის დაბალი ხარისხი; (2) სკოლაში არსებული სისტემა, სტრუქტურა, ღირებულებები და სასწავლო სტრატეგიები. სკოლას და მასწავლებელს შეუძლია სოციალურად დაბალი ფენის მოსწავლეების დაბალი აკადემიური მოსწრების, სულ მცირე, მეორე გამომწვევი მიზეზის აღმოფხვრა და პირველ მიზეზზეც მეტ-ნაკლებად რეაგირება.

დაბალი სოციალური სტატუსის მოსწავლეებთან მიმართებით ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესია მასწავლებელთა მოლოდინები. სწორედ

მასწავლებელთა დაბალი მოლოდინები განსაზღვრავს ხშირად დაბალი სოციალური სტატუსი მქონე მოსწავლეთა დაბალ აკადემიურ მოსწრებას. უკანასკნელი 50 წლის განმავლობაში არაერთი კვლევა ჩატარდა, რომლებმაც დაადასტურეს მასწავლებელთა მოლოდინების გავლენა მოსწავლეთა აკადემიურ მიღწევებზე. კვლევებმა აჩვენეს, რომ მასწავლებელთა მოლოდინების გაზრდის კვალდაკვალ მოსწავლეთა აკადემიური მოსწრებაც იზრდებოდა (კუშნერი და მისი კოლეგები, 2006). მასწავლებელმა მოსწავლეს შეუძლია მისცეს ცოდნა, განუვითაროს გარკვეული უნარები, მაგრამ ყველაზე მნიშვნელოვანი, რაც შეიძლება მასწავლებელმა მოსწავლეს მისცეს, ეს არის მოსწავლის შთაგონება, რომ მას აქვს უნარი და შესწევს ძალა, იყოს წარმატებული როგორც აკადემიური, ასევე სოციალური თვალსაზრისით.

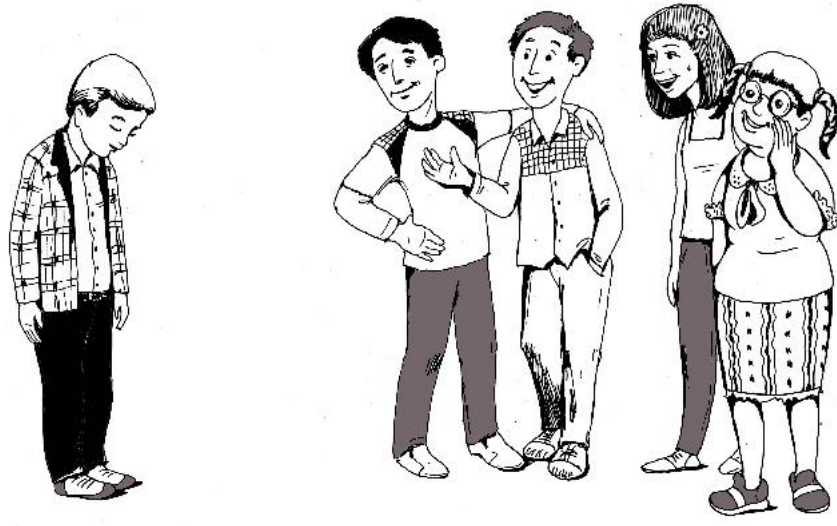
ქვემოთ წარმოგიდგენთ მოსწავლის სოციალურ სტატუსთან და სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობასთან დაკავშირებულ რამდენიმე სასკოლო შემთხვევას და მათ ანალიზს.

სიტუაცია

მოსწავლე მოგვითხრობს: *„ჩვენი ოჯახი მძიმე მატერიალური და ეკონომიური პირობების გამო ორი წლის წინ თბილისში გადამოვიდა საცხოვრებლად. ნათესაებმა, რომელიც საზღვარგარეთ არის ოჯახით წასული, სამადლოდ თავისი ერთოთახიანი ბინა დაგვითმო. ბინა ქალაქის ცენტრში მდებარეობს. შესაბამისად, იმ სკოლაში შევედი, რომელიც სახლთან ახლოსაა. ამ სკოლას „ელიტარულს“ უწოდებენ (პირველად თბილისში გავივე ასეთი სკოლების არსებობა). ახალ სკოლაში მისვლისთანავე თავი უხერხულად ვიგრძენი ჩემი სიძველისაგან გახუნებული ქურთუკისა და გაცვეთილი ფეხსაცმელების გამო. პირველივე გაკვეთილზე მასწავლებელმა რაღაც რომ მკითხა, კლასელებმა სიცილი ატეხეს.*

როგორც ჩანს, ჩემი კილო არ მოეწონათ. სოფელში საუკეთესო მოსწავლედ ვითვლებოდი, აქ კი პასუხისაც მრცხვენია, მეშინია, ისევ არ დამცინონ. ვერავისთან ვმეგობრობ. აბა, როგორ იმეგობრებენ ჩემთან ისინი, ვინც იმაში ეჭობრება ერთმანეთს, რომელს უფრო „მაგარი ჯიპი“ ჰყავს, ვის რომელი „ცნობილი ბრენდის“ (ეს მათი ლექსიკაა) ტანსაცმელი

აცვია. მასწავლებელი დედას სულ საყვედურებს, ეუბნება, არაფერს აკეთებსო. ვსწავლობ, მაგრამ პასუხის სურვილი ნამდვილად არ მაქვს. ნეტავ ისევ სოფელში დამაბრუნა...“

სიტუაციის ანალიზი

ის, რაც მოსწავლის მონათხრობიდან შევიტყვეთ, სხვა არაფერია, თუ არა სოციალური დისკრიმინაცია. შეიძლება ასეთი შეფასება ძალიან მწვავედ მოჩანდეს, მაგრამ თუ გავიხსენებთ ამ ტერმინის სიტყვასიტყვით მნიშვნელობას, ცხადი ხდება, რომ ბავშვის გაუცხოების მიზეზი სწორედ სოციალური განსხვავებაა.

დისკრიმინაციის საფუძველია რწმენა, რომ ჩვენგან განსხვავებული ჩვენზე რაღაცით უარესია. „ელიტარულ“ უბანსა და „ელიტარულ“ სკოლაში მოხვედრილი ბავშვი, რომლის ოჯახიც ქალაქში მატერიალურმა სიდუხჭირემ ჩამოიყვანა, თავს გარიყულად და დაჩაგრულად გრძნობს იმიტომ, რომ თავისი ჩაცმულობითა და კილოთი თანაკლასელების დაცინვის ობიექტი ხდება. სოციალური განსხვავება ბავშვში უძძიმეს განცდებს იწვევს: გარიყულობას, დათრგუნულობას, დაბალ თვითშეფასებას, შესაძლებლობების დაქვეითებას, შიშს, შეურაცხყოფის გრძნობას. მისი მონათხრობიდან ჩანს, რომ რაიონში, სადაც ის ცხოვრობდა, საუკეთესო მოსწავლე იყო. იგი მიჩვეული იყო პირველობას. ახალ კლასში კი, მან არათუ ვერ მოიპოვა ისეთივე აღიარება,

აგრძობინეს, რომ ის თავისი სოციალური მდგომარეობის გამო სხვებზე ნაკლებია. ბავშვისათვის სწავლის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მოტივია გარშემომყოფების აღიარება. როგორც ჩანს, ამ ბავშვის ემოციურ მდგომარეობას ამის დეფიციტიც განსაზღვრავს. ყველაზე დამაფიქრებელი ის არის, რომ მასწავლებლები კლასში ვერ ქმნიან უსაფრთხო გარემოს, რომელშიც განსხვავებები განიხილება დისკრიმინაციის გარეშე. მათ ვერ მონახეს ისეთი ხერხები, რომლებიც ახალგაძმოსულ მოსწავლესა და მის დანარჩენ თანაკლასელებს შორის პოზიტიური ურთიერთობების ჩამოყალიბებას შეუწყობდა ხელს. მასწავლებლის პროფესიული სტანდარტის მიხედვით, პედაგოგმა „იცის, როგორ ჩამოაყალიბოს მოსწავლეებს შორის პოზიტიური ურთიერთობები (7. 5), რასაც, სამწუხაროდ, ვერ ახერხებს სიტუაციაში აღწერილი მასწავლებელი.

რა შეიძლებოდა გააკეთებულიყო სკოლაში ისეთი, რომ მოსწავლისათვის ამგვარი პრობლემები აგვეცილებინა?

- მასწავლებლებს ჰმართებდათ, უფრო მეტი ყურადღება გამოეჩინათ ახალი მოსწავლის მიმართ.
- სასურველია, სკოლას ახალი მოსწავლის უცხო გარემოსთან ინტეგრაციისათვის ჰქონოდა ერთგვარი რიტუალი, დახვედრის ცერემონიალი. როდესაც კლასში ახალი მოსწავლე გადმოდის, რეკომენდებულია, რომ მასწავლებელმა მოაწყოს „ბავშვის მიღება“, წარუდგინოს, გააცნოს იგი კლასს, აუხსნას სხვებს, რომ ის ხდება ერთ-ერთი მათგანი და აქცენტი გააკეთოს მის ღირსებებზე (მით უმეტეს, ამის საშუალება მას ჰქონდა, ბავშვი რაიონის სკოლაში ერთ-ერთი საუკეთესო მოსწავლე იყო);
- ასეთი მოსწავლის ჩართვის კარგი საშუალებაა თანამშრომლობითი სწავლა. მასწავლებელს უნდა ჩაერთო ის ჯგუფურ სამუშაოებში და მიეცა მისთვის შესაძლებლობა, საუკეთესო კუთხით გამოეფლინა თავი;
- კარგ შედეგს მოიტანდა მისი შექება-წახალისებაც;
- მსგავს სიტუაციებში პედაგოგებმა (და/ან სკოლის ფსიქოლოგმა, თუ ამის საჭიროება შეიქმნება) უნდა იმუშაონ კლასის მოსწავლეებთან

ტოლერანტობის გრძნობის გასაღვივებლად, აუხსნან მათ, რომ ადამიანები ბევრი რამით ჰგვანან და ბევრი რამით განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან, რომ ღირსება, მატერიალურით კი არა, სულიერი ღირებულებებით იზომება. სწორედ სკოლამ უნდა იზრუნოს იმაზე, რომ მოსწავლეებს მათგან მეტ-ნაკლებად განსხვავებული ადამიანების, განსაკუთრებით თანატოლების მიღება და პატივისცემა ასწავლოს.

გთავაზობთ სასწავლო პროექტს, რომელიც, ჩვენი აზრით, კარგი საშუალება იქნება მოსწავლეებში ჭეშმარიტი სულიერი ღირებულებების ჩამოსაყალიბებლად და იმის ხელშესაწყობად, რომ მათ ტოლერანტული დამოკიდებულება გამოუმუშავდეთ სოციალურად განსხვავებული თანატოლის მიმართ.

სასწავლო მიზანი:

მოსწავლეები შეძლებენ:

- გააანალიზონ ცხოვრებისეული სიტუაციები და იმსჯელონ მათში სოციალური დისკრიმინაციის ნიშნებზე;
- იმსჯელებენ ადამიანის ღირსების განმსაზღვრელ ფაქტორებზე;
- შეაფასებენ და გამოხატავენ საკუთარ დამოკიდებულებას სიტუაციებში აღწერილი ფაქტების მიმართ.

სწავლის სტრატეგიები

მოსწავლეები მუშაობენ მცირე ჯგუფებში ოთხ სხვადასხვა სიტუაციაზე და განიხილავენ მათ.

აქტივობები, მათი განხორციელებისათვის საჭირო დრო და ორგანიზების ფორმა:

აქტივობა 1.

თითოეული ჯგუფი აანალიზებს სიტუაციას. აფასებენ დასახელებულ პირს ათბალიანი სისტემით. თან ასაბუთებენ, რატომ უწერენ ამა თუ იმ ქულას. დრო – 10 წთ.

აქტივობა 2.

ჯგუფები ათამაშებენ როლებში სიტუაციას და შემდეგ მსჯელობენ, როგორ გრძნობდნენ თავს ამა თუ იმ პერსონაჟის როლში, რას გრძნობდნენ, რას ფიქრობდნენ. დრო – 40 წთ.

აქტივობა 3.

ჯგუფებს ეძლევათ დავალება, გაიხსენონ რეალობიდან სიტუაცია, რომელიც მათ მიაჩნიათ სოციალური დისკრიმინაციის მაგალითად. 15 წთ.

აქტივობა 4.

„სინანულის წუთი“. თითოეულმა უნდა გაიხსენოს საკუთარი ქცევა, რომელსაც ისინი თვლიან სხვისადმი უპატივცემულობის გამოხატულებად.

სიტუაციები

სიტუაცია 1.

თინა მასწავლებელი მარტოხელაა. საკუთარი ბინა არა აქვს. ნაქირავეებში ცხოვრობს. ხელფასი თვიდან თვემდე ძლივს ჰყოფნის, ამიტომ გარდერობის გაახლება უჭირს და ერთი და იგივე ტანსაცმელი ხანგრძლივად აცვია. ერთხელ ლიკამ, რომელიც მდიდარი ოჯახის შვილია, თანაკლასელებთან თინა მასწავლებელს ჩაცმულობის გამო დასცინა, სკამზე რომ ჯდება, მეშინია ის ძველთაძველი ბოლოკაბა არ გადაუსკდესო. ამან დარეჯანი გააღიზიანა და ლიკას პირდაპირ მიახალა: „ვიქტორია სეკრეტის მაისური რომ გაცვია, თავი თინა მასწავლებელზე მაგარი გგონია? თავმოყვარეობა თუ გაქვს, გირჩევნია, ერთი-ორი წიგნი წაიკითხო.“

შეფასეთ: ლიკა – ქულა; დარეჯანი – ქულა.

სიტუაცია 2.

გიგას ოჯახი ხელმოკლედ, მაგრამ სიამტკბილობით ცხოვრობს. თხუთმეტი წლის რომ შესრულდა, ოჯახმა გაიჭირვა და დაბადების დღე გადაუხადა. გიგამ თანაკლასელები დაპატიჟა. ბავშვებმა კარგად

მოიღვინეს. გარეთ რომ გამოვიდნენ, დათომ ირონიული ტონით წარმოთქვა: „ახლა შეგვიძლია ვთქვათ, ბოსელშიც გვიქვიფიაო.“

შეაფასეთ: გიგა – . . . ქულა, დათო – . . . ქულა.

სიტუაცია 3.

თორნიკე ძალიან ნიჭიერი და ბეჯითი ბიჭია, ძალიან კარგად სწავლობს, მაგრამ იმის გამო, რომ მატერიალურად უჭირს, თითქოს დათრგუნულია, არ ცდილობს თავი გამოიჩინოს, საკუთარი შესაძლებლობები და ცოდნა ბოლომდე გამოავლინოს. ერთხელ ისტორიის ახალმა მასწავლებელმა, რომელიც არ იცნობდა თორნიკეს, უხეშად მიმართა: „რა ტომარასავით ზიხარ გაკვეთილზე, გამოფხიზლდი!“ თემურმა, რომელიც კლასის „ყოჩია“ ფიზიკური სიძლიერისა და გამბედაობის გამო, მასწავლებელს ხმამაღლა უთხრა: „მაგან რომ იცის, ნეტავ იმდენი თქვენ იცოდეთო“.

შეაფასეთ: ისტორიის მასწავლებელი – . . . ქულა, თემური – . . . ქულა.

სიტუაცია 4.

მერვე კლასმა გადაწყვიტა ექსკურსიაზე წასვლა კახეთში. მოსწავლეებს 20-20 ლარი უნდა შეეგროვებინათ. ნინოს ძალიან უნდოდა გრემისა და შუამთის ნახვა, მაგრამ ოჯახს ამ თანხის გადახდის საშუალება არ ჰქონდა. ამიტომ გოგონამ მოიმიზეზა, ავტობუსით მგზავრობას ვერ ვიტან, ცუდად ვხდებიო და ექსკურსიაში მონაწილეობაზე უარი თქვა. თვა მიხვდა, რაც იყო უარის თქმის მიზეზი, მაგრამ მის ნაცვლად თანხა რომ დაედო, ნინოს უხერხულ მდგომარეობაში ჩააყენებდა. ამიტომ მამას სთხოვა, ის და ნინო მანქანით წაეყვანა კახეთში. ავტობუსს უკან გაეყვითო. მეგობარს კი უთხრა: იცი, მეც მიჭირს ავტობუსით მგზავრობა, ამიტომ მამას მიყვავარ თავისი მანქანით და შენც იქ ჩაჯექიო. ნინო ექსკურსიით ძალიან კმაყოფილი დარჩა, თვა – კიდევ უფრო მეტად.

შეაფასეთ: ნინო – . . . ქულა, თვა – . . . ქულა.

თავში გამოყენებული ლიტერატურა

- ევროპის საბჭო (2007). რელიგიური მრავალფეროვნება და ინტერკულტურული განათლება, სახელმძღვანელო სკოლებისთვის ჯონ ქისტის რედაქტორობით.
- კავკასიის მშვიდობის, დემოკრატიისა და განვითარების ინსტიტუტის პოლიტიკის დოკუმენტი, (2009)- განათლების რეფორმა და არაქართულენოვანი სკოლები მოპოვებულია ვებ-გვერდიდან <http://cipdd.org/index.php?lang_id=ENG&sec_id=40&info_id=398>
- საქართველოს რეგიონული განვითარების სახელმწიფო კომისია (CEGSTAR) , (2009), დიაგნოსტიკური მოხსენება საქართველოს რეგიონალური განვითარების შესახებ, მოპოვებულია ვებ-გვერდიდან http://www.cegstar.ge/files/2253_2253_415534_Presentation.pdf
- საქართველოს სახალხო დამცველთან არსებული ტოლერანტობის ცენტრის ინფორმაცია საქართველოში არსებული რელიგიური მრავალფეროვნების შესახებ.
- შალვა ტაბატაძე, ნათია ნაცვლიშვილი- ინტერკულტურული განათლება, მასწავლებელთა პროფესიული განვითარების ცენტრი, 2008.
- Bacer, C. (2004), *Foundations of Bilingual Education and Bilingualism*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Baumert, Jürgen, & Schümer, Gundel. (2001). Familiäre Lebensverhältnisse, Bildungsbeteiligung und Kompetenzerwerb. In Deutsches PISA-Konsortium (Eds.), *PISA 2000. Basiskompetenzen von Schülerinnen und Schülern im internationalen Vergleich* (pp. 323-407). Opladen: Leske+Buldrich;
- Cushner, K.,McClelland A.,& Safford, P.(2006) *Human Diversity in Education, an integrative approach*: McGraw Hill. Higher Education.
- Dagovitz, A., (2004), When Choice Does Not Matter: Political Liberalism, Religion and the Faith School Debate, *Journal of Philosophy of Education, Vol. 38, No. 2*.

Gurin, P., Dey, E., Hurtado, S., & Gurin, G. (2002). Diversity and higher education: Theory and impact on educational outcomes. *Harvard Educational Review*, 72(3), 330-366.